

Studentski list **Teofil**

God. VII./2012./br. 2 (11)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

TEMA BROJA

Surogat život

TEMA BROJA

PROMIŠLJANJA

KUTAK SVAKODNEVNICE

RECENZIJ

Izdavač:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Odgovara:

Doc. dr. sc. Ivo Džinić

Glavni urednik:

Margareta Gregić, V. godina

Uredničko vijeće:

Marijan Lončar, V. godina

Ivan Benaković, IV. godina

Krešimir Šaf, IV. godina

Valentina Kadić, III. godina

Suradnici u ovom broju:

Adrijana Čaljkusić, V. godina

Mario Brkić, V. godina

Suzana Maslač, V. godina

Marija Mišić, V. godina

Ida Malnar, IV. godina

Marina Šuvaković, IV. godina

Anja Bjelajac, III. godina

Zlatko Hnatešin, III. godina

Josip Matezović, III. godina

Marija Spajić, III. godina

Anita Lučić, II. godina

Anto Pranjković, II. godina

Željko Filajdić, I. godina

Marko Ivančičević, I. godina

Adresa uredništva:

KBF u Đakovu

Petra Preradovića 17

31400 Đakovo

Telefon: 031/802-402

Lektura:

Anzelma Salopek, prof.

Naslovna stranica:

Mihaela Pecnik

Grafička obrada:

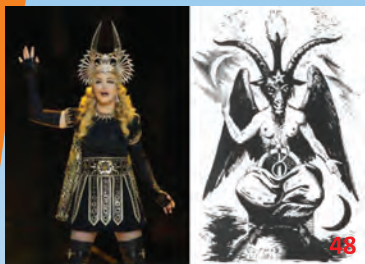
Glas Slavonije d.d.

Tisak:

Glas Slavonije d.d.

Naklada:

800 primjeraka

1 Riječ urednika

3 Tema broja

4 Obitelj ili nešto slično?

10 Vrli novi svijet

14 Crkveno stajalište o medicinski potpomognutoj oplodnji

17 Ljubav ili moralno otuđenje

22 Autentična sloboda

27 Kristoliki likovi i fenomen mesijanizma u filmu

32 Intervju – doc. dr. sc. Suzana Vuletić

39 Moliti ispred klinike za pobačaj – svjedočanstvo

42 I ja sam bio embrij

44 Surogat stvarnosti ili animacija Dušana Vukotića

47 Promišljanja

48 Kronika jedne invazije

54 Je li vjeronauku mjesto u školi?

56 O »ljubljenom kardinalu«

57 Pjevaj imenu njegovu – notni zapis

60 Presjek povijesti KBF-a

63 Gdje su bili? Razmišljanje i špekulacije...

65 Isus Krist danas

67 Kutak svakodnevnice

69 Kronika

72 Rubrika *Pitaj profesora*

73 Recenzija

75 Antički i suvremeni pogledi na čovjeka – Aristotel, Protagora, Ivan Pavao II., Ivan Tadić

78 Pismo starijeg vojnika mlađemu (Pismo rastanka)

Ovako Aldous Huxley u *Vrlom novom svijetu* govori o oplodnji:

»U naporima da se od jednog istog jajnika i gameta od jednog istog muškarca proizvede što više serija istovjetnih blizanaca, to je najviše što se može postići.«¹

PIŠE: MARGARETA GREGIĆ, V. GODINA

A o čemu mi danas govorimo? Ne o prirodnom začecu, nego o medicinskom, mogli bismo reći – hakslijevski bokanovskiziranom. I kod nas vlada jedan novi zakon – surogat život, kako smo ga mi u Teofilu nazvali. Nude nam se zamjene za nešto što uopće ne treba zamjenu; prirodno mijenjamo umjetnim, ispravno neispravnim, normalno nenormalnim. Ljudi *tupaju* na mjestu pokušavajući nešto promijeniti, ne zato što nisu zadovoljni dosadašnjim stanjem, nego što nisu zadovoljni samim sobom. Umjesto da ih obasjava Sunce, zakrilili su se kišobranom duginih boja; umjesto da mirno šecu ulicama, guraju se kroz parade »ponosnih«; umjesto da nastoje prirodnim putem stvoriti obitelj, oni se uzdaju u tehniku 21. stoljeća zamrzavajući desetke kako bi dobili jednog, *odabranog*. Umjesto da djeci ponude Istinu, oni ih »hrane« nekom novom istinom *građanskog odgoja*. U koga se uzdati? U najvišu instanciju one za koje smo glasali na izborima? Kako se uzdati u nekoga tko svojim najvećim postignućem smatra promjenu natpisa

na vratima ureda u kojemu radi, iz *zdravstva* u *zdravlje*, iz *športa* u *sport*... Ovakva borba za napredak zaslužuje aplauz! Čestitam! Plan buđenja Hrvatske uspijeva! Samo, kamo nas to vodi? Hoćemo li, kad napokon sve zamijenimo, biti zadovoljni surogatima? Ili ćemo surrogate mijenjati surogatima surogata? I do kada tako? Do kada će metodom viktimologije manjina ugnjetavati većinu? Do kada će se bračna zajednica svoditi na *emociionalno trošenje*? Do kada ćemo buduće generacije učiti da obitelj ne čine samo mama, tata i djeca, već i donatorica jajne stanice, donator spermija, surogat majka, lezbijski par... Koliko daleko na ovaj način možemo doći? Dok nas vlastiti surrogati ne budu počeli mijenjati nekim drugim surogatima... I tako u krug. Što kad dođemo do točke kad nećemo moći ništa drugo činiti već ponovno, kao i na početku, citirati Huxleya: Što čovjek sjedini, priroda je nemoćna rastaviti.² Iskreno, bojim se toga trenutka. Do tada, moji kolege i ja možemo o tome pisati, i nadati se da će ovaj Teofil prolistati i netko tko će pokušati nešto promijeniti... a da to nije samo natpis na vratima ureda!

¹ HUXLEY, ALDOUS, *Divni novi svijet*, August Cesarec, Zagreb – Svjetlost, Sarajevo, 1980., str. 22

² Isto, str. 36

Piše: Josip MATEZOVIĆ, III. godina

KAKO RAZUMJETI OTKUPITELJA?

... Što trebam danas činiti, moj Gospodine? – **Moli, dijete moje.**
– Ali teško mi pada ova noć, želim biti budan, s Tobom. – **Znam, maleni. Čas dolazi, i tjeskoba puni moje srce. Ali zato trebam tvoju molitvu.** – Gospodine, ali ja ne znam moliti... – **Drago moje dijete, pogledaj u Mene, tamo među maslinama. Otvori srce, neka ga ispuni volja Božja.** – Dobri moj Učitelju, Ti se znojem i krvlju znojiš, bojim se... – **Znam, prijatelju, da se bojiš. I ja se bojim, ali nastavljam... Idem do kraja, do smrti, da ti možeš vječno živjeti...** – Spasitelju, ne razumijem... – **Moli, maleni moj, razumjet ćeš za tri dana... Moli svim srcem...**

...

... – Sve je tako tiho, Gospodine... Poslije Majčinih suza i Tvoga spremanja u grob, posvuda je tišina... Ljubavi, što nisi ljubljena, sad najvećim mirom počivaš u grobu... Kamen je na ulazu, vjetar ga miluje... Kako je blagoslovljen taj mir... Kralju moj... Nekako je to sve nedovršeno, nešto mi manjka... Iščekujem nešto veliko, neobjašnjivo, a ne znam što je to... Presveti moj, Ti šutiš? Dobro... Pričekat ću još malo...

...

GROB JE PRAZAN!!! A sjaj moga Kralja obasjava nebo i zemlju... – O, Veliki moj Spasitelju, kolika je radost moga srca! Neopisiva, kao i Tvoja pobjeda...! – **Maleni moj, razumiješ li sada riječi koje sam ti govorio nekidan?** – Da, Gospodine. Sada sve ima smisla... – **Znaš da te nikad nisam iznevjerio, sve se to dogodilo zbog tebe i tvoje braće i sestara...** – Hvala Ti, dragi moj Otkupitelju... **Dijete moje, raduj se, raduj se s Majkom mojom, raduj se...** – Iz sveg srca, Presveti moj...! Hvala...!

TEMA
TEMA
TEMA
TEMA

BROJA

Surogat život

SLAVA
ŽIVOTA
2011.
M. R. R. R.

Piše: ADRIJANA ČALJKUŠIĆ, V. GODINA

OBITELJ

ili nešto slično

Pojam surogat (lat. *surogatum*) znači zamjenik; zamjena, sredstvo zamjene, roba koja zamjenjuje drugu robu, ali koja nije jednaka po vrijednosti i kakvoći¹. Sam pojam naglašava da je to roba koja ne može biti jednako vrednovana, pa postaje nelogično da suvremeni svijet, koji ne želi pristati na nešto što nije savršeno, ipak naginje upravo tome. Današnje vrijeme obilježeno je surogat majčinstvom, surogat obiteljima i surogat odgojem.

Surogat majčinstvo

Želja za djetetom naravna je želja svakog bračnog para, a proizlazi iz želje Stvoritelja da u bračnoj ljubavi postanu otac i majka. Nalog da se plode i množe za mnoge obitelji današnjeg vremena postao je veliki problem i žalost, jer se moraju suočiti s neplodnošću. Medicinski potpomognuta oplodnja jedno je od najvažnijih dostignuća bioloških i medicinskih znanosti dvadesetog stoljeća. Postoji širok spektar metoda ili postupaka medicinski potpomognute oplodnje. Do 1978. godine oslanjalo se na inseminaciju kao tehniku asistiranu reprodukcije, a od navedene godine FIVET se primjenjuje kao terapijski postupak. Godine 1978. znanstvenici P. C. Steptoe i R. G. Edward ostvarili su fertilizaciju *in vitro* i prenošenje zametka u maternicu žene te se živa i zdrava rodila Louise Brown. FIVET je latinsko-engleski stručni termin: *Fertilisation in vitro and embryo transfer*, tj. ljudska oplodnja *in vitro* s prenošenjem embrija. Za razliku od prirodne oplodnje, medicinski potpomognuta oplodnja potpuno je kontroliran način oplodnje, namijenjen parovima kojima nije moguće ostvariti oplodnju prirodnim putem. Ona obuhvaća sve one postupke ili metode koji omogućuju spajanje spolnih stanica i postizanje začeca na način drugačiji od spolnog odnosa. Kod ove metode bitno je razlikovanje između homologne i heterologne. Prva obuhvaća tehniku koja želi ostvariti ljudsko začece *in vitro* spajanjem spolnih stanica supružnika sjedinjenih brakom, a druga podrazumijeva postupak kojim se želi postići začece čovjeka *in vitro* spajanjem spolnih stanica gdje je barem jedan od davalaca različit od supružnika koji su sjedinjeni u tom braku. U okviru postupaka

medicinske oplodnje osvrnut ćemo se i na pitanje surogat majčinstva.²

Da bismo mogli govoriti o surogat majčinstvu, prvo ćemo definirati što je samo majčinstvo.

Pravni leksikon objašnjava da je majčinstvo pravni odnos između djeteta i žene koja ga je rodila, i kao takvo uživa ustavnu zaštitu države na svim razinama (obiteljsko, radno, socijalno i zdravstveno). Podrijetlo djeteta od majke upisuje se u matice i time se daje na znanje da je određena žena rodila dotično dijete. U slučaju nahočeta (napušteno ili nađeno dijete) majčinstvo se utvrđuje priznanjem žene ili sudskim putem. Upisivanjem u matice dijete ostvaruje pravo na utvrđivanje vlastita podrijetla i nastaje skup prava, dužnosti i odgovornosti majke prema djetetu, i prava i dužnosti djeteta prema majci. Ukoliko je majčinstvo sporno, utvrđuje se sudskom presudom u materinitetskom sporu, tužbom žene koja se smatra majkom, djeteta ili centra za socijalnu skrb. Oспорavanje majčinstva upisanog na temelju poroda ili priznanja dopušteno je radi usklađivanja pravoga i činjeničnoga stanja. Sudski postupak osporavanja majčinstva mogu pokrenuti dijete, žena koja je upisana kao majka i žena koja sebe smatra majkom, uz uvjet da traži utvrđivanje svojega majčinstva. Sudska presuda kojom se utvrđuje ili osporava majčinstvo pravni je temelj za upis ili promjenu podataka o majčinstvu djeteta u državnim maticama.³

Pojam *surogatno majčinstvo* koji podrazumijeva da žena za neku drugu osobu nosi dijete, te ga nakon poroda prepusti naručitelju, uz naknadu ili bez nje. Ono može biti *djelomično*, kada je žena oplodena sjemenom muškarca iz para naručitelja i *potpuno* kada je potrebna medicinska intervencija radi oplodnje i pre-

¹ Usp. *Surogat*, u: Rječnik stranih riječi, prir. Šime Anić, Nikola Klaić, Želimir Domović, Sani – Plus, Zagreb, 2002., str. 1361.

² Usp. I. KEŠINA, *Reprodukcijaska medicina – izazov kršćanskoj slici čovjeka*, u: CuS 38 (2003.) 4., str. 531. – 545.

³ Usp. *Majčinstvo*, u: Pravni leksikon, ured. Vladimir Pezo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 689.690.

nošenja tuđih gameta u ženino tijelo. Pravni se sustavi razlikuju glede dopuštanja surogat majčinstva; neki ga dopuštaju te ga i zakonski uređuju (Brazil, Izrael, Južnoafrička Republika, Mađarska, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo); velik broj država provodi takvo majčinstvo, ali ono nije pravno uređeno (Belgija, Finska, Grčka, Indija). U većini zemalja ono je ipak zabranjeno (Australija, Austrija, Češka, Danska, Francuska, Hrvatska, Italija, Jordan, Kina, Španjolska...). Ovakvo dvojako razmišljanje ne treba čuditi, sve ovisi o tome koliko je određena zemlja prepoznala problematiku surogat majčinstva. Ipak se možemo upitati jesu li zemlje koje odobravaju surogat primijetile da sam pojam surogat označava ono što *nije jednako po vrijednosti i kakvoći* prvotnom sredstvu koje zamjenjuje? Ovdje ne želimo osporiti vrijednost ljudskog života koje nastaje surogat majčinstvom, ali želimo osporiti vrijednost surogat majke i roditelja »naručitelja«. U Republici Hrvatskoj surogat majčinstvo se zabranjuje jer izaziva velike dvojbe zbog upitne etičnosti, psiholoških i socioloških posljedica te zaštite prava sudionika, a osobito prava djeteta i ljudskih prava općenito. Posebno je dvojbeno ugovorno prenošenje majčinih i očevih roditeljskih prava i dužnosti.⁴

Pored etičkih, psiholoških i socioloških posljedica, kao i zaštite prava djeteta i ljudskih prava, crkveno učiteljstvo donijelo je moralnu prosudbu postupaka umjetne oplodnje. *Donum vitae*, naputak o poštivanju ljudskog živo-

ta u nastanku i o dostojanstvu rađanja (1987.), svjestan je napretka bioloških i medicinskih znanosti koja čovjeku nude sve moćnija terapijska pomagala pomoću kojih je kadar steći moći s nepredvidivim posljedicama za ljudski život u samom njegovu početku i prvim stadijima. Raznim postupcima on može zahvaćati u procese rađanja, ali ne samo kako bi pomogao već da njima zagospodari. Takve tehnike omogućuju čovjeku da preuzme sudbinu u svoje ruke i kriju u sebi veliku opasnost (br.1). Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku, sebi slična: »muško i žensko stvori ih« (Post1,27), povjerivši im zadaću da »da sebi podlože zemlju« (Post1,28). Sva znanstvena istraživanja izraz su tog čovjekova gospodstva nad stvorenjem. Upravljeni su na čovjeka u kome imaju svoje ishodište i koji ih razvija, što znači da moraju biti u službi ljudske osobe i njezinih neotuđivih prava (br. 2). Ljudsko rađanje traži od supružnika odgovornu suradnju s ljubavi Božjom, a to znači da se dar ljudskoga života mora ostvariti u braku s pomoću čina koji pripadaju supružima specifično i isključivo, u skladu sa zakonom upisanim u njihove osobe i njihovo sjedinjenje (br. 5). Na pitanje je li moralno dopušteno zamjensko materinstvo, Zbor za nauk vjere donio je učenje da nije dopušteno, iz istih razloga zbog kojih se odbacuje heterologna umjetna oplodnja: suprotno je jedinstvu braka⁵ i dostojanstvu rađanja ljudske osobe (II, br. 3). *Moralno je nedopušteno oploditi ženu sjemenom darovatelja koji joj nije suprug, i oploditi muževljevim sjemenom jajašce koje ne potječe od njegove supruge. K tome, moralno se ne može opravdati oplodivanje neke neudane žene ili udovice, bez obzira tko je davalac sjemena* (II, br. 2). Zamjensko materinstvo objektivna je pogreška s obzirom na obveze majčine ljubavi, bračne vjernosti, vrijeda dostojanstvo i pravo djeteta da ga začnu, nose u utrobi, da ga odgoje njegovi roditelji, uzrokuje podjele među

⁴ Usp. *Surogatno majčinstvo*, u: Isto, str. 1570.

⁵ Jedinstvo braka podrazumijeva začće čovjeka spajanjem spolnih stanica supružnika koji su sjedinjeni brakom.

fizičkim, psihičkim i čudorednim elementima koji tvore obitelj (II, br. 3).⁶

Surogat obitelj

U današnjem društvu sve je sklono promjenama, pa tako i sama obitelj. Mijenja se vrednovanje tradicijske strukture obitelji, što se odražava i na samu vrijednost obitelji kao središta društvenog života. Danas se sve više javljaju *jednoroditeljske obitelji*. Razlog nastanka jednoroditeljskih obitelji može biti rastava, smrt drugog roditelja ili rođenje djeteta izvan braka. Ovakvim obiteljima dodijelili smo naziv surogat obitelji. U kolikoj je mjeri jednoroditeljstvo (samohrano roditeljstvo) istaknuto kao društveno pitanje ovisi od države do države. U većini nordijskih država jednoroditeljske se obitelji ne ističu u usporedbi s dvoroditeljskim obiteljima. U Njemačkoj su mlade nevjenčane majke često zaposlene i ne vide se kao »problematična« skupina. U većini država, gdje je pitanje samohranih majki posebno društveno pitanje, prevladava način razmišljanja prema kojem je muškarac odgovoran za obitelj a žena ekonomski ovisna o muškarcu. Udovice su, kako u prošlosti, tako i danas, tretirane kao »najzaslužnija« skupina, jer su bez svoje krivnje ostale bez supruge. Sedamdesete godine prošlog stoljeća izbrisale su jaz između jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji. Kao društveni problem javilo se siromaštvo, te su oba tipa obitelji tretirana jednako. U tom vremenu dolazi do većeg broja razvoda brakova, te tako i većeg, ali ne potpunog, prihvatanja samohranih majki, čak i onih neudanih.⁷ Početak procesa rastave braka očituje se u rjeđoj izmjeni znakova prijateljstva i manjoj spremnosti da si

uzajamno pomažu. Vrijeme prekida označavaju jaki konflikti, iako ima i mirnih prekida. Nakon rastave slijedi faza prilagodbe novonastaloj situaciji. Ta faza nalaže preustrojstvo života, a često je otežana jer su parovi uglavnom neprijateljski raspoloženi. Novonastala situacija zahtjeva bavljenje stvarima koje su ranije rijetko obavljali, pa često opada njihov osjećaj vlastite vrijednosti. Tijekom druge godine nakon rastave, kod mnogih se može javiti želja za pronalaskom novog partnera. Posebno pitanje postaju djeca rastavljenih roditelja.⁸ Rastavljena obitelj često se smatra rizičnim činiteljem u nastajanju devijantnog ponašanja i psiholoških problema djece i adolescenata. Većina istraživanja pokazuje da je za djecu najteže vrijeme kad se događa razvod roditelja. Tada su djeca izložena sukobu roditelja, nagloj promjeni njihova ponašanja, promjeni u načinu odgoja, kao i pogoršanju financijske situacije. Postaje upitna komunikacija roditelja, učestalost kontakata između djece i drugog roditelja, veća izloženost stresu i naporima jednog roditelja zbog odgoja djece.⁹ Osim žena koje ne žele bračnog druga, posebna skupina ostaju nevjenčane majke koje postaju samohrane onog trenutka kad su ostale u drugom stanju i kad ih je partner napustio. Takve majke moraju se suočiti s problemom kako same skrbiti za dijete. One često osjećaju tugu i depresiju što su ostale bez podrške, a prisutan je strah i tjeskoba kako odgajati dijete. Ti su osjećaji pojačani ukoliko nailaze na negativne reakcije okoline. Ovakvim jednoroditeljskim obiteljima nikako se ne može nijekati status obitelji, ali ostaje upitno kakvi su učinci takvih obitelji na djetetov rast i ponašanje, a posebno koliko je prisutna prava obiteljska toplina.¹⁰

⁶ Usp. Zbor za nauk vjere, *Donum vitae* (Dar života), naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, KS, Zagreb, 1997.

⁷ Z. RABOTEG – ŠARIĆ, N. PEĆNIK, V. JOSIPOVIĆ, *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2003., str. 39. – 42.

⁸ V. BADURINA, *Život i odgoj u nepotpunoj obitelji*, u: Obitelj u Hrvatskoj – stanje i perspektive, Zbornik radova, ured. Pero Aračić, str. 301. – 305.

⁹ Z. RABOTEG – ŠARIĆ, N. PEĆNIK, V. JOSIPOVIĆ, Nav. dj., str. 132. – 148.

¹⁰ Isto, str. 248. – 250.

Surogat odgoj

Deklaracija o kršćanskom odgoju, *Gravissimum educationis*, govori da budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju, zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Obitelj je prva škola onih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu (GE 3).¹¹ Odgoj počinje u obitelji. U njoj počinje proces ljudskog razvitka i oblikovanja. Roditelj je najbliži krvni rođak koji se brine o svom djetetu trajno, daruje mu svoju nježnost, druži se s njim, igra i raduje. Zajednički život i zajednički interesi stvaraju ozračje pogodno za odgojno djelovanje. Prvi preduvjet za uspješan odgoj su skladni obiteljski odnosi. Iz perspektive skladnih obiteljskih odnosa prednost imaju potpune obitelji. Potpuna obitelji čine oba roditelja i djeca, a mogući su i drugi članovi kao što su bake, djedovi, tete, stričevi, ujaci, svi koji žive u obiteljskom domu. U takvoj obitelji djeca imaju oba roditelja, njihovu ljubav i razumijevanje. Imaju priliku promatrati njihove međusobne odnose i uživljavati se u ulogu žene (majke) i muškarca (oca), što je potrebno za pravilan psihički, intelektualni i moralni razvitak svakog djeteta. Nepotpuna je ona obitelj u kojoj nedostaje jedan od roditelja – otac ili majka, što ujedno znači da nedostaje i jedan od odgojitelja sa svojim specifičnim mogućnostima odgojnog djelovanja. Ostali uvjeti potrebni za uspješan odgoj su: adekvatan položaj djeteta koje se osjeća sigurno i zadovoljno u svom domu, psihička, socijalna i moralna zrelost roditelja, kao i određena razina pedagoške kulture, te sredene ekonomske prilike koje omogućuju djeci osiguranje prijeko potrebnih uvjeta za život i razvoj. U ranom djetinjstvu majka je najvažniji odgojitelj. O njezinoj ulozi i brizi ovisit će formiranje buduće osobnosti i psi-

hičko zdravlje djeteta. Krajem ranog djetinjstva (krajem treće godine) dijete se počinje osamostaljavati i sve veću ulogu dobiva otac. Njegova različitost od majke počinje zanimati dijete. Dijete rado šeće s ocem i »pomaže« mu u obavljanju kućanskih poslova. Djetetu su potrebna oba kontakta – i s ocem i s majkom. Oni se međusobno dopunjuju i dijete se osjeća sigurno i radosno.¹²

Suvremene životne okolnosti ne idu u prilog uspostavljanja uvjeta za normalno pedagoško djelovanje obitelji. Ekonomske prilike snižavaju životni standard i znatno smanjuju osiguranje materijalnih uvjeta za normalan život i razvitak djece. Zaposlenost oba roditelja smanjuje kontakte između roditelja i djece. Utilitarističko i hedonističko shvaćanje života pojačava sebičnost, težnje za lagodnim životom i uživanjem; djeca se doživljavaju kao teret, nepoželjne obveze i ograničenja u mogućnostima lagodnog života. U okviru ovako shvaćenog odgoja možemo govoriti o surogat odgoju. Djeca su sve više prepuštena odgojnim institucijama – dječjim jaslicama, vrtićima, domovima. Ranije su te institucije smatrane ustanovama socijalno – medicinske skrbi. U novije vrijeme traži se i pedagoška skrb, a dječje jaslice su razvrstane u odgojne institucije. Često se rad u tim ustanovama svodio na pravilnu prehranu i higijensko – medicinsku njegu. Više je nalikovao na njegu u bolnicama pa su takvi postupci nazvani »hospitalizmom«. Iako odgoj djece zahtjeva i odgojno – društvene institucije, one nisu uvijek sretno rješenje jer se mora uzeti u obzir i svojstva djeteta toga razdoblja. Malom je djetetu u prvim godinama života potrebna nježnost, emocionalna vezanost uz bliske osobe i osjećaj sigurnosti. Odgojni postupci i utjecaji u tom razdoblju pretpostavljaju osobne dodire, a ne grupni rad. Oni traže da odgojitelj poklanja djetetu mnogo pozornosti,

¹¹ Usp. *Gravissimum educationis*, Deklaracija o kršćanskom odgoju, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1993.

¹² Usp. A. VUKASOVIĆ, *Pedagogija*, Hrvatski katolički zbor »Mi«, Zagreb, 1995., str. 190. – 201.

brige, da često kontaktira s njim, a to nije moguće kada istodobno radi s cijelom skupinom djece. Zato je normalni obiteljski odgoj mnogo prikladniji i bolji nego najbolje organiziran rad u društvenim institucijama. Institucije su društvena potreba zbog roditeljske profesionalne ili neke druge društvene angažiranosti i spriječivosti, da se u nekom vremenskom razdoblju tijekom dana, bave odgojem djeteta. Prijelaz iz roditeljskog doma u jaslice¹³ često izaziva šok u male djece. Izmijeni se njihov način reagiranja, dolazi do opće potištenosti, usporava se razvitak govora i opći dječji razvitak. U tom razdoblju nema boljih odgojitelja za dijete od njegova oca i majke. Ako ih na određeno vrijeme treba zamijeniti, onda to najbolje čine bake i djedovi, u djeci poznatim obiteljskim uvjetima. Najdelikatnije pitanje je smještaj djece u dječje domove. Tu su ona sasvim hospitalizirana, bez roditeljske ljubavi te nemaju povoljne uvjete za tjelesni, psihički, emocionalni i socijalni razvitak. Budući da postoje djeca bez roditelja ili roditeljske brige i dječji domovi su potrebni. Kada postoje, treba se maksimalno truditi da uvjeti u njima pružaju optimalno moguće prilike za dječji razvitak i odgoj. Između dva svjetska rata u svijetu je osnovano više dječjih domova za predškolsku djecu. Vodili su ih dječji liječnici. S higijenskog i medicinskog stajališta, bili su dobro organizirani, ali su dali katastrofalne rezultate u pogledu tjelesnog i mentalnog razvitka djece. Nakon šest mjeseci boravka u dječjem domu djeca su zaostajala u tjelesnom razvitku i u zdravstvenoj otpornosti. Javila se neočekivana pojava smrtnosti male djece. Djeca su imala slab apetit, odbijala su hranu, gubila težinu i postojala žrtvama manjih infekcija. Još slabiji bio je mentalni razvitak: nerazvijenost radoznalosti, osjećajnog života, interesa, verbalnih

spособnosti, inteligencije. Klinički psiholozi utvrdili su psihološku sliku emocionalno uskraćenog djeteta, razdvojena od majke, u razdoblju od 6 – 12 mjeseci života. Radilo se o *anakliktičkoj depresiji*, odnosno o duševnoj depresiji. Dijete je izvanredno nemirno ili potpuno nepomično ili žalosno i utučeno, ne zna se smijati, odbija kontakte s ljudima, ne reagira na podražaje, pa i one nježne, ravnodušno je prema okolini, nije aktivno, pati od nesаницe i gubi apetit. Uzrok takve depresije je nedostatak majčine nježnosti, ljubavi i brige.¹⁴

Iz svega možemo zaključiti da odgojne institucije nisu sretna rješenja i ne bi smjele biti zamjena za obiteljsku sredinu i obiteljski odgoj, nego samo pomoć obitelji u odgoju djece. U tom smislu prihvatljiv je dječji vrtić¹⁵, jer djeca u njega dolaze u pogodnom razdoblju koje je prikladno za daljnji razvitak i odgoj: svladala su kretanje i postala relativno spretna, ovladala su govorom i spremna su za komuniciranje, ovladala su prvim spoznajama i osjećaju potrebu za društvom vršnjaka. Kad je riječ o jaslicama ili vrtiću, ne smije se zaboraviti važnost suradnje roditelja s takvim institucijama, upoznavanje roditelja s ciljem i zadacima, sadržajem i odgojem, obogaćivanje pedagoške kulture roditelja i usklađivanje odgojnih nastojanja.¹⁶

Pojam surogat, kao ono što nije jednako po vrijednosti i kakvoći onomu što zamjenjuje, u današnjem je društvu sve prisutnija pojava. Ponekad moramo biti vrlo strogi i potpuno ga odbaciti, poput surogat majčinstva, a ponekad moramo biti svjesni društvenog razvoja, brzog načina života, ljudskog izbora koji je ponekad i krivi izbor, i vrednovati ono s čime se susrećemo, pa bilo ono i manje vrijednosti od onoga željenoga.

¹⁴ Usp. A. VUKASOVIĆ, Nav. dj., str. 201. – 224.

¹⁵ Vrtić je temeljni tip ustanove za odgoj djece od četvrte do šeste godine života. Ovo razdoblje dječjeg života nazivamo predškolsko doba.

¹⁶ Usp. A. VUKASOVIĆ, Nav. dj., str. 218.

¹³ Dječje jaslice su društvene ili privatne ustanove za njegu, zaštitu i odgoj djece od navršene prve do navršene treće godine života. Ovo razdoblje dječjeg života nazivamo rano djetinjstvo.

PİŞE: MARINA ŠUVAKOVIĆ, IV. GODINA

VRILI NOVI SVIJET

Promišljajući o surogat životu koji sve više postaje ljudska svakodnevica, potrebno je dotaknuti se i važne teme umjetne oplodnje. Umjetna ili potpomognuta oplodnja predstavlja se vrlo često kao izvrsno rješenje za neplodne parove, da upotpune svoju bračnu zajednicu potomstvom i ostvare svoj san o velikoj obitelji. Poneki tako ne biraju sredstva i načine da to postignu, pa posežu za raznim metodama koje služe kao nadomjestak steriliteta, tehnikama tjelesne, izvantjelesne ili potpomognute oplodnje.

Oplodnja je združivanje spolnih stanica suprotnih spolova (spermija s jajnom stanicom). Ona je istodobno i poziv u život novoga bića. Zadivljujući napredak interdisciplinarne povezanosti embriologije, genetike i ginekologije, omogućio je razvoj jedne nove medicinske grane: reproduksijske medicine humane prokreacije, postupcima medicinski potpomognute ili umjetne oplodnje (MPO). Ona je 80-ih godina proslavila medicinu u liječenju neplodnosti tehnikama koje teže postizanju ljudskoga začeća izvan procesa koji mu je prirodan spolnim sjedinjenjem.

Umjetna oplodnja ili umjetna prokreacija dijele se na dva osnovna načina: oplodnja *in vivo* (unutartjelesna), kada se susret gameta (jajašce i spermij) događa unutar ženinog tijela. Drugi način je oplodnja *in vitro* (izvantjelesna), kada

do susreta gameta dolazi izvan tijela, tj. u epruveti (FIV), a poslije se prenosi u tijelo (*embryo transfer*).

Nadalje treba razlikovati homolognu (gamete bračnih drugova ili stalnih partnera) i heterolognu (jedna gameta pripada trećoj osobi, nazvanoj darivatelj, tj. osoba izvan bračnoga zajedništva).¹

Makar je i prije bilo pokušaja, ipak je L. Spallanzani 1782. godine prvi uspio postići umjetno osjemenjivanje (jedne kuje). Thoutret je 1785. godine izliječio neplodnost svoje žene unutarvaginalnom injekcijom koja je sadržavala sjemenu tekućinu. A 1884. godine Pancoast je ostvario prvo heterologno osjemenjivanje, i od tada ta metoda ulazi u medicinsku praksu.²

Sama potreba za ovim oblikom oplodnje javlja se kod supružnika kada su jedan ili oboje neplodni. Sterilnost ili neplodnost je zdravstveni problem koji zahvaća 15% populacije reproduktivske dobi. Neplodnim se smatra onaj par koji ne ostvari željenu trudnoću nakon godine dana redovitog spolnog života.

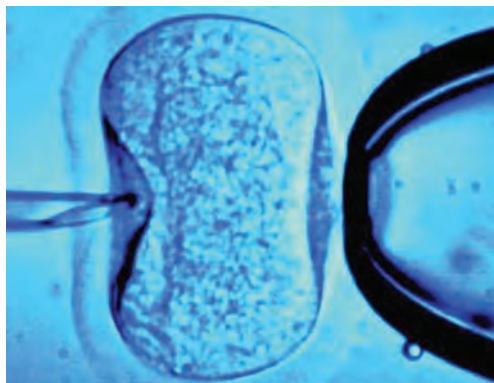
Neki od najčešćih uzroka neplodnosti kod žena predstavljaju: godine starosti (plodnost žene najveća je između 20. i 30. godine života, smanjuje se nakon 30. godine, a značajan pad bilježi nakon 40. godine života); oštećenja ili neprohodnosti jajovoda i jajnika; ovulacijska disfunkcija, nepravilni menstrualni ciklusi; policistični jajnici; endometrijoza; prethodne izvanmaternične trudnoće ili pobačaji; priraslice; antispermalna antitijela; miomi; kongenitalne malformacije; intrauterine adhezije, uporaba kontraceptiva, bolesti nadbubrežne žlijezde;

kemo/radioterapija; bolesti hipofize/štitnjače; pretjerana tjelovježba; narkotici, lijekovi.

Kod muškaraca, najveće uzroke neplodnosti predstavljaju razne infekcije, bolesti ili pak urođeni problemi zbog kojih dolazi do nedovoljne pokretljivosti, smanjenja broja ili potpunog odsustva spermija u ejakulatu, skupa s kromosomskim i genskim uzrocima neplodnosti.

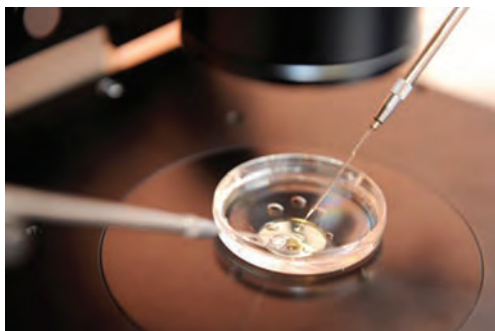
Ovisno o težini pojedine patologije, nakon dijagnoze neplodnosti (bilo od strane muškarca, žene ili oboje) partneri će biti suočeni s podvrgavanjem nekoj od metoda potpomognute ili van-tjelesne umjetne oplodnje.

Parovima koji ovim načinom pokušavaju dobiti potomstvo, suvremena medicina nudi pregršt metoda, a koju metodu će izabrati ovisi o vrsti neplodnosti. Neke od metoda koje stoje na raspolaganju su: CIV- unutarvaginalni uzgoj, DIFI – izravno osjemenjivanje jajne stanice, FIVET – oplodnja u kušalici (*in vitro*) s prijenosom embrija, GIFT – unošenje gameta u jajovod, GIPT – unošenje gameta kroz trbušnu opnu, GIUT – unošenje jajnih stanica i sjemena u maternicu, IA – umjetna (biotehnička) oplodnja, ICSI – osjemenjivanje kroz grlić maternice, IPI – osjemenjivanje kroz trbušnu opnu, ITI – osjemenjivanje u jajovod, IUI – osjemenjivanje u maternicu, LTOT – prijenos jajne stanice na kraju jajovoda, MESA – isisavanje spermija iz epididimisa i prijenos

¹ Usp. L. TOMAŠEVIĆ, *Umjetna oplodnja. Katolički stav*, u: Bioetika u teoriji i praksi, Nakladni zavod Globus, ur. Asim Kurjak i Vlatko Silobričić, Zagreb, 2001. str. 159.

² Usp. V. VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 208.

embrija u jajovod, OPT – uzimanje jajne stanice i prijenos u maternicu, PRETT – prijenos predembrija u jajovod, SUZI – unošenje sjemena pri dnu jajne stanice, TC GIFT – unošenje gamete u jajovod preko grlića maternice, TC TEST – prijenos embrija u jajovod preko grlića maternice, TEST – prijenos embrija u jajovod, VITI – unošenje sjemena u jajovod kroz vaginu, ZIFT – prijenos zigote u jajovod.³

Veliki se broj ovih metoda, ovisno o spajanju gameta i odvijanju oplodnje, bazično dijeli na: **unutartjelesne metode, od kojih navodim samo poneke, a ime metoda izvodi se iz njihove kratice na engleskom jeziku** IVI (*Intra-Vaginal Insemination*), ICI (*Intra-Cervical Insemination*), IUI (*Intra-Uterine Insemination*), GIFT (*Gamete IntraFallopian Transfer*), DIPI (*Direct Intra-Peritoneal Insemination*), POST (*Peritoneal Sperm and Oocyte Transfer*), IFI (*Intra-Fallopian Insemination*), te **vantjelesne metode, od kojih su najpoznatije** IVF-UET (*In Vitro Fertilization-Uterine Embryo Transfer*), IVF-ZIFT (*In Vitro Fertilization-Zigote Intra-Fallopian Transfer*), IVF-PROST (*In Vitro Fertilization-Pronuclear Stage Transfer*) i IVF-TET (*In Vitro Fertilization-Tubal Embryo Transfer*)⁴

Sve stranice našega »Teofila« ne bi bile dovoljne da svaku metodu pokušamo objasniti, tako da ćemo u sljedećim recima čitati o nekima koje su nam se učinile najintranjantnijim i najzanimljivijim.

Najprije se upoznajmo s povijesnim razvojem FIVET metode, gdje se s pokusima oplodnje in vitro kod životinja započelo već 1939. godine. Prvi koji je 1959. godine započeo s takvom metodom, i izazvao rađanje kunića, bio je M. C. Chang. R. G. Edwards je 1965. godine objavio svoja iskustva na ljudskome području; ona su se ovoga puta odnosila na sazrijevanje in vitro ljudskih oocita uzetih iz jajnika u bilo kojem stadiju sazrijevanja. Namjera prenijeti embrio u ženu, prikladno unaprijed pripremljenu, s ciljem da dođe do prirodnoga rađanja. Prvi uspjeh engleske ekipe spomenutoga profesora Edwardsa jest rođenje Louise Brown 1978. godine. Zasad se ne može sa sigurnošću reći koliko je djece rođeno s oplodnjom in vitro, ali se misli da je riječ o desetinama milijuna slučajeva.⁵

S kršćanskog motrišta, zasad najspornija je upravo ova **FIVET** metoda, kojom se sjedinjenje spolnih stanica kontrolira i vodi do kraja *in vitro*, umjetnim putem. *In vitro* procedura uključuje ubrizgavanje hormona koji potiču stvaranje više jajnih stanica (hiperovulacije/čak tri-desetak jajnih stanica) umjesto samo jedne. Kad dođe do oplodnje, a postupkom se želi pomoći ženi da zatrudni, slijedi prenošenje oplođenih stanica u majčin organizam, u nadi da će se barem jedna jajna stanica u utrobi dalje razvijati.⁶ Ta jajašca je potrebno uzeti neposredno prije nego izađu iz folikula u jajnicima. Oplođene se jajne stanice potom kontroliraju 16-18 sati nakon inseminacije, te se prijenos zametaka vrši 48-72 sata nakon aspiracije jajnih stanica.

³ Usp. M. ARAMINI, *Uvod u bioetiku*, KS, Zagreb, 2009., str. 194.

⁴ Usp. S. VULETIĆ, *Problem neplodnosti i moralni izazovi biomedicinskih zahvata u ljudsko rađanje*, u : Diacovensia XVIII, (2010.)3., str. 592. – 593.

⁵ Usp. V. VALJAN, *Bioetika*, Svjetlo Riječi, Sarajevo, 2004., str. 217.

⁶ Usp. A. LAUN, *Aktualni problemi moralne teologije*, UPT, Đakovo, 1994., str. 158.

Glavni je problem FIVET-a: hiperprodukcija embrija. Tom se tehnikom pristupa oplodnji više embrija (desetak), jer je postotak trudnoće vrlo nizak (1-2 na 10). Dakle u prosjeku se od desetak jajnih stanica oplodi samo šest, od kojih se samo dvije iskorištavaju, ostale uništavaju ili zamrzavaju/krioprezerviraju na -196°C u tekućem dušiku, za naredne transfere.

Do oštećenja zametaka dolazi tijekom procesa hlađenja i otapanja, kao rezultat stvaranja kristalica leda unutar stanica, ili promjene osmotskog pritiska, kao posljedica dehidracije stanice. Dakle, mijenja se struktura stanice kad se zamrzne embrij s već postojećim genomom. Time odnos oplođenih jajašaca i rođene djece ne prelazi 5%.

Vrlo zanimljiva, ali i najjedostavnija procedura je **inseminacija**. Ona je relativno jednostavna procedura koja uključuje ubrizgavanje uzorka posebno pripremljene sperme neposredno u šupljinu maternice u najpovoljnijem trenutku tijekom ovulacije. Kod nekih parova može doći do uspješnosti začeća već nakon jedne procedure (16-20%). Ukoliko željena trudnoća ne nastupi u 3-6 pokušaja inseminacije (pod pokrićem HZZO-a), savjetuje se prelazak na druge metode umjetne oplodnje.⁷

Jedna od najpoznatijih tehnika **unutartjelesne** umjetne oplodnje, a uključuje simultano prenošenje, ali odvojeno i muških i ženskih spolnih stanica, i to unutar jajovoda, jest tzv. **GIFT** metoda. Ova poznata metoda ima nekoliko faza: započinje izazivanjem ovulacije i uzimanjem jajne stanice pomoću laparoskopije, zatim slijedi prikupljanje sperme, a potom prenošenje gameta unutar tuba pomoću maloga katetera, pri čemu su stanice jajeta i spermatozoidi odvojeni jednim zračnim mjetahom. GIFT bi se mogao koristiti u okviru

bračnoga para, svodeći na najmanju mjeru manipulaciju spolnim stanicama. GIFT-om se ipak gube mnogi embriji, tek 2/3 klinički započetih trudnoća dođu do kraja.⁸

Sljedeći postupak, koji nazivamo **mikroinjekcija (MI)**, primjenjuje se ako se na gore navedene načine ne može ostvariti trudnoća. Budući da je muškarčeva sposobnost oplodnje poremećena, ovom metodom se može izravno uključiti u proces oplodnje.

ICSI - *intracitoplazmatska injekcija spermija* predstavlja do sada najuspješniju MI tehniku. U ovom se postupku jedna spermalna stanica injicira izravno u jajnu stanicu. Kao što se FIVET smatrala i smatra rješenjem za neplodnost žena, slično se čini s ICSI, kao rješenjem za neplodnost muškaraca. Zbog toga ne treba čuditi što je primjena ove metode sve učestalija.

U dosadašnjem studiju susrela sam se s mnogim informacijama o umjetnoj oplodnji. One su me i nagnale na ovo kratko istraživanje o metodama i njihovim ne(uspjesima). Ne mogu se oteti dojmu da sam pojam »umjetna oplodnja«, iliti medicinski potpomognuta oplodnja, u svome opisu sadrži jednu subjektivnu dimenziju, jer se uglavnom poradi suosjećanja sa neplodnim parovima pokušava »pomoći« ženama ili muškarcima da ostvare toliko željeni san o potomstvu. Liječiti, znači otklanjati zapreke, a činjenice nam govore da postupci umjetne oplodnje NE liječe neplodnost. Bračni parovi često smatraju da oni imaju pravo na dijete, ali ne misle na prava toga djeteta, tj. sve one djece koja ostanu zamrznuta na -196 C, ili posluže u kozmetičke svrhe. Vjerujem da svi ti parovi trebaju razmisliti o posljedicama koje ovakvi bolni i dugotrajni postupci ostavljaju na njihov brak i zajedništvo muškarca i žene.

⁷ Usp. S. VULETIĆ, *Problem neplodnosti i moralni izazovi biomedicinskih zahvata u ljudsko rađanje*, u : *Diacovensia* XVIII, (2010.)3., str. 595.

⁸ Usp. V. VALJAN, *Bioetika*, Svjetlo Riječi, Sarajevo, 2004., str. 214.

Piše: Ida Malnar, IV. godina

CRKVENO STAJALIŠTE O MEDICINSKI POTPOMOGNUTOJ OPLODNJI

Nakon što smo u prethodnom članku nešto rekli o metodama umjetne oplodnje, preostaje nam da se istim pitanjem pozabavimo s crkvenog stajališta te donesemo neke od izjava i stajališta crkvenog učiteljstva s obzirom da smo u punom tijeku rasprave oko novog Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji i Obiteljskog zakona.

Svi smo danas upoznati s činjenicom da su mnogi bračni parovi neplodni. Smatra se da je u svijetu 10 do 15% neplodnih brakova. U takvoj situaciji neki bračni parovi koji ne mogu dobiti vlastito potomstvo prihvaćaju to kao realnost i posvećuju se zadaćama u području crkvene djelatnosti. Drugi žele, umjesto vlastite djece koja su im uskraćena, posvojiti neko dijete bez roditeljske skrbi. Posvojenje je znak otvorenosti životu, a za posvojeno dijete život u takvoj obitelji velika šansa. Međutim, želja za vlastitim djetetom može u bračnog para biti tako intenzivna da su spremni prihvatiti sve medicinski dostupne mogućnosti kako bi ostvarili svoju želju za roditeljstvom. Smatra se da je metoda koja je razvila reproduksijska medicina, osobito artificijelnom inseminacijom i medicinski potpomognutom oplodnjom, moguće pomoći neplodnim parovima da ostvare svoju želju za vlastitim djetetom.¹ Očajnička želja za potomstvom, savjesna stagnacija, moralna ignorancija, no i sveopća neupućenost vjernika u stvarno pozadinsko stanje, zaslijepljeni su apsolutnim

povjerenjem u te, sve prestižnije, medicinske tehnike prokreacije. Od jednostavnijih se metoda sve postupnije prelazi na one agresivnije i kompleksnije metode asistiranе oplodnje, koje za sobom povlače sve oštriji moralni sud, bilo zbog neprihvatljivih rizika, propusta i potencijalnih genetskih manipulacija, bilo zbog zakonodavnih nedefiniranosti ili neprihvatljivih odobrenja.²

Znanstveno-tehnološki napredak na ovom je planu gotovo fantastičan, ali što je s ljudskošću i etičnosti? Čovjekom se od samog začeca manipulira i instrumentalizira ga se kao da je u pitanju »nešto«, a ne »netko«, tj. osoba. Ciljevi, iako možda dobri, ne smiju se ostvarivati nemoralnim sredstvima. Medicinski potpomognutom oplodnjom degradira se čovjek i njegovo dostojanstvo. Čovjek se proizvodi na tehnički način, svodi se na laboratorij. Postaje produktom. Zbog toga je medicinski potpomognuta oplodnja, sa stajališta kršćanskog morala, nedopustiva.

Bog, koji je izvor i počelo svakoga ljudskog života, odredio je proces i zakon prema kojem se treba odvijati ljudska prokreacija, a u braku je to putem normalnoga spolnoga čina. Zbog toga ne čudi da je Crkva oduvijek jasno naučavala kako je Bog bitno sjedinio unitivno i prokreativno značenja ljudske seksualnosti i da ta dva

¹ I. KEŠINA, *Moralni vidici kršćanskog braka*, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010) II., str. 183. – 184.

² S. VULETIĆ, *Problem neplodnosti i moralni izazovi biomedicinskih zahvata u ljudsko rađanje*, u: *Diacovensia* 18 (2010) III., str. 589.

značenja čovjek ne može razdvajati svojom voljom.³

Katolička Crkva izdala je glede toga niz bioetičkih dokumenata: od *Humanae Vitae*, *Donum Vitae*, *Evangelium Vitae*, do *Dignitas Personae*. Njima se promiče odgoj kršćanske savjesti i ohrabruje biomedicinsko istraživanje da poštuje dostojanstvo svakoga ljudskog bića prokreacijom, te objašnjava zbog čega se ne smije sudjelovati u umjetnim oplodnjama, gdje do začeća dolazi bez specifičnoga čina bračnoga odnosa (npr. heterologna inseminacija, oplodnja u epruveti i kloniranje). U tim se dokumentima jasno daje do znanja da ne smije biti proturječnosti između božanskoga zakona o prenošenju života i onoga koji zahtijeva da se unaprijeđuje istinska bračna ljubav.

Sveti oficij je već 1897. godine, na pitanje je li dopušteno umjetno osjemenjivanje žene, odgovorio: *non licere* – nije dopušteno. Papa Pio XII. u više je navrata govorio o tom problemu:

- U govoru sudionicima IV. međunarodnog kongresa katoličkih liječnika 29. rujna 1949. godine izričito je rekao: »Makar se ne mogu *a priori* isključiti novi načini samo zato što su novi, što se tiče umjetne oplodnje, nije dovoljno biti samo vrlo oprezan, treba je apsolutno osuditi«, osim upotrebe određenih umjetnih sredstava kojima je jedini cilj olakšavanje naravnog spolnog čina.
- U govoru sudionicima Međunarodnoga kongresa o plodnosti i neplodnosti 19. svibnja 1956. godine Papa ističe tjelesno-duhovnu cjelovitost bračnog čina: »Crkva osuđuje nauku koja u ljudskom rađanju želi odijeliti biološku aktivnost od osobnoga odnosa supruge. Dijete je plod bračnog sjedinjenja čijoj punini pridonose organske funkcije i osjetilne emocije koje su s tim povezane, duhovne i nesebične ljubavi koja ih nadahnjuje; u jedinstvo toga ljudskog čina moraju

biti smješteni biološki uvjeti rađanja. Nikada nije dopušteno rastaviti ta dva vidika, tako da se pozitivno isključuje ili nakana rađanja ili bračni odnos.«

U kasnijim izjavama crkvenog učiteljstva ne ulazi se u konkretna pitanja, već se ističu samo opća načela, pri čemu se naglašava da prenošenje života mora biti na *ljudski* način.

Devet godina nakon rođenja prvog djeteta iz epruvete Kongregacija za nauk vjere objavila je naputak *Donum vitae* – *Dar života*, koji je dao jasnu ocjenu i vrednovanje moralnog položaja nerođena djeteta od samog trenutka začeća pa sve do rođenja. Bitna novost je izričita i jasna čudoredna prosudba oplodnje *in vitro*. *Dar života* raspravlja o ovoj problematici u obliku postavljanja pitanja i davanja odgovora. O oplodnji *in vitro* naputak naglašava da homologni FIVET razdvaja radnje koje su određene za ljudsku oplodnju u bračnom činu. Nadalje, homolognim FIVET-om »život i identitet zametka povjeravaju se moći liječnika i biologa i uspostavlja se gospodstvo tehnike nad sudbinom nove ljudske osobe. Začeće *in vitro* ne postiže se niti se želi kao izraz i plod specifičnoga čina bračnog sjedinjenja te nije svrha i plod bračnog čina u kojem bračni drugovi mogu biti suradnici Božji u darivanju života novoj osobi.«⁴

U enciklici *Evangelium vitae* papa Ivan Pavao II., spominjući različite tehnike umjetne oplodnje koje se često prakticiraju, ustvrđuje da one u stvari otvaraju vrata novim napadima na život. Osim što su moralno neprihvatljive, od trenutka kad rađanje odvajaju od konteksta potpuno ljudskog bračnog čina, te tehnike bilježe visok postotak neuspjeha. Nadalje, pod izgovorom znanstvenog ili liječničkog napretka svode ljudski život na jednostavan »biološki materijal« s kojim se može slobodno raspolagati.

U dokumentima Učiteljstva u pogledu *liječenja neplodnosti* nove medicinske tehnike

³ Usp. I. KEŠINA, *Nav. dj.* str. 183. – 188.

⁴ I. KEŠINA, *Reprodukcijaska medicina – izazov kršćanskoj slici čovjeka*, U: CuS 38 (2003) br. 4, str.

govori se da se trebaju poštovati tri temeljna dobra:

- a) pravo na život i tjelesni integritet svakoga ljudskog bića od začeća do prirodne smrti;
- b) jedinstvo braka, koje podrazumijeva uzajamno poštovanje prava supružnika da postanu otac ili majka samo jedno pomoću drugoga;
- c) specifično ljudske vrijednosti spolnosti koje zahtijevaju da rađanje ljudske osobe bude plod specifičnoga bračnog čina ljubavi među supružnicima.

Stoga se zahtijevaju etičko – moralne uvjetovanosti:

- a) Umjetna oplodnja ne može se isključivo gledati s biološkog i medicinskog stajališta ostavljajući po strani moralno i pravno stajalište
- b) Umjetnu oplodnju izvan braka treba jasno i nedvojbeno isključiti te osuditi kao nemoralnu i nedopuštenu
- c) Sama želja roditelja da imaju dijete ne opravdava umjetnu oplodnju;
- d) Nepotrebno je podsjećati da se muško sjeme za umjetnu oplodnju ne može dopušteno dobiti putem protunaravnih čina
- e) Makar se ne mogu isključiti novi načini tehnika umjetne oplodnje, treba biti ekstremno oprezan!⁵

U svjetlu navedenih načela, moraju se isključiti svi načini heterologne umjetne oplodnje, ali i oni načini homologne tehnike umjetne oplodnje koji nadomještaju bračni čin. S druge strane, dopuštene su tehnike koje *služe kao pomoć bračnomu činu i njegovoj plodnosti*, zahvati usmjereni otklanjanju prepreka prirodnoj oplodnji (kao primjerice hormonalna terapija za neplodnost, operacija endometrioze, zahvati za uspostavljanje prohodnosti jajovoda propuhivanjem, proširivanjem, odčeppljivanjem ili

kirurškim uklanjanjem priraslica). Svi ti postupci mogu se smatrati autentičnom terapijom i istinskim liječenjem zato što prevladavaju problem koji uzrokuje neplodnost. Crkva drži da je etički neprihvatljivo odvajati začeće od cjelovitoga osobnog sklopa bračnoga čina. Ljudska je prokreacija osobni čin muža i žene koji ne dopušta nikakvu vrstu zamjenjivanja.

Kada je riječ o nekim homolognim metodama potpomognute oplodnje (inseminacije), za neke moraliste ovaj način ne predstavlja poteškoće ukoliko se odvija kao nužna potpomognuta terapija integrativnom bračnom činu, koji se odvija neposredno nakon ili tijekom spolnoga čina kod supružnika u bračnoj vezi. To bi bilo u skladu s dostojanstvenim prenošenjem ljudskoga života i prema crkvenim odobrenjima. Dopuštena je homologna inseminacija kada ona predstavlja jedini način da se kirurški korektivno ispravi urođena ili stečena genitalna anomalija ili ako se izvodi kao terapijska pomoć.⁶

Crkva nema ništa protiv djece začete umjetnom oplodnjom, već se zauzima za dostojanstvo osobe, braka i prenošenja života u braku, za zdravlje bračnoga para i za sve živote zametaka. Kad se Crkva obraća zakonodavcu glede ovog pitanja, ona to ne čini u smislu nadmoćnoga zahtjeva duhovnoga autoriteta. Ona ne želi zakonski zaštititi crkveni moral, već ponajprije fundamentalna prava koja pripadaju svakom čovjeku.⁷ Svjedoci smo danas kako reproduksijska medicina nije više toliko u službi života. Njezin prvotni cilj, da pomogne neplodnim bračnim parovima da dođu do toliko željene djece, da liječe neplodnost i da štite ljudski život, kao da je izbljedio i bačen u drugi plan; ne štiti se i ne podržava život i tako se u naše društvo uvlači kultura smrti, manipulacije i zarade. A mi, Crkva, smatrajući to nemoralnim i nedopuštenim, želimo zaštititi život i promicati prave vrijednosti, na što smo i pozvani.

⁶ Isto, str. 591.

⁷ Isto, str. 602.

⁵ Usp. S. VULETIĆ, *Nav. dj.*, str. 602. - 604.

Piše: Željko Filajdić, 1. godina

LJUBAV ILI MORALNO OTUĐENJE

Zvuči otrcano kada konstatiramo da su vrijednosti danas izvrnute, izopačene i zamijenjene površnim i pomodarnim. Zvuči otrcano kada kažemo da je čovjek, sa svom širinom i bogatstvom značenja koje za kršćane ima ta riječ, degradiran na razinu životinje i da biti čovjek danas, znači u širokom luku zaobilaziti sve vrijednosti i vrhunce koje isti taj čovjek može posjedovati i doseći ili im barem biti usmjeren.

Dakako, riječ je o degradaciji ljudske spolnosti. Spolnost je postala zabava, razonoda, ljudska odlika na račun koje se zbijaju šale. Šale se preslikavaju na iskrivljen stav ljudi o spolnosti, a spolni čin počinje se promatrati kao način da se odgovori požudi, pri čemu je ljudsko tijelo puko sredstvo. Izgleda kao da se netko svim silama trudi pronaći nadomjeske ispravnoj slici čovjeka i njegove spolnosti. Stvorila se okolina pogodna za razvoj spolnih i moralnih otuđenja: homoseksualnosti, biseksualnosti, otvorenih veza, različitih parafilija... Oni se probijaju u javnost u vidu različitih organizacija, zauzimaju sve veći medijski prostor (televizija, knjige, časopisi...) i otvoreno potiču takva ponašanja. Na taj način stvara se ozračje u kojem se najširi spektar opačina i devijacija smatra potpuno normalnim, a ta struja ne zaobilazi ni nas.

»Nisi gay? Nisi nikad imao/la takvih iskustava? Štoviše, nisi za to da im se dozvoli brak i posvajanje djece?! Pa ti si izuzetno zadržt, zaglavio u srednjem vijeku!« Strašno to izgleda ovako ka-

rikirano, ali upravo takvim izjavama (ne nužno inkognito!) bombardirani smo iz dana u dan, bez posebnog povoda i iz čiste obijesti, jala, zlobe, kompleksa i čega već ne!

Kakvi su to novi »urbani« obrasci kojima ne vidimo podlogu ni smisao? Tko su ljudi koji nam ih »serviraju« pod krinkom prosvjećenja? Ti ljudi preuzeli su na sebe, u sklopu puno šire propagande, zadaću da »razbiju ljudima seksualne predrasude, liše ih njihovih kočnica, oslobode tabua i učine dostojnim modernim građanima globalnog sela«, drugim riječima, da spuste čovjeka onoliko nisko koliko ide.

Očita je potreba da se najvažniji od tih poremećaja, novovjekih »obilježja napretka i otvorenosti«, ukratko izlože i opišu njihove osnovne karakteristike te, u kratkim crtama, prikaže odgovor i stav Katoličke Crkve.

1. Poremećaji spolne orijentacije: homoseksualizam i biseksualnost

Poremećaji spolnog identiteta izostavljeni su s popisa zadnjeg, četvrtog, izdanja DSM-a (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*), a prema mišljenju Hrvatske liječničke komore ne smatra ih se ni bolešću. Znanstvene rasprave o uzroku homoseksualnosti (pa tako i biseksualnosti) danas ostaju, uglavnom, bazirane na medicinskim i biološkim teorijama.¹

¹ Usp. L. TOMAŠEVIĆ, *Fenomenologija i moralna prosudba homoseksualnosti*, u: Crkva u svijetu, 38 (2003), br. 2, str. 248.

U znanstvenoj literaturi, homoseksualnost je isključiva ili vrlo dominantna erotska i afektivna privlačnost prema osobama istog spola s kojima najčešće ima, ali ne nužno, seksualne odnose.² Biseksualnost je privlačnost prema osobama obaju spolova. Takve osobe pokazuju i heteroseksualne i homoseksualne sklonosti.

Homoseksualnost u povijesti nije ništa novo i postojala je u svim civilizacijama i kulturama. Povijesni hod homoseksualnosti ide od stare Grčke, gdje je smatrana normalnim oblikom seksualnog ponašanja (najčešće kao pederastija), preko srednjeg vijeka kada se, pored toga što ju je Crkva kao i uvijek smatrala teškim grijehom i moralnim zastranjenjem, tretirala kao krivično djelo³ (zanimljivo, upravo je Crkva bila ta koja je smatrala da homoseksualnost ne bi trebala biti zakonski sankcionirana kao, za Crkvu i društvo u cjelini, nebitna stvar!⁴) pa sve do današnjeg dana kada su različiti pokreti homoseksualaca postali nezaobilazna i jaka društvena karika.

Homoseksualne udruge agresivno napadaju tradicionalne vrijednosti, pokušavajući izvrnuti temeljne principe na kojima počiva ljudsko

društvo. Dvije najpoznatije udruge tog tipa kod nas su Kontra, osnovana 1997. kao nevladina organizacija koja promovira ljudska prava lezbijki i biseksualnih žena⁵, i Iskorak, nevladina udruga za prava seksualnih i rodni manjina, osnovana 2002.⁶

2. Parafilije – kvalitativni poremećaji spolnog nagona

Za razliku od kvantitativnih poremećaja spolnog nagona (seksualnih disfunkcija), koje karakteriziraju poremećaji spolnog nagona praćeni psihofiziološkim promjenama (možemo reći da su to poremećaji »količine« spolnog nagona zbog čega se ti poremećaji tiču spolnog nagona na način da je on pretjerano povećan kao u nymphomaniji⁷ i satyriasisu⁸ ili se javlja ju frigidnost i impotencija i ostali poremećaji erekcije, postizanja orgazma i sl.), kvalitativni poremećaji spolnog nagona (parafilije) karakterizirani su čestim i intenzivnim seksualnim žudnjama, fantazijama ili ponašanjima koja uključuju neuobičajene predmete, aktivnosti i situacije te uzrokuju klinički značajnu tegobu i uznemirenost ili oštećenja na društvenom, profesionalnom ili nekim drugim važnim područjima života i svakodnevnog funkcioniranja.⁹

Budući da kvalitativni poremećaji spolnog nagona imaju sve karakteristike kliničkih sindroma koji su akutni i ograničeni (nisu kronični i prevladavajući kao kod poremećaja ličnosti), s tim da su kao klinički sindromi različiti od crta ličnosti (iako postoji određena povezanost između kliničkih sindroma i crta ličnosti: crte

² Usp. Isto, str. 246.

³ Usp. Isto, str. 249.

⁴ Usp. JOHN BOSWELL, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Christian Era to the Fourteenth Century*, Chicago, University of Chicago Press, 1980.

⁵ Usp. www.kontra.hr

⁶ Usp. www.iskorak.hr

⁷ Povećani spolni nagon kod žena

⁸ Povećani spolni nagon kod muškaraca

⁹ Usp. American Psychiatric Association: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, Fourth Edition, Text Revision, Washington, DC, American Psychiatric Association, 2000., str. 535.

ličnosti mogu predodrediti poremećaj, biti mu posljedicom, imati s njim zajedničku etiologiju ili utjecati na načine pojavljivanja i tijeka poremećaja), s pravom se svrstavaju u psihičke poremećaje.¹⁰ Time se, bez daljnje rasprave, ruši smislenost i zdravorazumska utemeljenost epitema i sintagmi poput »moderan«, »prosvijećen«, »otvoren novostima«, »u skladu sa svojim dobom i napretkom«, »poboljšavanje seksualnog života«, »maštovitost u krevetu« i brojnih drugih koje danas moderna propaganda masovnih medija bez trunke stida pridijeva brojim parafilijama i, prečesto agresivno, bezočno nameće mladima.

Parafilije se dijele na *perverzitet* i *perverzije*. Perverziteti su lakši oblici i, shodno definiciji iz DSM-a, podrazumijevaju seksualne doživljaje, odnose i postizanje seksualnog uzbuđenja u neobičnim situacijama i s neobičnim predmetima. Često su to potpuno »vanseksualni« doživljaji i ponašanje. Slična maštanja, potrebe i postizanje uzbuđenja mogu imati i drugi ljudi, ali to ne znači da imaju neku parafiliju. Da bi perverzitet bio dijagnosticiran, potreban je jak intenzitet i period od 6 mjeseci i više, baš kao što i stoji u definiciji parafilije (periodičnost i učestalost). Perverzije su, pak, teži oblici parafilije, poremećaji koji su zakonski kažnjivi.¹¹

2.1. Perverziteti¹²

2.1.1. Egzibicionizam i voajerizam

Egzibicionizam je periodična, intenzivna sklonost postizanju seksualnog zadovoljenja izlaganjem spolovila nepoznatoj osobi. Kod egzibicionizma seksualno uzbuđenje stvara zamišljanje

osobe kako se pokazuje ili, što je ono po čemu je poremećaj dobio ime, stvarno pokazivanje. Egzibicionist masturbira dok se zamišlja ili tijekom pokazivanja. U podlozi ovog poremećaja je želja da se šokira i izazove sablazan ili zbuni promatrača. Egzibicionisti su prvenstveno muškarci, koji se u slučaju pokazivanja u javnosti privode zbog narušavanja reda i mira, uznemiravanja ili nepristojnog ponašanja.

Pod voajerizmom podrazumijevamo postizanje seksualnog zadovoljenja gledanjem drugih u trenucima kada nisu obučeni ili imaju seksualne odnose; voajerizam je, dakle, nedopušteno, ali skriveno i pasivno, zadiranje u intimu drugih. Voajeri promatranjem postižu seksualno uzbuđenje i nerijetko je to jedini način da uzbuđenje i postignu. Pornografija je, na izvestan način, jedan vid voajerizma jer se »sastoji u izvlačenju spolnih čina, stvarnih ili glumljenih, iz intimnosti partnera da se nasumice pokažu trećim osobama.« (KKC, 2354).

2.1.2. Fetišizam i voajerizam

U fetišizmu osoba koristi neki neživi predmet da bi postigla seksualno uzbuđenje. Uobičajeni izvori uzbuđenja za fetišiste su lijepe cipele, prozirne čarape, rukavice, toaletni pribor, krznena odjeća i osobito gaćice. Razni su načini na koje

¹⁰ Usp. S. STRACK, *Razlikovanje normalne od abnormalne ličnosti*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2009., str. 67.

¹¹ U perverzije se ubrajaju pedofilija i incest. Budući da ne spadaju u užu problematiku ovog članka, a i s obzirom da su pedofilija i incest same za sebe opsežne teme, o njima u nastavku neće biti govora.

¹² Ovaj podnaslov zasnovan je na materijalima ustupljenima od strane prof. Suzane Vuletić

fetišisti mogu koristiti te predmete (fetiše). Neki fetišisti provode svoj fetišizam sami, u tajnosti, milujući, ljubeći, njuškajući ili naprosto gledajući obožavani objekt prilikom samozadovoljavanja. Drugi, pak, trebaju drugu osobu da obuče na sebe fetiš da bi se postiglo seksualno uzbuđenje. A neki vrše samozadovoljavanje samim fetišom ili se na razne načine služe njime pri spolnom činu. Ima i onih koji skupljaju željene objekte, slažu svoje »kolekcije fetiša«.

Transvestizam podrazumijeva odijevanje i ponašanje poput osoba suprotnog spola u svrhu postizanja seksualnog uzbuđenja. Transvestiti su najčešće muškarci koji, odijevajući se kao žene, dobivaju stimulans za seksualni odnos ili, češće, i to kada se odvija u tajnosti, za samozadovoljavanje. Govor o transvestizmu nužno uključuje razlikovanje transseksualca od transvestita. Transseksualac je osoba s poremećajem spolnog (rodnog) identiteta, koja se u potpunosti osjeća kao osoba suprotnog spola (npr. muškarac, s tijelom muškarca, sebe percipira kao ženu, i obratno) i kod takvih osoba promjena, ili želja za promjenom spola biva doslovna i dugoročna, za razliku od transvestita koji kratkoročnim uživljavanjem u ulogu suprotnog spola (odijevanjem npr.) samo postiže seksualno uzbuđenje i dobiva stimulans za seksualni odnos. U tom smislu transvestizam je blizak fetišizmu jer se služi nečim trećim za postizanje uzbuđenja, ali i različit od njega jer mu je u osnovi ipak »igra uloga«.

2.1.3. Sadizam i mazohizam

Sadizam je parafilija kojoj se u osnovi nalazi nanošenje fizičke boli (bičevanje, polijevanje vrućim voskom i drugi, teži ili lakši, oblici ozljeđivanja) ili psihičke patnje (vrijeđanje u svrhu ponižavanja i pokazivanja dominacije, i sl.).

U igri uloga dominacije, sadizmu kompleментарan čin je mazohizam. To je poremećaj u kojem podvrgavanje nanošenju fizičke boli ili

psihičkoj patnji povećava seksualno uzbuđenje. Sadisti uspostavljaju veze s mazohistima da bi postigli uzajamno seksualno zadovoljenje. Igra uloga koju, u seksualnom odnosu, »igraju« sadist i mazohist često se naziva igra uloga gospodar – rob, odakle je i skovan termin BDSM¹³ – ropstvo/disciplina (**Bondage/Discipline**), dominacija/pokoravanje (**Dominance/Submission**) i sadizam/mazohizam (**Sadism/Masochism**) – kojim se ove dvije parafilije, vještima »kozmetičkim zahvatom«, predstavljaju ljudima. Sadist može postići orgazam nanoseći bol svojem partneru, a mazohist može biti potpuno zadovoljen time što mu je bol nanesena. Upravo je odnos dominacije i podređenosti jedna od danas najprisutnijih, u kolektivnu svijest implementiranih, »nevinih« modifikacija parafilija. Danas imamo pojavu da sve veći broj parova »igra igrice« (npr. vezanje kao predigra...), zadovoljavajući se izlikama da to nije ništa, da je to samo najblaži oblik, da je to sasvim nevino i sl., ne obraćajući pritom pažnju na ozbiljne psihičke poremećaje koji su u pozadini svega.

3. Ostala rubna seksualna ponašanja

U ovom dobu povezanosti i brzog protoka informacija sa svih nas strana obasipaju najrazličitiji oblici seksualnog ponašanja. Tako se stvaraju novi imperativi s kojima se najviše susreću, i kojima su najviše izloženi, mladi ljudi: »usputni seks«, otvorene veze, »veze bez obaveza«, »prirodni seks«, izvanbračne afere, itd. – termini na koje se čovjek danas navikava i sve manje je onih koji u njihovu značenju vide nešto loše. S ovim se pojavama svi često (čak i konstantno) susrećemo u našoj svakodnevici i nije ih potrebno pobliže objašnjavati. To su koncepti kojima je najvažnije brzo zadovoljenje potreba, bez vjernosti, odgovornosti i ljubavi.¹⁴

¹³ Usp. www.google.com (pod 'BDSM')

¹⁴ Usp. S. BALOBAN - G. ČRPIĆ, *Spolnost – odnos prema seksualnom ponašanju*, u: Bogoslovska smotra, 70 (2000.) br.2., str. 395. – 419.

4. Odgovor Crkve

Budući da spolnost »obuhvaća sve vidike ljudske osobe u jedinstvu njezina tijela i duše« (KKC, 2332), ne smijemo ljudsku osobu, po pitanju spolnosti, smatrati sredstvom zadovoljenja potreba, nečim što mora zadovoljiti svaku požudu i ispuniti svaki hir (»isprobavati«, »eksperimentirati«, »zamijeniti«)¹⁵, a svaki »usputni seks«, svaka otvorena veza ili »veza bez obaveza« rade upravo to. Ti čini vrijedaju dostojanstvo osobe jer je svode na objekt naslade i užitka (usp. KKC, 2353, 2354, 2355), na fragmente. A čovjek nije fragment, ne može biti zanemarena nijedna njegova dimenzija¹⁶, čovjek je »jedan i cijeli« i kao takav se mora promatrati (GS, 3).

»Spolnost je usmjerena k supružničkoj ljubavi muškarca i žene.« (KKC, 2360) Prema tome, svako služenje spolnošću izvan braka protivljenje je njezinoj svrsi¹⁷, a ta svrha nije, kao što mnogi danas predbacuju Crkvi, samo rađanje, već i uzajamno pružanje ljubavi supružnika koje je usmjereno neprekidnom rastu i umnažanju (GS, 50).

Samo čistoća »izražava ostvarenu integraciju spolnosti u osobi« (KKC, 2337) pa su sve zloupotrebe spolnosti (koje tu integraciju razaraju) grijesi protiv čistoće, na koju je pozvan svaki krštenik.

»Na svoju sliku stvori Bog čovjeka (...) muško i žensko stvori ih.« (Post 1,27) Tim smo riječima pozvani prepoznati i prihvatiti svoj spolni identitet te, također, živjeti komplementarnost spolova. Homoseksualni čini su u sebi neuredni i teško izopačenje jer spolni čin zatvaraju daru života. Iz dosad rečenog, proizlazi da je homoseksualnost

protunaravna, ne proizlazi iz prave komplementarnosti i nije usmjerena onome čemu bi spolnost trebala biti usmjerena.¹⁸ Ipak, crkveno učiteljstvo se slaže, a ni Sveto pismo ne daje mjesta suprotnom zaključku, da homoseksualne osobe nisu krive za tu anomaliju¹⁹. Za te je osobe homoseksualnost kušnja i zbog toga smo pozvani poštivati ih, suosjećati i biti obazrivi s njima. (usp. KKC, 2358). Samo su homoseksualni čini, kao konkretizacija homoseksualne sklonosti, grijesi i »ni u kojem slučaju ne mogu biti odobreni« (KKC, 2357).

»Izbjegavat će se prema njima svaki znak nepravedne diskriminacije. Uostalom, takve su osobe, kao i drugi kršćani, pozvane da žive čistoću.«²⁰ Ali, da nikad ne smetnemo s uma: »Homoseksualna je sklonost objektivno neuredna i homoseksualni su čini teški grijesi protiv čistoće.«²¹

Stav Crkve u vezi ove problematike od presudne je važnosti, iako nas logika i znanstvena istraživanja upućuju na nemoralnost pojedinih pojava seksualnog ponašanja danas. Crkva nam, više no itko, želi posvijestiti jednu prekrasnu činjenicu – da vrijedimo i da bi naše ljudsko dostojanstvo trebalo biti iznad svega. Jednostavan argument koji obara sve druge. Užitak, prije svega! – Ne, ja vrijedim, prije svega! U dobu sveopćeg konzumerizma, kada se spolnost pokušava svesti na proizvod, ne bismo trebali dopustiti da nam dodijele ambalažu i mjesto na polici. Koliko god nam to bilo otežano, trebali bismo si posvijestiti: *Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste.* (Gal 3,27)

¹⁸ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola*, br. 4., Rim, 3. lipnja 2003., Verbum, Split, 2003., str. 8. – 9.

¹⁹ Usp. *Isto*, str. 8.

²⁰ Usp. *Isto*, str. 9.

²¹ Usp. *Isto*, str. 10.

¹⁵ Usp. *Isto*, str. 416.

¹⁶ Usp. *Isto*, str. 416.

¹⁷ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Izjava, Persona humana*, br. 9.

AUTENTIČNA SLOBODA

Stvorivši čovjeka, Bog je u njega utisnuo znakove kojima ga je uzdignuo na razinu kraljevskoga dostojanstva. Tradicija, govori kako su to razum i slobodna volja, odnosno sloboda. Čovjek je, kao kruna Božjega stvaranja doista iz ljubavi Božje primio ta dva znaka koji ga čine sukreatorom stvorene stvarnosti. Držimo li se doslovno biblijskoga teksta, možemo reći da je čovjek gospodar ovozemne stvarnosti. No, ne apsolutni gospodar – to mjesto pripada jedino Bogu. Sloboda o kojoj je ovdje riječ daruje čovjeku onu svetost zajamčenoga integriteta, digniteta, ali i noviteta: ona se nalazi iznad svake odluke. Mogućnost odluke proizlazi iz slobode budući

da ona, kao takva, transcendirira svaku odluku. Također, sloboda sa sobom nosi dijalektičku napetost i aplicira je na egzistencijalno područje tako da dijalektična napetost slobode postaje egzistencijalnom tenzijom, a upravo je ona jamac novoga.¹ Čovjek, pak, kao jedino mjesto prebivanja Božje slike na zemlji, sudionik je u Božjemu djelu stvaranja. Pritome mu nije uskraćena sloboda odlučivanja. Svojim djelima on slobodno bira hoće li biti Božji suradnik ili će svoju slobodu, danu mu od Boga koristiti na način da svojim činima

¹ Usp. M. VUČETIĆ, *Egzistencijalna dijalektika slobode*, u: *Filozofska istraživanja*, 31 (2011.) sv. 3, str. 559.

negira Božje gospodstvo nad zemaljskom pojavnosti.

Bog je htio čovjeka prepustiti rukama njegove vlastite odluke tako da iz vlastite pobude traga za svojim Stvoriteljem te da tako slobodno prispije do potpuna i blažena savršenstva. (usp. GS, 17). Vidimo na koji način Drugi vatikanski sabor progovara o slobodi dajući joj izvrsno dostojanstvo. Bog je želio slobodnoga čovjeka ne bi li se on u svojoj slobodi odlučio za Njega. Naime, kao jedina apsolutna kategorija, sloboda unosi snažnu tenziju u svakidašnju stvarnost egzistentnog subjekta, stavljajući ga u odnos prema Apsolutu, prema uzrokovanju bitka i participaciji na jednostavnom bitku Apsoluta. Sloboda, dakle, proizlazi iz bitka i na izvjestan se način s njime identificira. Upravo na ovoj osnovi, filozofija metafizičkog egzistencijalizma pozicionira dijalektiku slobode u misaonom okružju metafizičke antropologije. Čovjek je stoga, time što posjeduje subzistentnu formu koja je duša, biće života i smislene slobode te smrt ne ugrožava integritet njegovog »ja«, a slobodu ne svodi na besmislenost.² No, ophodi li se čovjek na pravilan način s danom mu slobodom? U svim svojim pojavnim oblicima, može se ona lako i zloupotrijebiti. U ovom promišljanju želja nam je ukazati na neke vidove same slobode te mogućnosti iskrivljavanja iste, što nas na neki način dovodi do izvjesnog oblika surogat slobode.

Sloboda govora na granici zarobljenosti kritizerstvom

Naime, u razna prava koja pripadaju čovjeku u suvremenome svijetu ubraja se i pravo na slobodu govora. O tome nam na jasan način svjedoči i Europska konvencija o ljudskim pravima, u članku 10., kada veli sljedeće: *Svat-*

*ko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice.*³ Jednako tako i Opća deklaracija o ljudski pravima, iz 1948., progovara o slobodi u čl. 3: *Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu odgovornost.* Iz navedenoga je više nego očito kako je sloboda govora pravo svakoga čovjeka no, isto tako, uz pravo na slobodu navodi se i pravo na osobnu odgovornost. Tu često i nastaju problemi kada je u pitanju sama bit slobode govora, odnosno kada se radi o slobodi uopće. Da, jesmo slobodni i imamo pravo na izražavanje vlastita mišljenja, no postavlja se pitanje jesmo li spremni i preuzeti odgovornost s obzirom na manifestaciju vlastite slobode? Isto tako, možemo se propitati i o posljedicama korištenja našega prava na slobodu izražavanja misli. Svi ma poznat događaj, koji je duboko potresao javnost iz 2006. godine kada je danski karikaturist Kurt Westergard svojim viđenjem proroka Muhameda izazvao žestoke reakcije, može nam biti dobar predložak za razmišljanje. Westergard je to učinio na poticaj izdavača *Jyllands-Postena*, a tadašnji urednik za kulturu *J. Postena*, Flemming Rose, branio se potom rije-

³ Usp. *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Tajništvo Europskog suda za ljudska prava, 2010.

² Usp. M., VUČETIĆ, *Nav. dj.*, str. 557.

biće. Naravno, riječ je o slobodi vjeroispovijesti. Općom deklaracijom o pravima čovjeka, iz 1948., koju smo u našem promišljanju već spominjali, ona je zajamčena svima. Sama ta činjenica po sebi ne predstavlja problem. Do problema dolazi kada čovjek u ime te slobode odlučuje da ne želi vjerovati u postojanje Boga, odnosno uopće transcendentnoga svijeta. Ovomu smo danas prečesto svjedoci. Sjetimo se samo koliko smo već puta čuli riječi tipa: »ja ne vjerujem u Boga«. Znanost će reći kako se radi o ateizmu, odnosno o odbacivanju i nijekanju Božje opstojnosti. Ateizam tako shvaćamo kao nazor koji niječe svaku vrst svetoga, apsolutnoga ili božanskoga koje ne bi bilo istovjetno s čovjekom i sa svijetom njegovog empirijskog iskustva i njegova imanentnih principa.⁶ Osvrnemo li se поближе na navedenu definiciju ateizma možemo zaključiti kako je pravoga ateizma zapravo vrlo malo. Naime, ima ljudi koji tvrde da su ateisti a da se uopće nisu potrudili istražiti bilo koju od svjetskih religija. Valjda je lakše reći da se jednostavno ne vjeruje. Takvih, možemo reći, banalnih ateista danas ima podosta. Zašto o ovome govorimo? Zato što će ljudi današnjice, koristeći svoju (ne) slobodu, činiti sve samo da ne bi bili ljudi vjere. Vjerovati nije baš tako jednostavno. Lakše je reći: Ne vjerujem ja u to, to se mene ne tiče. Sada dolazi najveći problem. Kada jedna nekrštena osoba govori kako nema nikakve veze s Bogom i Crkvom, te se u skladu s tim deklarira nevjernikom, to još možemo shvatiti. Ali što s onima koji iako kršteni, zaželjevši biti tobože slobodni od religijske pripadnosti, odjednom govore kako više ne vjeruju te da ne žele imati veze s Crkvom? Navodno, prestali su vjerovati. Jesu li postali slobodni? Ne, zapravo tek sada nisu slobodni. Gle, paradoksa! Tek sada počinje njihova

drama jer sloboda teži određenome ispunjenju. Čovjek, koji je po naravi duhovno biće, ispunjenje svoje egzistencije ne može naći u čistoj materiji, te polako počinje uvidati kako nije slobodan, dapače, dijametralno suprotno, sada osjeća sputanost. Pitanje slobode od nečega ubrzo se pretvara u pitanje slobode za nešto. Nije problem u oslobađanju, nego u tome što čovjek nakon oslobađanja prijanja. Poslije svakoga oslobađanja postavlja se novo pitanje: sloboda za nove vrijednosti, za nove osobe, za nove stvarnosti. Javlja se, kao što smo već spomenuli, praznina te pitanje, čime tu prazninu nadomjestiti? Život pokazuje kako nije dovoljno samo biti slobodan od nečega, nego za što ili za koga biti slobodan? Dolazimo tako do krucijalnog pitanja: Za što je čovjek zapravo slobodan, odnosno za koga?⁷ Na neki način, možemo reći kako je drama tu, jer ljudi, obilježeni prolaznošću, žele ostvariti iskustvo nečega nadvremenskoga, a to nastoje postići pomoću ovozemnih vrijednosti, zanemarujući tako duhovnu dimenziju vlastite osobnosti. Na koncu, ne tako rijetko, uviđaju kako im to ne polazi za rukom te padaju u očaj i beznađe. Zašto? Željeli su, tobože, živjeti svoju slobodu bez Boga. Kakav apsurd! Čovjek, stvoren na sliku Trojedinoga Boga – a rekli smo da je to, uz darovanu mu slobodu, ono što ga čini sličnim samom Stvoritelju – ne želi živjeti slobodu u punini i na neizravan način tako negira vlastitu bit stvorenosti. Može li čovjek uopće biti slobodan ako svoju slobodu ne usmjerava Bogu? Ne može, jer istinsku slobodu može postići samo u Kristu. Sv. Augustin je nakon mnogih lutanja i traženja biti vlastite slobode rekao: »*Nemirno je srce naše Bože dok se ne smiri u Tebi.*« Upravo je Augustin na razne načine u ranom razdoblju svog života pokušavao svoju slobodu temeljiti na raznim prolaznim

⁶ Usp. S. VULETIĆ – I. TUŠEK, *Ateistički pokušaji nijekanja krjeposti vjere*, u: Služba Božja, 50 (2010.) br.4, str. 403.

⁷ Usp. Đ. HRANIĆ, *Sloboda u Kristu*, u: Bogoslovska smotra, 70 (1998.) br. 3, str. 364.

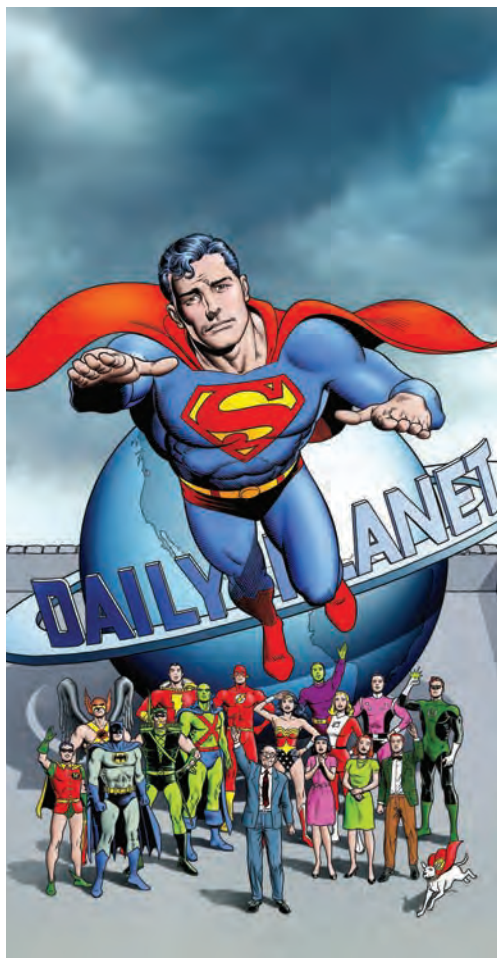

vrednotama, a neovisno o Bogu. Kako mu je Bog sve više otkrivao ljudsku bijedu, spoznaje kako vlastitu slobodu može afirmirati jedino u Bogu. Zato možemo reći: sloboda da, ali sloboda s Bogom za Boga.

Slobodni u jednakosti

Na planu religije, pripadati određenoj vjerskoj skupini često znači biti označen etiketom čovjeka koji ne misli svojom glavom, nego prihvaća stavove koje mu »nameće« određena grupa ljudi. Takav prigovor često ćemo čuti od ljudi koji nisu procrkveno orijentirani. Takvi za vjernike znaju često reći: »A oni samo vjeruju što im papa kaže, i ništa drugo.« Ovakvo razmišljanje, koje često projicira starija populacija, brzo prelazi i u milje mladih osoba, koje zadojene takvim predodžbama i same postaju kritizeri ove ili one institucije. Odbacivši religioznost koju su gajili u djetinjstvu, a ne stvorivši zrelu vjeru u Boga, sada, u zreloj mladenačkoj dobi, nalaze se na vrlo »sklizavu« terenu. Želja da budu »in« tjera ih da napuste katoličke vrijednosti te budu nešto što u stvari nisu. Žele biti različiti od okoline, ne bi li si na taj način priskrbili određeni društveni položaj, pri čemu je važno biti poseban, ne

onakav kakav jesi, već kakvim te žele prikazati moderne predodžbe čovjeka. Sintagma: »Tko još vjeruje u Boga kada to ničim nije znanstveno dokazano?« postala je uobičajena. Što čovjek tada zapravo čini? Sve kako bi odredio vlastitu osobnost bez Boga. Može li u tome i uspjeti? Ma, može, zavaravajući sebe neko vrijeme. No, put kojim čovjek treba krenuti kako bi odredio svoju osobnost jest put nasljedovanja Krista Uskrsloga. Samo Krist, u kojemu se stekao dodir povijesnoga i vječnoga, može biti kriterij za autentično određenje ljudske osobe. Mogu li onda biti poseban u ambijentu koji me okružuje? Pa mogu, ali isključivo zbog toga što Krist djeluje u svakome od nas na drukčiji način. Ujedinjeni smo Kristom Gospodinom i to nas čini, u svoj našoj slobodi, jednakima, no različiti smo s obzirom na to kako koristimo darove koji su nam dani da bismo izgrađivali sebe i ono(e) oko sebe. Neće li i sv. Pavao kazati da su različiti dari a isti Gospodin? Unatoč navedenome, česta je pojava da ljudi u društvu iznova žele sebe izraziti na drugačiji način. No da stvar bude još problematičnija, žele to ostvariti unatoč datostima Božjega zakona. Naime, poznato nam je kako je ontološka istina da bračnu zajednicu čine muškarac i žena (usp. Post 2). Postoje ljudi koji unatoč navedenoj činjenici, a u ime tzv. slobode izbora, zanemaruju navedeni faktum te kane osnovati zajednice istospolnih brakova. Možemo li ovakav postupak smatrati slobodom izbora? Ako je naša sloboda utemeljena u Bogu – ne, nikako. Biti slobodan, odnosno imati zdravu osnovu za izgradnju vlastite slobode, znači biti u zajedništvu s Bogom. Tek zajedno s Tvorcem naše slobode možemo je istinski živjeti. On, koji nas u ljubavi predodredi za posinstvo po Isusu Kristu (usp. Ef 1,4ss) izvor je, ali i uvir naše slobode. Pouzdavajući se u njega, naša će sloboda biti, ne tek izbor između dvije mogućnosti, nego izbor dobra. Izabirući dobro, bit ćemo sposobni živjeti dostojanstvo djece Bože, a ono nas čini i te kako posebnima.

KRISTOLIKI LIKOV I FENOMEN MESIJANIZMA U FILMU

PIŠE: KREŠIMIR ŠAF, IV. GOD.

U prvoj polovici 20. stoljeća filmska uprizorenja života Isusa iz Nazareta doživjela su svojevrsni procvat. Jedno za drugim, nastaju epska religiozna filmska djela poput *Kralja kraljeva* (1961.), *Evandjelja po Mateju* (1964.), *Najveće priče ikad ispričane* (1965.), *Isusa iz Nazareta* (1977.), i dr. U ovim, i svim drugim filmovima religiozne tematike pokušavalo se uskladiti sva četiri evanđelja te, unatoč njihovim različitostima, u jednom filmskom djelu prikazati život Isusa iz Nazareta viđen očima Mateja, Marka, Luke i Ivana. Isus, kao glavna ličnost, prikazivan je gotovo identično u svim filmovima: duga smeđa ili plava kosa, uređena brada, plave oči, bijela toga kao glavni odjevni predmet te sandale. Jedan od posljednjih filmova u kojem se govori o Isusu jest onaj Martina Scorsesea *Isusovo posljednje iskušenje* (1989.). Za razliku od prijašnjih, ovaj film doživio je fiasco, i to iz više razloga. Loša gluma glavnih glumaca, prikaz Krista kao panteista, neusklađenost četiriju evanđelja, uvrede nanese određnim kršćanskim denominacijama samo su neki minusi ovog djela. Film se nije prikazivao u većini kinodvorana u Sjedinjenim Američkim Državama. S vremenom, dolazi do pojave jedne nove struje u prikazivanju Isusa iz Nazareta, koji polako gubi dimenziju božanskoga, a naglasak se stavlja na njegovo čovječstvo. Nastaju mjuzikli *Godspell* i *Isus Krist Superstar* (1979.), koji su bili šok za publiku te neke, posebno katoličke, kritičare. Tako dolazi do svojevrsne prekretnice u biblijskoj filmskoj tematici.

Propast epskog prikazivanja života Isusa iz Nazareta na filmskim platnima iznjedrila je krajem 20. st. iznašlo je određenu alternativu: dolazi do pojave fenomena mesijanizma i kristoloških figura u filmu. Kristologija se uspjela, namjerno ili nenamjerno, iz biblijskih spektakularnih filmova pomaknuti u druge žanrove. Više se ne prikazuje lik Isusa iz Nazareta, već se u određenim likovima današnjice te nekim od likova u filmovima znanstvene fantastike pokušavaju podsvjesno prikazati kristološki elementi, kršćanski elementi te Kristovo mesijansko djelo u povijesti čovječanstva.

O čemu je ovdje riječ? Prof. Peter Malone (Australija) ovako je govorio o kristolikim likovima u filmu: *Isus – likovi* pojam je koji se odnosi na svako predstavljanje Isusa osobno, onako kako je predstavljen u Svetome pismu. *Krist – likovi*, ili kristoliki likovi, svi su oni likovi u umjetnosti općenito koji sliče Isusu, ali se to nigdje eksplicitno ne spominje. Kada govorimo o Isusu, onda uzimamo i njegovo pravo ime, a kada govorimo o kristolikim likovima, onda se trudimo pridavati im naslove poput *Mesije* ili *Krista*, ali u jednom svojevrsnom kontekstu i na indirektan način. U filmskoj industriji redatelji i tekstopisci prikazuju i jedne i druge likove.

Za pretpostaviti je da se likovi Isusa lakše uoče. Suprotno tomu, kristoliki likovi se javljaju kada Isus nije prikazan direktno nego simbolički ili alegorički. Kristoliki likovi se također prepoznaju po pojedinim radnjama koje ih povezuju s Isusom, poput simboličnog raspeća (*Pleasantville*, 1998.), hodanja po vodi (*Trumanov show*, 1998.), nošenja križa (*Babettina gozba*, 1987.), i dr. Doduše, svaki film koji koristi otkupljenje kao glavnu temu može se u pojedinim elementima povezati sa likom Isusa kao Otkupitelja.

Za mnoge kršćane ovi su popularni prikazi Isusa Krista važni *sveti podtekstovi*, za neke čak

i božanske naravi. Profesor Ernest L. Simmons (SAD) objašnjava kako je danas, posebno za mlade ljude, popularna kultura ona prava te da teologija, kako bi ostala dosljedna svome pozivu, mora takvu kulturu shvatiti ozbiljno. Pritom navodi kako je žanr znanstvene fantastike danas najveći izvor prepričavanja određenih religioznih priča.

Pripovijedanje filmske radnje može biti dvostruke naravi – skrivene i neskrivene. Kako bi objasnio što su sveti podtekstovi, prof. Bernard Dick (SAD) je za povezanost ove dvije naravi rekao da to nisu dva posebna entiteta (ipak je jedan film u pitanju). Sveti podtekst za njega je *anonimna religioznost* ili, bolje, *ostvarenje očitih religioznih tema omotanih sekularizmom*. Nemali broj različitih podtekstova skriven je u današnjoj filmskoj industriji te je sam pojam podtekstova postao bitnim čimbenikom u stvaranju novih filmskih djela.

Zašto postoje kristoliki likovi u filmovima? Neki redatelji, kao predani kršćani, koriste ekran kao oruđe evangelizacije te tako na jedan indirektan način šire i promiču kršćanstvo. Ponekad filmski autori ubacuju kristolike likove ubacuju u svoja djela samo kao jedan oblik šale (*The Day the Earth Stood Still*), ne uzimajući u obzir određene rasprave koje bi se mogle voditi oko tih pitanja. Neki su pak smatrali da kristološki elementi moraju imati mjesto u određenim dijelovima filmova te su, vođeni tom činjenicom, tako i stvarali. Drugi su, negirajući u početku kristološke elemente svojih glavnih likova, kasnije te tvrdnje opovrgavali i iznosili istinite činjenice. Jedan od njih je i Richard Donner, redatelj popularnog filma *Superman*. U početku nije govorio o kristološkim elementima, ali nekoliko godina nakon što je film napravljen, izjavio je kako je, u trenutku kada Clarka Kenta otac s Kriptona šalje na Zemlju, zamišljao kako Bog šalje Krista na Zemlju.

Kristoliki likovi ponekad su i produkt utjecaja *Hero Cycle* teorije, mitologičara Josepha Campbella, na filmske redatelje. On je govorio kako u različitim svetim epovima, nacionalnim pričama, mitovima i legendama postoji određeni obrazac koji se bazira na dobrim djelima koja su činili likovi, heroji tih priča. Njihova lica, spol, imena mogu se mijenjati od vremena do vremena, od kulture do kulture, ali oni uvijek imaju iste herojske uloge, suočavaju se sa sličnim izazovima te konstantno proživljavaju iste ili slične sudbine. Kristoliki likovi, kako on nastavlja, također su heroji, ali mnogo veće snage, savršenstva i otajstvenosti nego obični likovi heroja. Ako bismo ovdje naveli neke autore koji su vođeni ovim motivom stvarali kristolike likove, onda možemo reći da su to George Lucas, s trilogijom *Ratovi zvijezda*, i George Miller s apokaliptičnom trilogijom *Pobješnjeli Max*.¹

Još jedan od razloga stvaranja kristolikih likova leži u činjenici da su holivudski filmovi često stvarani unutar judeo – kršćanskog konteksta i kulture. Pritom, nije rijetkost da se tekstopisci, tražeći različite ideje i arhetipe potrebne za određene likove, osvrću na ovo bogato naslijeđe.

Dvadeset i pet oznaka filmskih kristolikih likova

Ovdje bih se, vođen određenim autorima, osvrnuo na sve karakteristike kristolikih likova današnjice.

1. *Dodirljivi*. To su osobe koje su vidljive društvu, može ih se dodirnuti. Kao što kršćani znaju da je Isus bio živ, da je živio među ljudima, da mu je djetinjstvo u najvećem dijelu bilo nepoznanica dok se nije krstio i objavio svijetu te počeo djelovati, tako je i s ovim likovima.

2. *Središnje osobe*. Kristoliki likovi središnje su osobe filmova, kao što je Sin Božji središnja ličnost Novog zavjeta. Također, ove su osobe predstavljene ili kao spasitelji, ili kao otkupitelji. Ova, iako mala razlika, oblikuje određene karakteristike pojedinih likova, bili oni spasitelji ili otkupitelji.
3. *Autsajderi*. Kristoliki likovi često su oni koji su došli »odozgo« ili »s one strane«, oni su u svijetu, ali nisu od svijeta. Dobar primjer tome je Superman, koji doslovno dolazi iz drugog svijeta, čak izvan našega Sunčeva sustava.
4. *Božanskog podrijetla i s božanskom zadatkom*. Ovi likovi često potječu od neke daleke bogolike figure te planirano dolaze, božanskom intervencijom, na ovaj svijet. I ovdje kao primjer može poslužiti Superman – njegov nebeski otac Jor – El šalje ga na Zemlju kako bi pomogao da se planet razvija. Očita paralela s Isusom, Sinom Božjim, poslanim od nebeskog Oca kako bi izvršio svoju svetu misiju.
5. *Alter ego*. Isus, Sin Božji, prije svog mesijanskog očitovanja, bio je samo tesar. I kristoliki likovi također imaju dvostruke živote, dvostruke su prirode – i one fantastične, božanske i one zemaljske. Ovdje možemo spomenuti Nea, glavnog lika filma *Matrix*. On je u svakodnevnom životu jednostavna osoba koja radi uredski posao, da bi nakon posla bio vrstan *hacker* koji na kraju postaje virtualni mesija.

¹ Što se tiče kristolikog lika u ovoj trilogiji, to je vrlo upitna stvar. Neki autori smatraju da, ako se koristi nasilje, to nije autentični kristoliki lik.

6. *Posebni – normalni.* Kristoliki likovi su obične, svakodnevne osobe za koje se na prvi pogled ne bi moglo reći da imaju posebne moći. Isus je bio običan čovjek, tesar iz Nazareta, ali je mogao, primjerice, hodati po vodi.
7. *Asocijacija broja dvanaest.* Kristoliki likovi često imaju dvanaest prijatelja koji su tješnje povezani s njima od ostalih ljudi. To nas, naravno, asocira na Isusa i na Dvanaestoricu, dvanaest Isusovih najbližih učenika.
8. *Svete godine.* Ponekad ovi likovi započinju božansko djelovanje kada dosegnu otajstvenih trideset godina, kao što je Isus krenuo djelovati kad se krstio sa trideset godina.
9. *Asocijacija izdajnika.* Netko blizak određenom kristolikom liku gotovo uvijek ima ulogu Jude Iškariotskog, Isusova izdajnika. Primjer takve izdaje imamo u Matrixu, gdje Cypher izdaje Nea za bolji »virtualni« život. Također, osobe izdajnika u većini slučajeva ne »dožive« kraj filma.
10. *Polno identificirana žena.* Oko kristolikog lika uvijek se nalazi lik Marije Magdalene, lik koji je u bliskom odnosu s kristolikim likom, ali ne zna kako mu izraziti svoju ženstvenost na adekvatan način. U filmu Superman to je Lois Lane, a u Matrixu Trinity.
11. *Prorok navjestitelj i ritual krštenja.* Ponekad je tu prisutan i lik Ivana Krstitelja koji najavljuje onoga koji treba doći, baš kao što je i Ivan Krstitelj najavio Isusov dolazak. Primjer takva lika je Morpheus u Matrixu.
12. *Odlučna smrt i uskrsnuće.* Kristoliki likovi obično su predodređeni za neki oblik žrtve koji često uključuje prolijevanje krvi, patnju i smrt. Često umiru poput Isusa Krista, te naknadno, poput Krista, biva ju uskrsnjeni. Nakon uskrsnuća, obično se vraćaju svojim prvotnim kućama, planetima, i sl.
13. *Trijumfalizam.* Kristova smrt pobijedila je našu smrt. On je umro da bismo mi mogli živjeti. Umro – i ponovno ustao. Kristoliki likovi nude određene dobrobiti kako bi potvrdili svoju filmsku spasiteljsku ulogu. Neki od njih, koji su umrli i vratili se jači i bolji, jesu Neo iz Matrixa te Ben »Obi Wan« Kenobi iz Ratova zvijezda.
14. *Uslužnost prema slabijima, ponekad nezahvalnima.* Kristoliki likovi često podnose žrtvu zbog viših ciljeva, za one koji su slabiji, siromašniji, a ponekad i nezahvalni. Žrtva je iskrena i plemenita, ali često neshvaćena, i ostaje takvom sve dok kristoliki lik ne bude ubijen, tj. dok ne podnese muku i smrt.
15. *Dobrovoljna žrtva.* Unatoč svom znanju, moći i svemu dobrome što kristoliki likovi imaju, oni nekako dobrovoljno odabiru žrtvu kao plemeniti čin za bolji i uzvišeniji cilj. Primjer toga je T – 800 Terminator koji se u filmu Terminator 2 dobrovoljno otopio kako bi sačuvao svijet od robotike i od zlog čipa koji je bio u njemu.
16. *Nevin.* Iako bivaju optuženi i tretirani kao kriminalci, ovi su likovi nevini. Ovdje je dobar primjer glavni lik filma Iskupljenje u Shawshanku, gdje Andy Dufrense, iako nevin, biva osuđen za ubojstvo vlastite žene.
17. *Položaj raspeća.* Kristoliki likovi su često prikazivani u pozama raspeća, vidljivog znaka njihove kristolike naravi. Ili, pak, određenim gestama i položajima tijela ukazuju na kristoliki dio u sebi.
18. *Asocijacije križa.* Ponekad se uz ove likove u filmovima javljaju i križevi, očiti znakovi kršćanstva, kao, na primjer, u western filmu Shane.
19. *Čuda i znamenje.* Baš kao što je Isus izgonio zloduhe, podizao iz mrtvih, pretvarao vodu u vino i činio druga znamenja, tako i kristoliki likovi čine čuda te, poput Jima

- Careya u Trumanovom Showu, hodaju po vodi ili poput Supermana levitiraju i lete.
20. *Jednostavnost.* Kristoliki se likovi pojavljuju kao jednostavni ljudi, kao šmokljani ili psihički nestabilne osobe te na taj način, kao slabije osobe i kao jednostavni ljudi, čine čuda i spašavaju svijet. Bivaju nekada prozivani i idiotima i luđacima, ali gledajući na Sveto pismo, Bog je upravo takve odabrao da posrami mudre.
 21. *Siromaštvo.* Njihovoj jednostavnosti pridruženo je i siromaštvo, što neodoljivo podsjeća na Isusa koji je ekonomski, politički i društveno bio siromašan, ali je ipak uspio to bogatstvo pobijediti (Mt 19, 24).
 22. *Isusovo odijelo: tjelesno i duhovno.* Mnogi se filmski kristoliki likovi oblače tako da bi izgledom podsjećali na poznatu sliku Isusa u njegovu bijelu ogrtaču. Pojedini od njih nose samo bijele plahte preko bokova podsjećajući tako na određene dijelove Isusova života, napose muke.
 23. *Plave oči.* Kristoliki likovi često su osobe plavih očiju. Možda bismo za osobu koja potječe iz semitskog kraja bili skloniji vjerovati da je imala smeđe oči, plava boja upućuje u filmu na božansko podrijetlo Krista. Prema tome, plave oči predstavljaju taj kristološki dio pojedinih likova.
 24. *Sveti uzvici.* Te uzvike koriste, izravno ili neizravno, određene osobe koje se obraćaju kristolikim likovima. Oni nisu tu slučajno, nego označavaju strah, gađenje, čuđenje, zahvalu, prokletstvo, i sl.
 25. *Inicijali J. C. i ime »Chris«.* Ponekad kristoliki likovi imaju inicijale J. C., što opet upućuje na osobu Isusa Krista (Jesus Christ). Tako imamo Johna Connora u Terminatoru, Johna Coffeya u Zelenoj milji. Ponekad se, pak, zovu Chris ili Christopher.

Kako se teologija u filmskoj umjetnosti proširila na žanrove izvan onog spektakularno –

biblijskog, to isto možemo reći i za kristologiju. *Let iznad kukavičjeg gnijezda, Društvo mrtvih pjesnika, Matrix trilogija, Superman,* i mnogi drugi filmovi, govore nam da je čovječanstvo dužno onima koji se suprotstavljaju našim ustaljenim misaonim modelima te svojevoljno za njih i pate. Unatoč tome što su se biblijski filmovi, zbog različitih čimbenika, maknuli s velikih ekrana, Isus ipak ostaje prisutan u filmu, filmskoj industriji, filmskoj umjetnosti te, najvažnije od svega, u čovjeku – filmskom čovjeku. On nije učitelj i prorok iz Nazareta, nego iskupljenik u zatvoru, bolnici, učionici, malom gradu ili jednostavno u obiteljskoj kući.

Ovdje sam pokušao ukratko prikazati kristološke elemente s kojima se svakodnevno susrećemo, čak ni ne znajući da su prisutni. Film, vizualni medij koji nam donosi najveću količinu informacija, postao je jedno od glavnih oruđa današnje evangelizacije. Osvijestiti druge i poučiti ih da u svakodnevnom filmu postoje određeni likovi u kojima se može prepoznati Krist, Spasitelj i Otkupitelj, nije nimalo mala stvar, ali ni lagana. Ovdje nisam iznosio detaljne egzegeze pojedinih filmova zato što se o njima može pisati nadugačko i naširoko. Nadam se da je ovaj kratki osvrt na mesijansku ulogu pojedinih filmskih likova te njihovu sličnost Kristu barem donekle rasvijetlilo pogled na virtualni svijet, prepun podtekstova koje pomno i pažljivo treba iščitavati, razlučujući pritom ono istinito od lažnog, sveto od nebitnoga.²

² Korištena literatura:

KOZLOVIC Anton K., 'The structural characteristics of the cinematic Christ-figure, in »Journal of Religion and Popular Culture«, 8 (2004.), pp. 1-44.;

KOZLOVIC Anton Karl, Sacred subtext and popular film: a brief survey of four categories of hidden religious figurations, in »Journal Of Contemporary Religion«, 18 (2003.) 3, pp. 317-334.

McEVER Mathew, The messianic figure in film: Christology beyond the biblical epic, in »Journal of Religion and Film«, 2 (1998.) 2, pp.1-7.

INTERVJU S DOC. DR. SC. SUZANOM

VULETIĆ

Kako tema ovoga broja Teofila pripada području morala, odlučili smo odgovore na neka pitanja potražiti kod naše profesorice, doc. dr. sc. Suzane Vuletić, koja na Fakultetu predaje kolegije upravo na katedri moralne teologije.

Uredila: MARGARETA GREGIĆ,
V. godina

● **Možete li nam se ukratko predstaviti?**

Nakon završenog filozofsko – teološkog studija na Katoličkom – bogoslovnom fakultetu u Đakovu, odlazim u Rim na poslijediplomski studij na Akademiji Alfonsiana - Istituto superiore di Teologia morale. Tamo postižem *magisterij* i *doktorat* iz moralne teologije.

Istodobno slijedi i trogodišnja formacija poslijediplomskog Bioetičkog mastera višeg

(II.) stupnja, pri Istitutu di Giovanni Paolo II., u suradnji s Istitutom »Sacro Cuore«/Clinica »Gemelli«. Time stječem diplome mastera druge/više razine: kliničkog bioetičara (na poliklinici Gemelli); te magistra znanosti s područja braka i obitelji (na Institutu Ivana Pavla II.). Želeći upotpuniti svoju bioetičku formaciju, specijaliziram se i na Keneddy Institute of Ethics/Georgetown University u Washingtonu.

Zaposlena sam na katedri moralne teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Suradujem s medicinskim fakultetima u Osijeku i Zagrebu, Sveučilišnim studijskom centrom za forenzičke znanosti u Splitu i Biomedicinskim fakultetom Sveučilišta u Petrogradu.

Do sada sam objavila dvadesetak znanstvenih članaka, nastalih kao plod rada i raznih sudjelovanja na međunarodnim simpozijima, kongresima, medijskim nastupima i suradnje u znanstvenim projektima.

Članica sam Hrvatskog bioetičkog društva; Bioetičkog udruženja centralne Europe, sa sjedištem u Beču; Internacionalnog društva kliničkih bioetičara; Međunarodne akademije inovacije, Socijalne integracije i Adaptacije invalida i osoba s posebnim potrebama, sa sjedištem u St. Petersburgu (Rusija).

● **Završili ste edukaciju Centra za prirodno planiranje obitelji, te time stekli diplomu ovlaštenog promotora prirodnog planiranja obitelji. Na koje načine pridonosite ostvarenju ove promocije?**

Prvenstveno pokušajima prosvjećivanja i ukazivanjem na preventivne stilove načina cjelovitog življenja spolnosti, zagovarajući *Teen star* edukaciju, pogotovo rizičnim skupinama mladih. Na zaručničkim tečajevima upućujemo buduće supružnike na odgovorno planiranje obitelji zagovarajući metode prirodnog planiranja obitelji. S ciljanim pak skupinama bračnih parova, s otežanim postizanjem začeca, razvijamo radi-

onice praćenja fizioloških znakova po uzoru na *Fertility care* sustav. Od jeseni krećemo sa sustavnijom edukacijom članova Duhosa i svim zainteresiranim na području naše nadbiskupije.

● **Možete li pojasniti termin »prirodno planiranje obitelji«?**

Prirodno planiranje obitelji izraz je koji obuhvaća cjeloviti medicinski, psihološki, sociološki, moralni i duhovni pristup svim temama vezanim uz planiranje obitelji. Samim time, nastoji se potaknuti ljude da dublje shvaćaju sve aspekte bračne seksualnosti, što može snažno utjecati na promociju katoličkog moralnog nauka. U tim nastojanjima pokušavamo utjecati na ljude da izbjegavaju štetne tendencije kontracepcije. U program prirodnog planiranja obitelji spadaju znanstveno – moralne poduke i poticaji kojima je cilj da ne dolazi do neželjenih trudnoća, pobačaja, prenošenja spolnih bolesti, pa i religiozne neinformiranosti glede potpomognute oplodnje. Naglašavanjem katoličkog pristupa prirodnom planiranju obitelji te načinu reguliranja bračne plodnosti, utječe se na cjelokupni dublji doživljaj supružnika, njihova međusobnog poštivanja i uvažavanja, bolje komunikacije, međusobne ljubavi i cjelovitog predanja, zajedničke odgovornosti i komunikacije, nesebičnosti i sposobnosti odricanja, otvorenosti životu i uvažavanja Božjeg plana po pitanju etike spolnosti.

● **Kako gledate na novi Prijedlog Zakona o pomognutoj oplodnji, Vlade RH?**

Bioetičko vrednovanje novog *Prijedloga Zakona o pomognutoj oplodnji*, Vlade RH, vrlo je zahtjevan i kompleksan zadatak zbog raznovrsnosti problematike koje on u sebi uključuje: *zahtjeva neplodnih bračnih parova, izvanbračnih i istospolnih zajednica; etički (ne)prihvatljivih tehnika potpomognute ili umjetne oplodnje s moralnog stajališta Katoličke Crkve; upitnog biološkog/gantrpologskog/pravnog statusa ljudskog »zametka« do određene faze njegovog razvoja; problema zaleđivanja viška oplođenih embrija i njihova višegod-*

dišnjeg čuvanja ili uništavanja; posvajanja doniranih jajnih stanica/embrija, zakonske mogućnost odustajanja od već započetog postupka i drugih, zasad, nepredviđenih zakonske nedefiniranosti.

Prijedlog Vlade RH glede *Zakona o pomognutoj oplodnji*, s bioetičkog gledišta ima dosta svojih pozitivnih i moralno pohvalnih pomaka, a oni su napose prepoznati u inicijativi stvaranja Nacionalnog povjerenstva za medicinski pomognutu oplodnju i njegove otvorenosti za etičku prosudbu pojedinih zahtjeva i zahvata; stvaranje Državnog registra; klinički preciznije te pravno i psihološko savjetovanje prije pomognute oplodnje; pravne mogućnosti liječničkog priziva savjesti zdravstvenih radnika koji bi trebali sudjelovati u provođenju postupaka medicinski pomognute oplodnje, pokušajem zakonski precizne regulacije da se s viškom stvorenih zamestaka ne može manipulirati u razne znanstvene i istraživačke svrhe; zabrana odabira spola i mješanja spolnih stanica, zabrana kloniranja i stvaranja himera, zabrana surogat majčinstva, zabrana novčane dobiti, i nekih drugih biomedicinskih domena...

Svakako da je ova verzija *Prijedloga Zakona* pravno dorađenija u odnosu na dosadašnji Zakon koji je nastojao regulirati ova pitanja, te izrađen u skladu s razvojem medicinske znanosti i tehnologije koja omogućava primjenu novih, znatno savršenijih i zahtjevnijih oblika medicinske pomoći u liječenju neplodnosti. Isto tako, ovaj *Prijedlog Zakona* sadrži odredbe koje su nastojale biti u skladu s važnim aktima i direktivama Europske unije (čl.2.). No unutar, ili izvan, Europske unije ne postoji jedinstveno vrijednosno gledište o pojedinim medicinskim zahvatima u ljudsko rađanje. Stoga je u nekim svojim segmentima ta »usklađenost« vrlo selektivna i permisivna što se tiče zaštite prava podnositelja zahtjeva neplodnih parova ili pojedina, dok su istovremeno ograničena zakonska i antropološka prava samih embrija koji nastaju tim postupcima oplodnje.

Stoga su neke stavke *Prijedloga Zakona* moralno-etički delikatne i stoje u suprotnosti s kršćanski propagiranim »dostojanstvom« života samim time što *Prijedlog Zakona* predviđa višestruka oplodjivanje svih jajnih stanica (12), tj. stvaranje i do 12 embrija tijekom jednog zahvata. Osim toga, *Prijedlog Zakona* predviđa zamrzavanje i darivanje zametaka, kao i spolnih stanica za heterologne oplodnje. Pruža mogućnost pomognute oplodnje izvanbračnim i istospolnim zajednicama, kao i ženama koje su same. Ovim *Prijedlogom* se također otvara mogućnost posvajanja/doniranja zametaka. Također se pruža pravna mogućnost odustajanja od već započetog procesa umjetne oplodnje. Ovi nabrojeni elementi jasan su dokaz da se nacrt *Prijedloga Zakona*, s kršćanskog stajališta mora smatrati moralno neprihvatljivim, te da kao katolici, zagovaratelji »kulture života«, moramo reagirati protiv njegove zakonske postojanosti i legalnosti.

• Kako sa stajališta Crkve gledati na mogućnost dijaloga zagovaratelja MPO-a?

Iznoseći čudorednu prosudbu medicinskih dostignuća pomognute oplodnje, sa stajališta Katoličke crkve, želim naglasiti da se Crkva, kao institucija, ne upleće u područje koje je kao takvo vlastito medicinskoj znanosti, ali poziva sve zainteresirane na etičku i društvenu odgovornost za ono što čine. Podsjeća ih da se etička vrijednost biomedicinske znanosti prosuđuje prema bezuvjetnom poštovanju koje se duguje svakomu ljudskom biću i prema obrani posebnoga značaja osobnog čina kojim se prenosi život.

Stoga je zadaća građanskog zakona osigurati zajedničko dobro osoba priznavanjem i obranom temeljnih ljudskih prava. Ta prava imaju dva subjekta: dijete i obitelj. Crkva inzistira da ovakvi zakoni moraju uvažavati pravo na život i tjelesnu cjelovitost svakoga ljudskog bića od časa njegova začeca do smrti, te prava obitelji i braka kao ustanove u kojoj je pravo djeteta da

bude začeto u sklopu obitelji i odgojeno u obiteljskom ambijentu.

• **Mislite li da se iza donošenja zakona o MPO-u krije nešto drugo, jesu li time lezbijskim parovima otvorena vrata za osnivanje »obitelji«?**

Pod trećim stavkom *Prijedloga Zakona*, u čl. 10, ad (3) i u čl. 11. ad (1), predviđa se i ostvarenje oplodnje pripadnicima istospolne izvanbračne zajednice: *za potrebe ovoga Zakona izvanbračnu zajednicu čine žena i muškarac koji ne žive u braku, u drugoj izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici...*

Smatram da bi djeca koja bi došla na svijet isključivo zahvaljujući ovom zakonskom dopustivošću bila znatno zakinuta glede ozračja tople obiteljske atmosfere te afektivno i emocionalno uskraćena za daljnje zdravo poimanje cjelovitosti obitelji. Ne treba zanemariti ni eventualne psihološke posljedice emocionalnog razvoja djece. Prema mojim spoznajama, razvojni psiholozi još uvijek nisu ustanovili u kojoj mjeri se nedostatak oba roditelja odražava na emocionalnu sigurnost i privrženost kod djece. Postojeća istraživanja naglašavaju važnost majke, ali isto tako i oca u poistovjećivanjima s očinskim ili majčinskim ulogama. Te uloge su i te kako potrebne prilikom odrastanja, usvajanja vrednota, stavova i međuljudskih odnosa. Stoga ovu zakonsku mogućnost smatram krajnje neprihvatljivom, odnosno potencijalno opasnom, jer ne znamo psihološke posljedice u kasnijem životu.

Jedan je od problema ovog *Prijedloga Zakona* i taj da se više stavlja naglasak na ostvarenje prava zahtjevatelja, a zapostavlja pravo djece da žive i rastu u pravoj, emocionalno uravnoteženoj sredini.

• **Smatrate li homoseksualne odnose povredom kreposti ljubavi?**

Mnoge religije tijekom svoje povijesti, pa i danas, nisu bile previše tolerantne prema homo-

seksualizmu. U Starom zavjetu homoseksualizam se prikazuje kao anomalija (izopačenje). Za takve ljude su bile predviđene i fizičke kazne. Po svoj prilici, temelji netolerantnosti nečega što nije prirodno, i što ne vodi prokreaciji, leže u našim genima. Biopsiholozi će reći da svaka tendencija spolnosti koja ne vodi preživljavanju gena jedne vrste nije i ne nailazi na podršku bilo ljudske, bilo životinjske zajednice. Kad su u ljudskoj civilizaciji mjerila ponašanja bila uvelike određena i vjerskim načelima i zapovijedima, homoseksualizam je bio tabu tema i svako homoseksualno ponašanje bilo je izloženo osudi, sramu i, naravno, kaznama, kao i izopćenju iz sredine.

Tradicionalne prokreacionističke i čudoredne vrijednosti tisućama su godina bile smjerokazom ljudskog ponašanja. Crkveni je stav prema ovoj pojavi tijekom stoljeća bio dosta rigorozan. Homoseksualizam se jednostavno smatrao grijehom. Budući da je homoseksualnost, kao pojava, početkom dvadesetog stoljeća izašao iz svojevrstne getoizacije, društvo je donekle ublažilo svoj netolerantni stav. Slijedom društvene tolerancije i Crkva je donekle modificirala svoj stav te taj fenomen počela gledati s razumijevanjem, ali, naravno, ne i s odobravanjem.

Naime, znanost još uvijek nije ustanovila je li homoseksualizam genetskog podrijetla ili je to naučena stvar. Drugim riječima, rađa li se netko s homoseksualnim tendencijama ili se ta sklonost u njemu razvija zahvaljujući okolini koja može biti potkrepljujuća. Nisu samo religije na muci kako se pravedno postaviti, na muci je i samo društvo koje je naučeno funkcionirati prema jasnim kriterijima moralnog ponašanja. I sama je svjetska psihijatrijska udruga homoseksualizam tek 1973. uklonila iz popisa mentalnih odnosno spolnih poremećaja.

Javna deklaracija homoseksualaca relativno je nova pojava, i nije čudo što su ljudi pomalo zbunjeni, a neki i netolerantni. Tradicionalne vrijednosti i civilizacijski moralni kod ponaša-

nja nije tako lako promijeniti. Svi mi imamo svoje stavove koji su bazirani na kulturnim i vjerskim normama, na socijalnom moralu te tradicionalno prihvaćenom identitetu spolova. I zato je ovo pitanje dosta osjetljivo. Vjernici bi morali biti tolerantni i prihvaćati ljude kakvi jesu, a s druge strane, teško je u kratkom vremenu promijeniti svoje stavove te kulturne i tradicionalne vrijednosti. Što se tiče stava Katoličke Crkve prema homoseksualcima, crkveno učiteljstvo pokazuje sve veću toleranciju na samo seksualno opredjeljenje, ali ne na spolno ponašanje. Kad je u pitanju seksualno ponašanje, Katekizam homoseksualne čini smatra »neurednima u sebi«, jer je spolni čin istospolnih partnera zatvoren »daru života i prokreaciji«, te ne »proizlazi iz prave čuvstvene i spolne komplementarnosti« (2357).

● **Sve se češće govori o promjeni Zakona o obiteljima, gdje bi, po svemu sudeći, homoseksualni parovi postali »obitelj« i više ne bismo mogli govoriti o majkama i očevima, već o dvije majke i o dva oca. Mislite li da, kako Država tako i Crkva, trebaju »popustiti« pred konstantnim zahtjevima LGBT zajednice i takvom jednom paru dozvoliti sklapanje braka?**

Današnji razvijeni svijet ima tendenciju liberalnog razmišljanja i liberalnog ponašanja. Čini se da globalizacijska politika za jedan od svojih ciljeva ima potisnuti i ako je moguće iskorijeniti tradicionalne i moralne oblike ponašanja u društvu.

Individualistički način razmišljanja i ponašanja, spojen s većom edukacijom i boljim financijskim mogućnostima dovodi do toga da se današnji, bolje educirani, čovjek zamišlja kao osoba s velikim kapacitetom kome su ponuđene neizmjerne mogućnosti. Svatko želi organizirati svoj život prema vlastitim zamislima i standardima.

Naglašavanje koncepta samoispunjenja i važnosti ljudskih prava dovode do toga da pojedinci

stječu dojam da su u stanju postavljati vlastite standarde i da ne treba mariti za ustaljene norme društva.

Što se tiče vašeg pitanja, nema nikakve sumnje da će prije ili kasnije i u našem društvu doći do toga da se istospolnim zajednicama prizna legalno postojanje. Kakve bi to moglo imati posljedice po emocionalni, moralni i psihološki život posvojene djece? Teško je reći, jer mi razmišljamo iz perspektive tradicionalne obitelji. Ono što je jasno, jest to da tijekom razvoja djeteta treba majku, koja je puno nježnija i s kojom se uspostavljaju jaki emocionalni kontakti, ali isto tako i oca, koji je na svojevrsan način sigurnosna orijentacija djeteta. Teško je razlučiti ulogu majke od uloge oca u psihološkom smislu. Radi se prvenstveno o emocionalnoj sigurnosti i emocionalnom duhovnom razvoju. Po mom mišljenju, za normalan razvoj potrebna su oba roditelja. Međutim, već je činjenica da u nekim zemljama svijeta, kao što su SAD, jedna četvrtina djece raste samo s majkama. Kako će se to odraziti na psihi te djece, još uvijek ne znamo, jer je to relativno novija pojava pa nema tako puno znanstvenih istraživanja o toj djeci u odrasloj dobi.

Ne mislim da su se bilo Crkva bilo Država u stanju dugoročno opirati ovakvim liberalnim tendencijama glede sklapanja braka i općenito bračnog života. Liberalizam je, po mom mišljenju, zapljusnuo sve stanovnike ove zemlje i bez jačeg naglaska na duhovnost mnogim liberalnim tendencijama nećemo se moći odhrvati.

● **Danas je vrlo aktualno pitanje vjerskog odgoja u školama. Kako gledate na stalne napade na Crkvu, i pitanje vjeronauka, kojemu je, prema nekima, mjesto isključivo u župi? Možemo li ovdje govoriti o diskriminaciji djece koja ne idu na vjeronauk?**

Pitanje vjerskog odgoja u školama svako toliko postaje aktualno i to prvenstveno iz političkih razloga. Aktualnost potiču prvenstveno mediji, a daleko manje škole ili roditelji djece. Za-

nimljivo je da se uvijek javlja manjina koja bi većini svojim pritiscima željela nametati svoje mišljenje i svoje neoliberalne poglede.

Vjeronauk je uveden u škole u Hrvatskoj na temelju ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Uveden je kao izborni predmet i svako dijete, u skladu s roditeljskim odobrenjem, slobodno i samostalno odlučuje hoće li upisati na vjeronauk ili ne. Europske zemlje u našem okruženju imaju dugu tradiciju vjeronauka u školama i ne čujemo da taj predmet predstavlja tako veliki kamen spoticanja kao kod nas. Reakcije na vjeronauk u školama u našoj su političkoj situaciji svako toliko prigoda ljevičarskim i ateističko-agnostičkim grupicama ili pojedincima da se okome na Katoličku Crkvu kako bi sustavno umanjivali njezinu vjersku, kulturnu, etičku i moralnu vrijednost. Objektivno gledajući, gotovo sav europski svijet koji polazi od kršćanskih civilizacijskih korijena smatra potrebnim u kurikulum školskog i odgojnog sustava uvrstiti religiozne vrijednosti, jer svaka religija samo potiče plemenitost i altruizam kod ljudskih bića.

Je li vjeronauku mjesto u školi ili u župi, bilo je pitanje kojim su se ozbiljno bavili naši biskupi prije nego se s vjeronaukom krenulo u škole. Hrvatska biskupska konferencija se odlučila za škole, iako se nisu odrekli ni župnog vjeronauka. Nisu ni svi katehetičari bili suglasni oko ove ideje. Ali prevladao je vjeronauk u školama, i to je već uhodana praksa. Prema nekim izvještajima, najveći dio škola i odgojitelja zadovoljan je vjeronaukom.

Sve češće se u medijima provlači koncept diskriminacije povezan s vjeronaukom u školama. Govori se da su djeca koja ne idu na vjeronauk diskriminirana. Može li se uopće govoriti u takvim terminima? Međutim, što je s ostalim izbornim predmetima u školama? Jesu li djeca koja nisu upisala informatiku diskriminirana u odnosu na one koji su to upisali? Mediji i pojedinci rado koriste termin diskriminacije poku-

šavajući indirektno uvući Crkvu kao onu koja na neki način potpiruje diskriminaciju. Međutim, kritičari vjeronauka u školama ne pitaju se tko su ti koji odlučuju za svoju djecu. Jesu li roditelji onda ti koji potiču diskriminaciju? Voljela bih vidjeti empirijska istraživanja provedena među djecom koja pohađaju ili ne pohađaju vjeronauk te istraživanja mišljenja roditelja o vjeronauku u školama pa bih onda mogla kompetentnije govoriti o ovoj temi.

● **Sve češće u medijima slušamo o nemoralnim slučajevima u krugovima klera. Kako danas jedan student teologije može odgovoriti na optužbe da vjerski službenici, bilo klerici bilo laici, ne žive ono što propovijedaju, kako im vjera nije autentična?**

Istina je da sve češće slušamo, čitamo ili gledamo o nedoličnom ponašanju pojedinaca iz redova Crkve. Ponajprije, ta tema nam je dostupnija s obzirom da nam mediji u naše domove velikom brzinom donose sve vijesti (a posebno negativne) iz cijeloga svijeta. Za medije ima malo tabu tema i nema nedodirljivih. U takvu pristupu, na meti su gotovo sve institucije pa među njima i Crkva. Svjedoci smo mnoštva skandala koji ne pošteđuju ni crkvene službenike. Moramo priznati da neki skandali koji izađu na vidjelo (posebno pedofilija) i jesu za osudu, i čak je dobro da se izravnom osudom dolazi do njena samopročišćenja.

Mi moramo biti svjesni da su i vjerski službenici ljudi, i da među njima ima svega onoga što ima među općom populacijom. Skandali povezani sa svećentvom promatraju se u gorem svjetlu negoli identični skandali povezani s općom vjerničkom ili nevjerničkom populacijom, iz jednostavnog razloga što svatko od nas očekuje da bi posvećena osoba morala imati više moralne standarde. Ipak, u daleko manjem postotku skandalozna se ponašanja vežu uz članove klera. Nekako smo više otupjeli kad se te stvari događaju vjernicima, pogotovo ako se nalazimo u sredini gdje neko društvo predominantno čine vjernici.

Što se tiče vašeg pitanja, kako biste se vi studenti teologije postavljali u odgovorima na nedolične primjere u Crkvi, mogu vam odgovoriti kako ja, kao teolog – laik, promatram takve pojave. Jasno nam je da kognitivno i emocionalno stečene stavove i vrijednosti nije lako pretočiti u ponašanje. Čovjek se silno mora boriti sam sa sobom da bude dosljedan u ponašanju, u skladu s onim u što vjeruje. Neki od nas to uspijevaju više, a neki manje. Uvijek se čovjek u sebi borio da bude dosljedan svojoj vjeri, ali zagledamo li se u povijest, vidjet ćemo da to nikada nije bilo lako. Ljudi dubokog osobnog iskustva Boga relativno dobro pretaču svoju vjeru u djela, odnosno u ponašanja. Istaknuti psiholog Gordon Allport, je studirajući skladnost vjere i ponašanja, izašao sa shemom ekstrinzičnog i intrinzičnog vjernika. On tvrdi da 96% svih vjernika na svijetu pripada krugu ekstrinzičnih vjernika kojima je vjera sklop vjerskih običaja, kulture, folklor, tradicije, dio njihova kulturno-duhovno-vjerskog identiteta i da su vjernici jer im »vjera služi« na ovaj ili onaj način. Preostalih 4% spada u takozvane intrinzične vjernike, one koji »svoju vjeru žive". To su oni koji se neprestano trude biti u kontaktu i blizini transcendentalnoga. Dakle, istinskih, dubokih vjernika uvijek je bilo malo i uvijek će biti. Međutim, svi mi koji spadamo, recimo tako, »u prosjek«, živimo svoju vjeru iz dana u dan, poprilično posrćući.

Lako je upirati prstom u one koji »ne žive ono što propovijedaju«, ali pokušajmo uprijeti prstom u sebe pa ćemo vidjeti živimo li mi i djelujemo prema onome zašto se zalažemo. Biti dosljedan u uvjerenju i ponašanju, trajni je izazov ljudskom biću koji reflektira nad sobom. Ne mislim da se mi laici puno razlikujemo od vjerskih službenika, jedino od njih zahtijevamo više negoli od sebe samih.

● **Mislite li da Crkva danas može računati na medije kao nosioce Radosne vijesti, a time i učenja Katoličke Crkve o danas vrlo aktu-**

alnim temama, kao što je tema ovoga broja Teofila?

Mediji su sedma sila svijeta. Naše stoljeće je stoljeće u kome dominiraju mediji. Veliko značenje i ogromnu ulogu medija pred više je desetljeća shvatilo i crkveno učiteljstvo. Već je papa Pio XI. osnovao vlastita crkvena glasila, koja i danas izlaze *L'Osservatore Romano* (1861.) te časopis *La Civiltà Cattolica* (1850.). Blaženi papa Ivan Pavao II. vjerojatno je jedan od važnijih medijskih ljudi krajem dvadesetog i početkom dvadeset i drugog stoljeća. Dakle, Crkva mora računati na medije kao suvremeno sredstvo evangelizacije.

Međutim, mora se priznati da Crkva i nema baš previše medijskih stručnjaka po mjeri suvremenog društva. Naime, za Crkvu su mediji ozbiljno i dostojanstveno sredstvo evangelizacije. Mediji su prenositelji istine, objektivne informacije i pravih moralnih načela. Budući da se suvremeni mediji sve više podređuju tržišnoj ekonomiji, zabavi i profitu te sve više promiču »žutilo«, površnost, skandale pa i nemoral, Crkva ne zna kako bi se s time nosila.

Svaka reakcija Crkve, kao nositeljice temeljnih vrednota, kako moralnih tako i društvenih, u sve liberalnijim medijima smatra se konzervativnom i zastarjelom. Dakle, Crkva će morati ulagati dosta napora kako bi suvremenim čitateljima bila zanimljiva, a u isto vrijeme vjerodostojna svome poslanju. Crkveni mediji se i danas bave aktualnim temama, kao i vi u »Teofilu«, ali postoji poteškoća kod čitatelja. Mnogi ljudi danas (posebno mlađi) nemaju interesa čitati ozbiljne poruke, razložene i argumentirane. Kratke, površne, ilustrirane poruke danas su »in«, a ozbiljne analize (a Crkva jedino tako može medijski nastupati) sve se manje čitaju. Uostalom, za primjer imamo naš tjednik *Glas Koncila*, koji zasigurno spada među najozbiljnije medije u Hrvatskoj, a ipak mu tiraža neprestano pada.

MOLITI ISPRED KLINIKE ZA POBAČAJ – SVJEDOČANSTVO

Uredio: Josip MATEŽOVIĆ,
III. godina

Ovo je životno svjedočenje mladoga čovjeka Dade T., sada dvadesetdevetogodišnjaka, obiteljskog čovjeka, oca dvoje prekrasne djece. Zanimljiv čovjek, u čijim se očima vidi iskrenost i jednostavnost. Kako sam kaže, Božjom milošću i molitvom postao je takav.

U mladosti je, do obraćenja, radio kojekakve stvari kojima se ne ponosi, no kaže da je Bog promijenio njegov život, i da mu je na tome zahvalan. Poslije obraćenja nije mogao ostati isti. I tako, kao mladić od 23 godine, stjecajem životnih okolnosti tri je godine boravio u Austriji, točnije u Beču. Tamo je susreo i priključio se kršćanskoj zajednici »Lebens Zentrum«

– Centar Života, koja je na neki način prihvatilište za sve one koji nemaju kamo, i koja ne praveći nikakvu razliku između ljudi. Bez obzira koje si religije, društvenog statusa i položaj. Kako sam kaže, to je: »Duhovno prihvatilište za ljude različitih vjera, gdje se pruža utjeha, pomoć u svemu što je potrebno za život, kako duhovni, tako i materijalni.« Tamo je upoznao

i Dragana Antunovića, starijeg svećenika kod kojega je jedno vrijeme i stanovao. Pomogao mu je u ključnim trenucima života i puno ga naučio po pitanju vjere. Dadino svjedočanstvo o molitvi i nagovorima ispred klinika u kojima se vrši pobačaj jako me se dojmilo, i dok je to govorio vidio sam u njemu iskrenost i želju da prenese sve ono što je doživio...

● **Boravio si tri godine u Beču. Možeš li nam opisati ljude, način života, i općenito situaciju, te usporediti s Hrvatskom?**

Hm, Beč je raznolik. Potpuna suprotnost gradovima u Hrvatskoj. Čak se usudim reći da su Austrijanci hladan narod. Naime, žive život pojedinca. Oni koji imaju posao – rade, i nije ih briga za drugoga. Okrenuti su sami sebi, ne zanima ih sudbina drugih. Nedostaje im suosjećajnosti. Oni, pak, koji ne rade prisiljeni su tražiti pomoć u centrima kao što je *Lebens Zentrum* jer im je on jedina nada za preživljavanje i pronalaženje smisla života.

● **Kako bi ti opisao »Lebens Zentrum« – Centar Života?**

To je jedna fantastična zajednica koja ima ogranke po cijelom svijetu. Naravno, ima svoja pravila po kojima funkcionira, no usmjerena je na duhovnu i materijalnu pomoć svima onima koji su u potrebi. Nalazi se u samom centru Beča, u njoj se ne može stanovati, na način stalnog boravka, no brine se pronaći smještaj za sve one koji to trebaju. Također, postoje prostorije u koje je moguće doći jednostavno razgovarati, ili sa svećenikom ili jedni s drugima. Također, tu je i posebna kapelica u kojoj je izloženo Presveto, i gdje uvijek nekoga ima. To je kutak za molitvu, razmatranje Svetoga pisma i redovite mise svaki dan. Mnogi tamo traže utočište, priliku za pronalazak smisla, pronalaze Boga. Jedna od glavnih zadaća ovoga Centra je borba protiv pobačaja.

● **Gdje se u Beču nalaze klinike za pobačaje, negdje van grada ili baš u samom gradu?**

U Beču u svakoj drugoj ulici postoji klinika u kojoj se vrše pobačaji. Štoviše, od samog Centra jedna je klinika udaljena svega 60 metara. Cilj je takvih klinika biti što bliže centru grada, gdje je velik broj ljudi. Trebaš biti viđen kako bi mogao raditi. Nećete naći kliniku koja je na rubu grada ili van grada jer za nju nitko neće čuti, niti vidjeti reklamu za ono što nude – ubojstvo čovjeka.

● **Na koji se način Centar bori protiv pobačaja?**

Plan je uvijek isti. Nalazimo se ujutro u samom Centru Života gdje imamo misu. Na kraju mise dobivamo blagoslov s Presvetim. Nakon toga, ciljano, određena skupina ide ispred određenih klinika. Ispred klinike se moli, dijele letci, imamo plakate kojima ukazujemo što se događa samo 20 metara od nas. Redovito nas zaposlenici klinika vide. Isto tako velik je broj ljudi prolazi tim ulicama, tako da ne možemo ostati neprimijećeni.

● **Možeš li opisati jedan takav skup ispred klinike?**

Da, smjestimo se ispred klinike i molimo. Imamo duhovne nagovore. Između molitve, većinom krunice, pjevamo duhovne pjesme. Naravno, dolaze djevojke, neke same, neke s mladićima, koje idu u kliniku s namjerom abortusa. Tada im pokušavamo pristupiti individualno, potičući ih da ne naprave ono što su naumili. Objašnjavamo im kako je dijete dragocjeni Božji dar te da abortus nije jedino rješenje. I među nama je bilo djevojaka koje su nekada možda razmišljale isto tako o pobačaju, no nisu pobacile. Bilo je i onih djevojaka ili žena koje su pobacile, no shvativši težinu grijeha koji su počinile, za njega su se pokajale i sada pokušavaju reći i ukazati onima koji o tome razmišljaju da to nije rješenje.

• Jesi li imao negativnih iskustava?

Nažalost, na takvim mjestima to je neizbježno. Jednom prilikom su me pljunuli u prolazu, naravno, uz popratne psovke i vrijeđanja. S vremenom navikneš na takvo ponašanje. Bez iznimke, takve stvari dolaze i od muškaraca i žena. Mladih i starijih. Nažalost, nema pravila. Znaju se zaustavljati automobilima, vrijeđati, nekada čak i fizički nasrtati. No to te ne obeshrabri. Čak ti daje i veći poticaj da tu pljuvačku obrišeš, radosnog lica nastaviš moliti i smiješiti se. Bog je milosrdan, i na Njegovu slavu se tamo okupljamo u ime tih divnih nerođenih malenih ljudi koji ne mogu podignuti svoj glas.

• Je li bilo slučajeva da se djevojke, odnosno parovi predomisle i ne uđu u kliniku?

Da, bilo ih je, na našu veliku radost. Neki znaju ući, i potaknuti onim što im govorimo, molimo i pjevamo – iziđu. Predomisle se u svojoj namjeri. Iziđu van, dođu do nas i grle nas, radosni jer su potaknuti Božjom milošću spoznali da abortus nije rješenje. Bilo je primjera da su se takve djevojke javljale u Centar, gdje su rodile i bile jako sretne, pružajući svjedočanstvo drugima, pomažući onima koji su se našli u sličnim problemima i sumnjama.

• Kakve su reakcije onih djevojaka koje, nažalost, ustraju u svojoj namjeri i izvrše pobačaj?

Pa i u ovom slučaju ima različitih ljudi i reakcija. Neke djevojke uđu, bez da te pogledaju, ne zanima ih uopće to što im govoriš, ostanu hladne, bezosjećajne. U kliniku uđu kao u trgovački centar, s namjerom da obave ono što moraju, a potom iziđu i nastave dalje kao da se ništa nije dogodilo. Neke pak iziđu u suzama, slomljene, tužne i iscrpljene. Kada to vidite, slama vam se srce i ne možete ostati ravnodušni.

• Koji su razlozi zbog kojih se djevojke i žene odlučuju na abortus? Misliš li da je razlog većinom financijske prirode ili je posrijedi nešto drugo?

Što se tiče života samohranih majki u Austriji, one su s financijske strane osigurane. Ne mogu reći da im novac nedostaje i da ne mogu normalno živjeti. Redovito primaju naknadu kao samohrani roditelji, ne malu socijalnu pomoć, isto tako i naknadu sa zavoda za zapošljavanje. Država im maksimalno pomaže po tom pitanju. Mislim da razlog leži u tome što ne žele obvezu, jer smatraju da im je dijete prepreka u životu. Nekima zbog posla i karijere, nekima jednostavno jer misle da su mladi te trebaju još »proživjeti« život u izlascima, druženjima i prepuštanju svakovrsnim porocima. Neki strahuju zbog reakcije roditelja, jer ne znaju kako bi to oni podnijeli. Tu je i strah od budućnosti, pritisak od strane partnera... Ne znam... Razloga je mnogo... Teško je tu biti pametan.

• Mislite li da država i društvo mogu spriječiti abortus?

Da, svakako. Država može napraviti puno. U Austriji je abortus ozakonjen. Broj abortusa sigurno bi se smanjio ukoliko bi ih država, promjenom zakona, zabranila. Rješenje vidim i u društvu – u zajednicama koje će mladima dati mogućnost da se okupljaju, razmjenjuju mišljenja, iskustva. Mjesta gdje će moći tražiti smisao i cilj života.

• Što bi ti poručio svima onima koji razmišljaju o pobačaju?

Postavio bih im samo jedno pitanje, a to je: *Jeste li sigurni da želite ubiti čovjeka?* I nerođena djeca su ljudi. Trebamo moliti, uporno moliti. U molitvi je rješenje. U njoj nalazimo utočište i snagu za svakodnevne obveze i probleme. Moramo shvatiti kako je dar života najveći među darovima od našega Stvoritelja, te ga tako i primati – sa zahvalnošću.

I JA SAM BIO EMBRIJ

Piše: Zlatko HNATEŠIN, III. godina

U posljednje vrijeme posebno je aktualizirano pitanje oplodnje te također pitanje neplodnosti i načini njena liječenja. Osim toga, u javnosti se polemizira i o mogućim načinima zakonskih regulativa glede umjetne oplodnje. Nakon što je Vlada RH objavila Prijedlog Zakona koji se kosi s kršćanskim načelima i s ljudskim pravima, i najavila glasanje o njemu, bez prethodne javne rasprave o istom, pojavila se građanska inicijativa »I ja sam bio embrij«. Cilj akcije je zaustavljanje donošenja Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji bez otvorene javne i stručne rasprave.

Inicijativa »I ja sam bio embrij« organizirala je pisanje dopisa predsjedniku Vlade Zoranu Milanoviću, u kojem se traži njegovo očitovanje na izjavu ministra zdravlja Rajka Ostojića o tome kada život počinje. Ministar je izjavio da život počinje tek nakon rođenja, kada se začuje prvi djetetov plač. Također se traži i njegova javna isprika te sastanak s vodstvom Inicijative. Predsjednik Vlade nazvao je ta pisma malim *spamovima*. Snimljen je i film Inicijative »I ja sam bio embrij«, koji objašnjava razloge pokretanja inicijative, odgovara na pitanje kada ljudski život započinje te također nudi alternativu umjetnoj oplodnji kroz neinvazivni i etički prihvatljiv *FertilityCare* sustav. Film je objavljen na Youtubeu kako bi bio svima dostupan i kako bi svima bilo jasnije što zastupa ova inicijativa. U tu svrhu angažirani su i stručnjaci s područja prenatalne komunikacije i ljudske plodnosti. Voditelj inicijative, Krešimir Miletić, pokrenuo je peticiju o »Deklaraciji o početku i zaštiti ljudskog života«, koju je, unatoč medijskoj blokadi, u manje od tjedan dana potpisalo više od 15 tisuća građana. Među njima se nalaze stotine liječnika, ravnatelja bolnica i ginekologa. Oni ističu važnost donošenja Zakona, ali bez hitnog postupka i tek nakon rasprave o njemu.

FertilityCare sustav znanstveno je utemeljio dr. Thomas Hilgers (ginekolog) na Medicinskom fakultetu Sveučilišta Creighton u Omahi (SAD). Sustav se temelji na praćenju promjena tijekom ciklusa žene, čime se prepoznaju plodna i neplodna razdoblja te stječe cjelovit uvid u ginekološko i reproduktivno zdravlje žene. Stoga se *FertilityCare* sustav može koristiti za pouzdano prirodno planiranje obitelji, kao i za prepoznavanje reproduktivnih zdravstvenih problema, policističnih jajnika, PMS-a, spontanijih pobačaja, neplodnosti, neuobičajenih krvarenja itd., *FertilityCare* sustav namijenjen je ženama tijekom cijele reproduktivne dobi, bez obzira imaju li uredne cikluse ili ne, anovulacijske cikluse, te jesu li u razdoblju dojenja ili

u razdoblju nakon prestanka uzimanja oralnih kontraceptiva. *FertilityCare* daje kliničku sliku ženina zdravstvenog stanja, a uz takav pristup dobije se individualan i cjelovit uvid u zdravlje žene. Pouzdanost *FertilityCare* metode u praksi je 96,8%, što metodu čini visoko pouzdanom.

Uz *FertilityCare* sustav veže se i termin *NaPro* tehnologija. Ona se bavi dijagnosticiranjem i liječenjem problema ženskog ginekološkog zdravlja i plodnosti uz pomoć bilješki koje se vode putem *FertilityCare* sustava. U praksi to funkcionira na sljedeći način: par vodi bilješke o promjenama unutar ciklusa, pri čemu se nakon otprilike tri mjeseca praćenja dobije uvid u zdravstveno stanje para. Nakon toga se u suradnji s *NaPro* liječnikom uspostavi dijagnoza i krene u postupak liječenja. Učinkovitost prvenstveno ovisi o zdravstvenom stanju para, dobi, te također o tome jesu li prethodno bili na postupcima medicinski potpomognute oplodnje.

FertilityCare sustav prisutan je u Hrvatskoj od 2005. godine. Trenutno kod nas postoje četiri licencirane podučavateljice. Edukacija za *FertilityCare* podučavatelje odvija se u više zemalja u Europi i svijetu. U Hrvatskoj se radi na edukaciji novih osoba za *FertilityCare* sustav i *NaPro* liječenje, a u program je dosad bilo uključeno oko 150 parova. *FertilityCare* sustav i *NaPro* liječenje, nažalost, trenutno nisu u sustavu HZ-ZO-a. Edukacija parova odvija se unutar godine dana, putem osam individualnih edukacijskih susreta na kojima parovi stječu znanje o sustavu, ciklusu, sigurnosti u primjeni metode...

Ljudi koji su se susreli s *FertilityCare* sustavom kažu da on »otkriva dušu ljudske seksualnosti«. Koncept u kojem par zajednički vodi brigu o plodnosti daje novu dimenziju njihovu međusobnom odnosu, ne samo u području spolnosti, nego i u drugim dimenzijama bračnog života, poboljšava zajedništvo i međusobnu povezanost.

ANIMACIJA DUŠANA VUKOTIĆA

Preteče »moderne filozofije zamjene«, odnosno surrogata, treba tražiti u desetljećima prije njena cvata, no moramo biti svjesni da je iz desetljeća u desetljeće vrt cvatnje sve veći. Zbilja zamjena vidljivo je privlačna čovjeku od ranih dana njegova života. Tako roditelji svojoj djeci po stropovima soba lijepo lako izvedive zamjene za noćni nebeski svod. Ne sluteći varku, dijete utone u nevini san – tragom razotkrivanja tajne zamjene koja se, tko zna otkuda pojavila nad njegovom glavicom. Naviknuti smo biti nutkani kojekakvim zbiovima trgovačkih zamjena, od zamjene za slatko vrhnje do zamjene za punomasni topljeni sir. Male, »uvertira« zamjene lako ulaze u robu široke potrošnje,

Piše: Marija Spajić, II. godina

poprimaju sve šire razmjere samim navikavanjem. Naviknuti na male, lako se navikavamo na velike zamjene – ono što pristajemo unositi, čini nas. Pa tako na jednostavan način, oblikujući karizmu na kojoj gradimo svoj društveni *habitus*, možemo pronaći i zamjene za velike ljubavi. Ne razmišljajući o trajnosti kratkotrajnog, ugodnog osjećaja, pristajemo biti nošeni navikama. »Osjećamo tjeskobu koju izaziva nepovratnost stvari, ali to nije napet, grčevit osjećaj, nego pomiren, opušten. Kontempliramo o prolaznosti, a ljepotu propadanja podnosimo sa suptilnim ponosom!«¹ Svi-

¹ Usp. D. ROSTUHAR, *Kapverdski otoci. Otoci sretno tuge*, u: Meridijani, časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja, 18. (2012.) 162., str. 54.

ma treba biti objelodanjeno da smo u hipu pronašli srodnu zamjenu, da još »vrijedimo«. Pa se tako »skidaju haljine od obzira« te »sve postaje glad i strast«. Stvaranjem svojevrstnih postmodernih antifona, zbilja zamjena je, iz trenutačnog osjećaja, prerasla u trajno stanje. Godine 1962. Zagrebačka škola crtanog filma, lansirala je »Surogat«, prvi europski animirani film nagrađen Oscarom bremenit simboličkim nabojem. Svjetonazorski, glavni crtač i redatelj, Dušan Vukotić, nedvosmisleno ismijava materijalizam zasnovan na pohlepi za materijalnim dobrima, i nudi svijetu nadu na način da ljudi u sebi pronađu malog ili, bolje rečeno, optimalnog čovjeka u svakom pogledu; koji će samo tako »optimaliziran«, i sa zrcalom umjesto kompasa, znati kamo ide i kuda vuče za sobom ovaj svijet.² Nudeći nadu u stvaranje optimalnog čovjeka, Vukotić traži novu karikaturu. Traži optimum i u porukama i u grafici. I dok veliki umjetnički revolucionari (Disney) nastoje naivno promijeniti svijet, Vukotić uporno mijenja sebe i usmjerava se na stazu koja će ga daleko dovesti. Tražeći vlastite odgovore u reduciranoj animaciji (uvođenje plošnosti, dvodimenzionalnosti i geometričnosti likova), Vukotićeva stilizacija kreirana je u skladu s njegovim poimanjem crtano-filmske likovnosti, vlastitim modernim jezikom crtanog filma: redukcija na osnovne izražajne elemente, plošno karikirani junaci, izražajnost pokreta, funkcija boje...³ Na duhovit način izvedena je globalna metafora o ispraznim užicima otuđenog suvremenika koji ne upravlja surogatima samo u materijalnoj, nego i u emocionalnoj

sferi.⁴ Trokutasti čovječuljak koji sve oko sebe napuhuje i ispuhuje postaje paradigma intelektualnog cinizma, nema ni traga vrijednostima koje nadilaze ono pojavno i lako dostupno. Uljuđena ironija prikazuje nam ispunjavanje vlastitih želja bez moralnih zadržki. Zabijajući glavu u pijesak oblače se kupaće gaćice, traži se »riba« sa željenim atributima, sve se uspijeva odglumiti ne bi li se pridobilo nekoga za »svoju stvarnost«. Nakon što je ispuhao prošlost i pobjedonosno »pobrao zamjensko vrhnje«, čovječuljak napuhuje put do novih zamjena. Vozeći se u napuhanom automobilu, nailazi na čavao, guma automobila puca te on, padajući naglavce, skuplja ruke u adorativni trenutak. Žureći sagraditi svoje »društveno Ja«, geometrijsko tijelo biva beživotno ispuhano. Nova animacija devete umjetnosti, kao novi poticaj na shvaćanje stvarnosti. Umjetnost animiranog filma okreće se gledateljima svih uzrasta i sklonosti, a ne samo djeci.⁵ Gleda se generalna cjelina, smisao života čovječuljka. »To nisu gegovi, to je filozofija, čitav jedan nazor na svijet.«⁶ Autorova razmišljanja o suštinskim konfliktima suvremenog svijeta i čovjekova opstanka, tjeraju nas na razmišljanje o sve većoj mijeni naše sadašnjice. Sveti Pavao je rekao da prokušanost rađa postojanošću, a postojanost ljubavlju. Ne budemo li imali na umu da budućnost sve većih zamjena ima kao moguću posljedicu sve veće truljenje naših osjećaja, naše »kemije«, naše postojanosti i vlastite vremenitosti, te će nas bezazlene zamjene u besmislenoj utrci dovesti do kataklizme.

⁴ Usp. http://kufer.vsspula.org/?page_id=17 (29. ožujka 2012.)

² Usp. T. ČEGIR, J. MARUŠIĆ, T. ŠAKIĆ, *Hrvatski filmski redatelji I.*, Hrvatsko društvo filmskih kritičara. Hrvatski filmski savez, Zagreb, 2008., str. 111.- 113.

³ Usp. DUŠAN VUKOTIĆ, u: *Filmska enciklopedija*, prir. Ante Peterlić, II., Jugoslavenski leksikografski zavod M. Krleža, Zagreb, 1990. str. 696.- 697.

⁵ Usp. B. DOVNIKOVIĆ BORDO, u: *Osnovna škola Mirolava Krleže Čepin. 220 godina*, prir. Z. Kordić, J. Ambroš, Školska knjiga, Zagreb, 2008., str. 30.-33.

⁶ Usp. DUŠAN VUKOTIĆ, u: *Filmska enciklopedija*, prir. Ante Peterlić, II., Jugoslavenski leksikografski zavod M. Krleža, Zagreb, 1990. str. 697.

Jata bijelih golubica
s tisućama leptira snivaju u jedrima
i maslinovo granje raspelo je vesla.
Anđeli kormilare nebeskim brodicama,
a jedrenjaci u lokvama još čekaju na nas
dok ne isplove prema moru vječnosti.
Među anđelima i s leptirima,
njemu ususret.
S jatima bijelih golubica,
opet za svojim snovima.

Marija Mišić, V. godina

Promišljanja

ABORTUS
2011.
T. H. Spajic

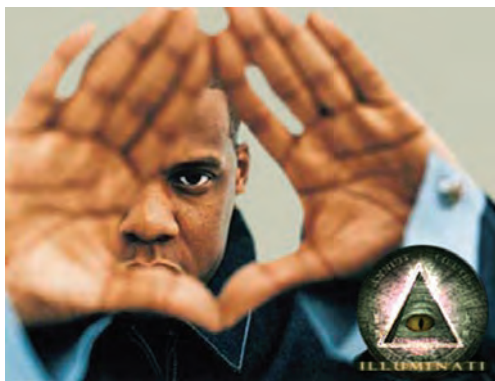
Piše: MARIJAN LONČAR, V. godina

KRONIKA JEDNE INVAZIJE

Kao što pod naletima novih godina polako blijede sjećanja na prošlo stoljeće, tako blijede i podsmijesi onih koji su smatrali da moć medija u rukama zlih ipak nije toliko jaka da oblikuje umove jedne generacije. Još početkom šezdesetih godina prošloga stoljeća pojedini svećenici upozoravali su na »dijabolični utjecaj u rock glazbi«. Prozivali su »Beatelse« i »Rolling Stonse« za promociju sotonizma, razuzdanosti i kvarenje mladeži. Smijao im se čitav svijet. Budući da mi je cilj predložiti kroniku »inva-zije« sotonizma na »obale Katoličke Crkve«, krenut ću redom. Početkom prošloga stoljeća izvjesni Aleister Crowley (1875. – 1947.) osniva »Prvu sotonističku crkvu«. Tih godina piše manifest sotonizma, tzv. »Crnu Bibliju«. Glavna nit te knjige jest i moto modernog sotonizma: »Čini što te volja – to je jedini zakon.« Tim motom suprotstavlja se Kristovim riječima: »Neka bude volja Tvoja.« No, logično je pitati se što je to toliko zlo u Crowleyjevim riječima? Odgovor se očituje u današnjim vremenima, u vjerskoj anarhiji, u revoltu protiv normi, Zapovijedi, autoriteta. U ovom slučaju Božjega autoriteta. Tim motom čovjek slijedi samo svoje želje, nagone, egoizam, pohlepu, jer autoriteta nema, može činiti što ga je volja: varati, krasti, činiti pobačaje, kršiti bračne zavjete, proklinjati, banalizirati Zapovijedi, Euharistiju, Crkvu, ili jednostavno uživati u nasladi grijeha ...Zvuči poznato? Druga misao vodilja »Crne Biblije« jest nastojanje u izopačenju spolnoga čina i ljudske seksualnosti. Zašto? Crowley je bio uvjeren da u izopačenom spolnom činu leži ključ za dodir božanskog i da nam to Bog namjerno uskraćuje, a Crkva sebično brani putem bračnih zavjeta i šeste Božje zapovijedi. Tu misao Crowley baštini iz gnoze, ali i egipatskih kultova plodnosti u kojima su hramske svećenice – prostitutke bile uvjerene da kroz spolni užitak imaju mogućnost dodira s nečim božanskim, a ujedno su tako slavile svoga boga. Crowley je smatrao da se hedonističkim izživljavanjem, a posebno u

seksualnosti, čovjek odvaja od materijalnoga svijeta i dodiruje božansku sferu. Medijsko širenje tih dviju temeljnih stavki »Crne Biblije«, te uvođenje takvih misli u svijet i među ljude, glavni su zadaci sotonističkih društava, kultova i masona. To nije pretpostavka, nego činjenica potvrđena od strane onih koji su nekoć bili članovi neke od sotonističkih sekti. Iluminati ili »prosvijetljeni« deklarirani su sotonisti, skupina ljudi koja je sve samo ne tajna. To su u pravilu uvijek visokoobrazovane osobe, imućne, poduzetnici i poznate osobe, glumci i pjevači, znanstvenici i profesori. Vrbovanje novih članova ta skupina vrši na dva načina: upućivanjem poziva već poznatim osobama iz javnoga života da im se pridruže te da u svojim izjavama i javnim nastupima šire dvije već spomenute stavke sotonističke ideologije, a zauzvrat će im sotonističko društvo preko starijih članova osigurati bogatstvo, slavu i ogroman medijski prostor. Primjer takva načina vrbovanja je pokojni Michael Jackson. Drugi način je tzv. tehnika kontrole marionete, tj. pojedinu osobu koja ima glumački, pjevački ili poduzetnički potencijal vezati uz sebe i učiniti zvijezdom, forsirajući je u medijima. Dovoljno je reći da i djeca u *Mrduši Donjoj* znaju tko je »Lady Ga Ga«, iako ona to ni stasom ni glasom ne zaslužuje, ali mediji su je jednostavno prepuni. Slučajnost? Pojedinaac u tom slučaju skupini vraća uslugu potpunom poslušnošću i, naravno, promocijom dviju glavnih misli »Crne Biblije«, a to u slučaju spomenute pjevačice znači forsiranjem sotonističkog znakovlja u glazbenim spotovima i neprikrivenim simulacijama spolnog čina. Njihovo znakovlje su likovi piramide s okom na vrhu, te poznati »chekered floor« na kojemu, primjerice, pleše Michael Jackson na omotu svoga albuma »Blood on the dance floor«, tj. crni i bijeli kvadrati koji su se nalazili na podu masonskih loža simbolizirajući dvije dimenzije – tjelesnu i duhovnu, a vjerovalo se da je takav pod dao načiniti kralj Salomon u svome hramu. Na takvu podu

masoni bi održavali svoje crne mise, a kasnije će taj znak lansirati u medije kao dokaz svoje prisutnosti. Uz te znakove tu su i mnogi drugi, poput znaka munje koji koriste Hitlerovi »SS« odredi, ali i rock grupa »Kiss«, a znak potječe iz apokrifna u kojima je stajalo da je đavao pao na zemlju u obliku munje. Tu je još i znak plačenja jezika i pokazivanja »horusa« prstima (rogova), a potječe od biblijskog teksta u kojem stoji da »đavao plazi jezik i pokazuje prstima«. Taj poznat sotonistički znak postat će popularan s »Rolling Stonesima.« Znak piramide i oka nalazi se na poledini novčanice jednoga američkog dolara, a crno bijeli kvadrati na podu Bijele kuće, kip Georga Washingtona u položaju je Belzebuba (demon s glavom jarca kojega štiju masoni, desnice podignute, a lijevice spuštene – Sotona), a ispred njega je visoki obelisk simbol božanskog falusa. I naravno sveprisutni pentagram u krugu ...

Nakon uvodnih pojašnjenja, želja mi je pokušati ukazati na mehanizme kojima su se služili, a i dalje se služe masonska društva, da bi infiltrirali svoju ideologiju u umove najranjivijih skupina društva – djecu i mlade. Cilj je jasan: kvarenjem mladeži iskvariti i budućnost, i to zato jer im tako nalaže njihov »gospodar«, kao što i nama Krist zapovijeda da ljubimo jedni druge i širimo dobro. Oni slijede Sotonu, a mi Krista. Naravno da neću moći obuhvatiti sve načine, te pojedince koji su sudjelovali (i su-

djeluju) u tome jer je lista uistinu poduga, ali ću spomenuti najpoznatije.

Početkom pedesetih godina prošloga stoljeća na scenu je stupio »kralj« – Elvis. Njegovi pokreti zgražali su tadašnji konzervativni kršćanski svijet. Pojam »rock and roll« (»prodrmaj i okreni«) u slengu američke mladeži značio je spolni čin bez obveza. Bilo je pretjeranih reakcija, to zasigurno, ali nitko tada nije ni slutio (osim pokojeg katoličkog svećenika) da će se od »nestašnih« Elvisovih pokreta – jedva pedesetak godina kasnije – doći do gutanja crne krunice, okretanja križa naopak, mahanja pentagramima i simulacije spolnog čina u glazbenim spotovima, kao što to čini već spomenuta »Lady Ga Ga«. No put od Elvisa do danas bio je dug i ciljano, postupno, ispunjavan sotonističkim sadržajima. Nakon Elvisa dolazi hipi-pokret koji promovira »slobodnu seksualnost«, a za svoj simbol uzima poganski simbol za razlomljen Petrov križ u krugu, koji se među naivnom mladeži i do dan danas održao kao simbol mira, popularni »peace« znak. Uz taj znak podmuklo se uvlači sotonistički znak prstima »horusi« ili rogovima, kao simbol poznat po nazivom »rokaj« na rock koncertima. Njega i danas koriste javne osobe kao izraz pripadnosti masonskoj mašineriji. Početkom sedamdesetih popularan postaje mjuzikl »Hair«, a najpoznatija pjesma iz mjuzikla jest pjesma »Aquarius«, u kojoj se navješćuje da nastupa Novo doba (New age), doba Vodenjaka. Nakon toga pojavljuju se mnogobrojne grupe koje otvoreno šire sotonističke sadržaje. Grupa »Black Sabbath« često je na koncertima izvodila crne mise. Frontmen grupe »The Doors«, Jim Morrison, govorio je o svome opsjednuću za vrijeme koncerta, a najpoznatiji gitarist svih vremena Jimi Hendrix izjavljuje da glazbom može u um mladoga čovjeka uliti što god želi. Član grupe »Led Zeppelin«, legendarni gitarist Jimi Paige, tih godina priznaje da obožava crnu magiju. Početkom osamdesetih godina prošlog

stoljeća supruga Johna Lennona, Yoko Ono, priznaje da su članovi »Beatelsa« redovito zazivali Sotonu u crnim misama... Osamdesetih godina pojavljuje se »kraljica« – Madonna. Odmah na početku karijere uzima to ime kao najavu da nova »Madonna« dolazi na svijet. Tu tendenciju čak i ne skriva, dapače, na pročelju jedne zgrade u New Yorku tih godina stavlja svoju ogromnu sliku pored slike naše Gospe, i ispod pita: »Tko je vaša Madonna novoga doba?« Na leđima svoje poznate kožne jakne nosi simbol piramide i Ozirisovo oko, simbole slobodnih zidara. Njeni koncerti postaju poznati po njenoj golotinji i komentarima u kojima poziva mlade da ne robuju zakonima i uživaju u onome što život pruža jer nitko ne zna postoji li poslije ovoga života išta drugo. Popularna pjevačica Sinead O' Connor na jednom javnom nastupu dere sliku pape Ivana Pavla II. i poziva da se unište tvorci laži. Tu i tamo dogodila se poneka reakcija, ali, sve u svemu, sedamdesete i osamdesete prolaze bez da je itko uspio detektirati što se zapravo događa. Tek je pokojni katolički svećenik upozoravao da »netko muti vodu« jer su se znakovi poremećenosti moralnih normi u mladih i svijetu već dobro počeli naslućivati. Devedesetih godina počinje neprikrivena medijska manipulacija mladima. Hollywood lansira niz filmova za mlade u kojima se ismijavaju kreposti čistoće, a naglašava »slobodna seksualnost«, spolni odnosi prije braka i hedonizam općenito. Ti filmovi, dakako, dolaze i u Hrvatsku. Simboli masona pojavljuju se posvuda. Poznati top modeli i glumačke zvijezde slikaju se jednog zatvorenog oka, simbol oka uvlači se u filmove, omote albuma pjevača, simbol crno-bijelih kvadratića pojavljuje se posvuda, u crtanim filmovima (logo »Cartoon networka«), logoima tvrtki, dječjim serijama; simbole smrti (lubanje, likove kostura) teen-zvijezde nose na odjeći i u obliku bedževa ... »Gay-parade ponosa« počinju se održavati i u zemljama s većinskim katoličkim stanovništvom. Seksualnost strši iz

svakog filma, glazbenog spota, slike, reklame... Polako se topi osjećaj za sveto među mladima, a raste broj oboljelih od bolesti novoga doba – depresije, započinje vladavina apatije, nezadovoljstva mladih vlastitim životom, raste broj pobačaja, sve se ranije ulazi u spolne odnose, bilježe se sve češći napadi učenika na profesore, roditelje, školske kolege, događa se masakr u američkoj srednjoj školi »Columbine«... Svi govore o svojim pravima. Na pozornici, za vrijeme dodjele glazbenih nagrada MTV-a, Madonna ljubi »princazu« – Britney Spears. Nova i mlada snaga industrije promocije hedonizma i seksualnosti je stvorena. Iz njenih pjesama, načina odijevanja i plesa prštala je izopačena seksualnost, a u stopu su je slijedile mlada Christina Aguilera, Shakira i mnoštvo drugih poznatih pjevača i glumaca. Frontmen grupe »U2«, Bono Vox, na koncertima paradira u odijelu i rogovima glumeći »Mefistu«. Reći će netko da su on i Madonna najpoznatiji dobrotvori i donatori za zemlje Trećega svijeta, a ja ću mu odgovoriti onom starom, da, kada treba, »i sotona zna citirati Bibliju«. Nadalje, glazbeni spotovi postaju prepuni golotinje, ali više nitko ne reagira. Stekao se dojam da to jednostavno tako mora biti i da je to normalno. Tinejdžerice se počinju oblačiti izazovnije, oponašajući svoje idole; među mladima i djecom na cijenu dolazi novac, slava, egoizam, hedonizam... Od 2005. godine događa se nešto nevjerovatno. Na scenu dolazi druga

garnitura sotonističkih sljedbenika u glazbenoj industriji, koja sada promovira sotonizam potpuno neprikriveno. U stopu ih prati Hollywood. Pod vodstvom rapera i menadžera Jay Z-a, na scenu dolaze Beyonce, Rihanna, Lady Ga Ga, Pink, Eminem... Jay Z na majici nosi slogane iz »Crne Biblije« i javno govori o štovanju Sotone, a protiv Crkve. U svojim spotovima Lady Ga Ga zauzima Belzebubov položaj tijela i pozira pokazujući prstima tri šestice kroz koje gleda okom, a pjevačica Pink na dodjeli nagrada glazbene kuće MTV pozira u položaju Belzebuba, odjevena u kombinaciju crno bijelih kvadratića s povezom na jednom oku... Simbol masona, crno-bijeli kvadratići, nalazimo posvuda: u stotinama filmova i serija (Harry Potter, Matrix, Oceanovih 11, Zorro, Hannah Montana...), u crtanim filmovima (Disney, Pokemoni – black i white, Igor...), u kompjuterskim igricama (Call of duty...), u glazbenim spotovima (Rihanna, Beyonce, Lady Ga Ga, i mnoštvo drugih); u Hrvatskoj taj znak uočavamo u *jinglu* glazbene televizije CMC, ispod nogu legendarne »Jugotonove« ptice koja izgovara rečenicu: »Nova ploča!« Znak je vidljiv i u spotovima grupe »Đavoli« (npr. pjesma »Ka Vana«), te u novim pjesmama Nene Belana, Josipe Lisac, deklariranog slobodnog zidara Arsena Dedića (pjesma »Amigo« u kojoj Arsen na kraju pjesme pozira gledajući okom kroz trokut, a oko njega su crno-bijeli uzorci)...

Uz sve ovdje navedeno rasle su nove generacije mladih ljudi, a i najnovije upravo stasaju, i to se ne smije shvatiti olako na svjetskoj razini, pa ni u »konzervativnoj« Hrvatskoj. Ideologija ne-kreposti došla je i na »obale« kršćanskih i nekoć konzervativnih zemalja poput Hrvatske. Nitko više ne spominje kaznu pakla, niti postojanje Sotone. Za potrebe ovoga članka razgovarao sam s profesorom Grbešićem. On mi je rekao da nam taj izvanjski neprijatelj, ma kako god se on zvao, ne može ništa dok smo u Kristu i dok je Crkva autentična i vjerna. Profesor zna što govori i slažem se s njime, ali pogledajmo malo do čega je dovela ta »invazija« sotonizma. Seksualnost pršti sa svih strana, doslovno se nameće djeci i mladima, remeteći im pravilnu percepciju spolnosti. Preko sto milijuna internetskih stranica pornografije pušteno je u opticaj potpuno besplatno, promovira se egoizam te korupcija kao oblik snalažljivosti, tu je i hedonizam kao najpoželjniji način života i znak uspjeha, dok su istovremeno napadi na Crkvu sve su učestaliji i jači: svećenike se omalovažava, vjeronauk u školama predmet je ismijavanja, laksizam posvuda... Mnoštvo krštenih i krizmanih mladih napada vlastitu Crkvu citirajući bombastične naslove s internetskih portala ili iz novina. Čini mi se da se danas »događa« masovna pojava mlakosti katolika u obrani svoje vjere, Crkve i svećenika, a znamo što je Krist rekao o mlakima. Kako je moguće da nakon prikazivanja filma »Da Vincijev kod« masa katolika ispituje svoje svećenike je li film istinit?! Pa zar je moguće da se jednom katoliku poljulja vjera u samo sat i pol prikazivanja filma?! Sve što su pastoralci radili, sav odgoj u vjeri, poljulja jedan film, i krštena se osoba pita jesu li istine naše vjere izmišljotina, i to samo zato što je to netko rekao u filmu?! Kako je to moguće? Slaba vjera, valjda. Nedavno sam u đakovačkom kinu gledao američki film »Zlatni kompas«. Ukratko, radnja filma vrti se oko male djevojčice kojoj je netko ukrao osobnoga demona koji ju čuva

i uz nju je u obličju životinje koja je u stopu prati, a takva demona-čuvara ima svako dijete u filmu, samo u obliku neke druge životinje. Nakon filma, dok sam izlazio iz kina, čuo sam kako jedan mali dječak govori svojoj majci kako bi i on volio imati svoga malog demona da ga čuva jer mu je to »baš fora«. Nisam čuo što mu je majka na to odgovorila, ali nekako sumnjam da mu je objasnila što je to demon i da on zapravo ima već nekoga tko ga čuva – anđela čuvara. Bezazlen utjecaj filma na djecu? Ne bih rekao. Reći će netko da je Crkva oduvijek djelovala u poganskom okruženju, i ja se slažem s time, ali nikada u povijesti poganština nije sama i nepozvana ulazila u domove i obitelji kao što to danas čini putem televizije, glazbe, interneta... Očito je da »netko« ciljano vrši medijski snažan, negativan utjecaj na djecu i mlade, dok istovremeno naš, pozitivan utjecaj Crkve, škole i roditelja nikada nije bio slabiji. Pa kakvo će razmišljanje o vjeri, Crkvi, moralu i vrijednostima imati dijete koje je uz kompjutor i internet provelo četiri sata dnevno, uz televiziju još dva sata, a uz roditelje u razgovoru svega desetak minuta, i još k tome ako uopće ne ide u crkvu? Ono misli da je »kraljica Hrvatske« Severina, a ne kao nekoć draga Gospa! Kada sam se već dotaknuo

te pjevačice, spomenut ću jednu znakovitost vezanu i uz nju. Prije nekoliko godina navodno joj je ukraden privatni videouradak. Zbog toga je ona bila »shrvana i utučena« jer je, kako je to sama rekla, osoba konzervativnih katoličkih načela. Karijera joj se nakon toga vinula u visine, a mediji su javnost »bombardirali« bilježenjem svakog njenog pokreta. I sve bi to bilo dobro da nedavno nije objavila spot za pjesmu »Brad Pitt«, koji je čak i liberalni server »Youtube« ocijenio neprikladnim za maloljetnike, ali ga zato naš glazbeni program CMC emitira i ujutro i navečer, ne mareći za »dječje termine«. Zar takav spot snima uzorna majka kojoj je još uvijek neugodno zbog objave onoga privatnog filmića? Pitam se što će li joj reći sin kada malo stasa i naleti na spot svoje majke na internetu... I svi znamo, i svima je jasno da su mediji manipulirani i da manipuliraju. Ali nitko ništa ne poduzima. Pitajmo se, uz kakve televizijske, i uopće medijske sadržaje rastu današnja djeca? Horoskopi i ezoterija preplavili su naše TV-postaje, a »katolički« prostor na televiziji sveden je na kratke nedjeljne emisije u terminima kad većina ljudi odmara popodnevnom snom. Nisam pesimističan po prirodi, no situacija u svijetu, ali i u Hrvatskoj, jest alarmantna, i bojim se da nam je netko pred očima zatrovao djecu i mladež nauštrb katoličkih vrijednosti i vrijednosti naših starih. Ako se omjer utjecaja na djecu i mlade ubrzo ne promijeni u korist obitelji i Crkve, loše nam se piše, jer »oni« (ma tko oni bili) marljivo rade, i to već godinama, a mi očito posustajemo. To je borba dobra i zla. S jedne strane – zlo, s druge – dobro, a djeca i mladi u sredini. Tko prije, i s većim utjecajem, do njih – njegovi su. Pretjerujem? Možda. Ali ovim sam člankom pokušao posložiti razbacane komadiće pejzaža u jednu cjelinu, i moram reći da me i sami obrisi te slike pomalo užasavaju. No, vrijeme će pokazati griješim li ili ne, a možda već i pokazuje. Uvjeran sam da invazija traje i dalje, makar netko smatrao da su to sve gluposti i podsmjehivao se...

Piše: Anja Bjelajac, III. godina

JE LI VJERONAUKU MJESTO U ŠKOLI?

Jedni ga žele maknuti iz škola po svaku cijenu, dok ga drugi smatraju važnim dijelom našeg hrvatskog identiteta. Potaknuta brojnim medijskim istupima i zavrzlamama oko ovog pitanja odlučila sam ga malo detaljnije istražiti, budući da je ovo pitanje ipak vezano za našu budućnost.

Uopće, čemu tolika strka oko jednog *izbornog* predmeta? I zašto bi toliki ljudi bili sretniji kad bi vjeronauk smjestili u okvire Crkve? Bi li nastala ista zbrka kad bi se nekolicina nas udružila i »napala« likovni odgoj, smještajući ga na likovne akademije, ili glazbenu kulturu smještajući ju u glazbene škole? Tražeći realne razloge i argumente naišla sam na grupu ljudi koji se žestoko bore da vjeronauk i vjeroučitelji napuste školske klupe. Iznenadilo me što u ovu grupu ljudi spada saborski zastupnik i svećenik don Ivan Grubišić. On se žestoko zalaže za ukidanje vjeronauka i smatra da Hrvatska vlada pod hitno mora napraviti reviziju ugovora s Vatikanom, jer se u ovakvoj krizi ne može toliko izdvajati za Crkvu. Naglašava kako je Crkva kao zajednica privilegirana i da tome treba stati na kraj. Uz bok našeg svećenika nalazi se i premijer Zoran Milanović, kojemu ovo pitanje nije toliko važno; uz silne probleme koji more njegovu vladu, radije bi se bavio nadziranjem novca kojim Crkva upravlja. Tu su i drugi općeprihvaćeni argumenti: sekularnost države, diskriminacija djece koja ne pohađaju vjeronauk, nemogućnost organiziranja nastave, vjeronauk kao izborni predmet mora biti prvi ili posljednji sat da djeca koja ga ne slušaju ne moraju čamiti u

školi... Nastaje li sva ta halabuka zbog 15% djece koja ne pohađaju vjeronauk? I kako se osjeća onih 85%, većina koja je prozvana i napadnuta u medijima? Ako želimo jednakost, moramo se potruditi ne naštetiti nijednoj strani. Mislim da je sloboda već to što je vjeronauk u školama stavljen kao *izborni* predmet, te da većina ne bi trebala patiti. Ako dijete ili njegovi roditelji ne žele da ono pohađa vjeronauk, slobodno mogu izabrati alternativu, a ne težiti da se ostaloj djeci uskrati učenje o vlastitoj vjeri. Ni argument o sekularnosti države ne drži vodu. Vjeronauk u školama imaju mnoge sekularne države, primjerice, Njemačka. Njegovim ukiđanjem vjera bi se izbacila iz društva, koje je dužno imati prostor otvoren za nju, kao i svaki drugi svjetonazor. Vjeronauk se uči u školama diljem svijeta, najveći dio žitelja našeg planeta su vjernici; vjera je nešto što živi u tebi, ne možeš je odložiti poput šešira kad odlaziš u školu i ponovno je odjenuti za vjeronauk u Crkvi. Koliko bismo samo bili zakinuti u općoj kulturi ne poznavanjem osnova vjere! I bi li s lica našeg planeta trebali izbrisati sva religiozna djela velikih umjetnika samo da se jedan dio društva u našoj zemlji ne bi osjećao diskriminirano? Ozbiljan

argument je i održavanje vjeronauka prvi i posljednji sat u školama. Pitam se, kako je taj problem tek sada izašao u javnost i je li to zaista ozbiljan problem ili samo još jedan od načina kako bi se napala Katolička Crkva? Kao protuargument navodim neke stavke iz ugovora koji je Republika Hrvatska potpisala sa Svetom Stolicom o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama. Izdavam nekoliko stavaka: u ugovoru je navedeno da je katolički vjeronauk obavezan predmet za one učenike koji ga izaberu, nastava vjeronauka odvija se pod istim uvjetima pod kojim se odvija nastava ostalih predmeta, za izvođenje vjeronauka u redovitom terminu mora biti najmanje sedam učenika, nastava katoličkoga vjeronauka izvodi se, u okviru nastavnog plana i programa dva školska sata tjedno.

Također bih dodala da su vjeronauk u školi i crkvi različiti. Vjeronauk u Crkvi, odnosno župna kateheza, formira nas za Krista i za sakramentalni život, dok vjeronauk u školi daje općenito znanje o Kristu i katoličkoj vjeri; oni se međusobno nadopunjuju i presudni su za iskren vjernički život.

Pitam se, čime će se baviti silne generacije budućih i sadašnjih teologa ako vjeronauk izbace iz škola? Hoće li to biti korak novom proganjanju naše vjere? I ne vide li ti ljudi koji se toliko zalažu protiv diskriminacije da svojim postupcima i stavovima rade upravo ono protiv čega se zalažu? Naglašavam da je svakome djetetu i roditelju dana mogućnost izbora vjeronauka kao predmeta u školi. On tu mogućnost može ili ne mora iskoristiti, ali ukoliko je ne iskoristi, ne može to pravo uskraćivati drugima.

Uz 10. obljetnicu smrti zagrebačkog nadbiskupa Franje kardinala Kuharića

O »LJUBLJENOM KARDINALU«

PIŠE: ANTO PRANJKIĆ, II. GODINA

Ako je moj protivnik spalio moju kuću, ja neću zapaliti njegovu! Ako je razorio moju crkvu, ja neću ni dirnuti njegovu, dapače, čuvat ću je. Ako je napustio svoj dom, ja neću ni igle uzeti iz njegova! Ako je ubio mog oca, brata, sestru, ja neću vratiti istom mjerom nego ću poštivati život njegova oca, brata, sina, sestre!¹

(Franjo kardinal Kuharić)

Ove su riječi izgovorene na Veliku Gospu 1991. godine i mogao ih je u tom trenutku izgovoriti samo čovjek velikog autoriteta. Jer u to je vrijeme u Hrvatskoj bjesnio rat, svakodnevno su negdje gorjele kuće i crkve. Napušteni su domovi. Ubijani očevi, braća, sestre. Samo je čovjek od autoriteta u toj muci i boli mogao glasno poviknuti: *Čuvaj protivnikovu kuću i crkvu! Ne uzimaj tuđe stvari! Ne vraćaj istom mjerom! Poštuj život protivnikovog oca, brata, sina, sestre!* Te je riječi mogao izgovoriti samo čovjek velike širine i neizmjerne ljubavi prema drugom čovjeku. Da, upravo je takve i slične riječi mnogo puta izgovarao blagopokojni kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup zagrebački, čija se 10. obljetnica smrti na poseban način slavila 10. ožujka ove godine u prepunoj zagrebačkoj prvostolnici.

Budući se ispunila kanonska dob i da danas slavimo 10. obljetnicu smrti blagopokojnog kardinala Franje Kuharića, ujedno primjećujući kako traje i raste vjerna i molitvena povezanost s blagopokojnim kardinalom, kao i na temelju

¹ Usp. ANĐELOVIĆ, P., *Njegovo je srce kucalo i za Bosnu*, u: Svjetlo riječi, Godina XX, broj 229, Sarajevo, 2002, str.9

osobnog poznavanja, posebno iz razdoblja života u njegovoj blizini i zajedništvu s njime, od 1997. do njegove smrti, u ranim jutarnjim satima 11. ožujka 2002. godine, odlučio sam poduzeti što traži Crkva kako bi se ispitala mogućnost za pokretanje kanonskog postupka o životu i kršćanskim krepostima blagopokojnog kardinala Franje Kuharića. Stoga ću idućih dana imenovati postulatora u kauzi.² Ovim riječima zagrebački je nadbiskup Josip Bozanić izazvao spontani gromki pljesak.

U svakom susretu kardinal Kuharić plijenio je ljubavlju i posebnim zanimanjem za svaku izgovorenu riječ sugovornika. I nikad nije bilo mjesta umoru. Narod to zna cijeniti, i stoga prisjećanje na ovog istinskog velikana katoličanstva u Hrvata budi posebne emocije. Tako je bilo i toga 10. ožujka.

Uvijek je govorio u ime Crkve

Kardinal Franjo Kuharić rodio se 15. travnja 1919. godine u Pribiću kod Krašića. Klasičnu gimnaziju završio je na Šalati, gdje je boravio u Sjemeništu. Studij teologije završio je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Za svećenika je bio zaređen 15. srpnja 1945. godine u Zagrebu. Svoju pastoralnu službu započeo je u župi Radoboj kraj Krapine, a bio je župnik u župama Rakov Potok, Sv. Martin pod Okićem i Sv. Marija Okička. Godine 1964. papa Pavao VI. imenovao ga je pomoćnim biskupom zagrebačkim. Nakon biskupskog ređenja, 3. svibnja iste godine, imenovan je odgovornim urednikom tada dvotjednika Glasa Koncila. Godine 1969. imenovan je apostolskim administratorom Zagrebačke nadbiskupije, a 16. lipnja 1970. zagrebačkim nadbiskupom. Iste je godine u mjesecu rujnu izabran za pred-

sjednika Biskupske konferencije Jugoslavije, s mandatom od 5 godina, a na tu je službu biran još tri puta uzastopno. Otkako je 15. svibnja 1993. godine Sveta Stolica osnovala Hrvatsku biskupsku konferenciju, bio je njezin prvi predsjednik i tu je službu obnašao sve do odlaska u mirovinu.

Na konzistoriju 2. veljače 1983. godine Sveti Otac Ivan Pavao II. promaknuo ga je u kardinalski zbor te je bio član Kongregacije za kler, Kongregacije za bogoštovlje te Rimске komisije sv. Ćirila i Metoda. Umirovljen je 5. srpnja 1997. godine.

Često je znao govoriti da ne nastupa u svoje ime, ni u ime nekih svojih osobnih interesa, nego u ime Crkve:

*Govorim u ime Crkve, smatram se odgovornim da predložim, da priopćim, da poručim ono što Crkva vjeruje, čemu se Crkva nada i kako ona gleda na čovjeka, što misli o čovjeku i njegovim odnosima, o njegovu životu i onda o životu zajednice.*³

Kardinal Kuharić sve je to predlagao blago, ali odlučno, bez dogmatiziranja, čak i onda kad je imao posla s Partijom bivše države. Preživio je pokušaj atentata 1948. godine, a bio je i saslušan od strane Udbe. Na srcu je nosio istinu o blaženom kardinalu Stepincu, koju je hrabro i ustrajno svjedočio. Koliko su njegove riječi bile snažne, govori podatak da su oblikovale knjigu *Poruke sa Stepinčeva groba*. Najveću je radost doživio kada je kardinal Stepinac proglašen blaženim. Bio je državni neprijatelj broj jedan, ali ga to nije spriječilo da kao Nadbiskup zagrebački osnuje 60 novih župa, i to posebno u gradovima. Boreći se za vjersku slobodu, bio je duša višegodišnje crkvene proslave *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata*, koja je kulminirala Nacionalnim

² Usp. MIKLENIĆ, I., *Čuvar hrvatske nade i uporište nacionalnoga jedinstva*, u: Glas Koncila, Godina LI, broj 11(1969), 18.ožujka 2012., str. 1.

³ Usp. PAVIČIĆ, D., *Razgovori s kardinalom*, Večernji list, 2002., str. 18.

euharistijskim kongresom 1984. godine u Mariji Bistrici. Veliku je ljubav njegovao i prema hrvatskim iseljenicima. Neumorno ih je obilazio.⁴

Sve je temeljio na evanđeoskim vrijednostima

Za vrijeme Domovinskoga rata »živio« je sa svojim poniženim hrvatskim narodom, kojem je očinski znao brisati suze i jesti gorki kruh, slušati prijetnje i osjetiti hladne zidove

⁴ Usp. KUSTIĆ, Ž., *Bratska ljubav braći u tuđini*, u: *Gloбус*, br. 1233, ožujka 2002., str. 28.

zatočeništva i jauk stratišta. S kojim se znao radovati u trenucima slobode i zahvaljivati Bogu za duhovne plodove rasta i preporoda u slozi i zajedništvu. Upozoravao je na nepravde, potrebu života na temeljima evanđeoskih vrijednosti, kako je rekao kardinal Bozanić na svečanosti sprovoda.⁵

Kardinal Kuharić bio je istinski domoljub. O tome svjedoči i izjava blaženog Ivana Pavla Drugog, s kojim je desetljećima surađivao:

On se kako tijekom komunističkog režima tako i nedavnog razdoblja nacionalne povijesti označenog stradanjima, svim snagama zauzimao za obranu slobode i dostojanstva hrvatskog naroda, ujedinjujući blagu ljubav s čvrstom postojanošću pastira odgovornog za stado. Kao čovjek koji je bio potpuno posvećen evanđeoskoj zadaći, dao je dosljedno svjedočanstvo za Krista, neumorno ulijevajući pouzdanje i hrabrost vjernicima u tijeku teških kušnji kojima je bila izložena hrvatska zemlja. Dok uzdižem žarke molitve Kristu, Dobrom Pastiru, da primi svoga slugu, podjeljujući mu vječnu nagradu.⁶

Zaključimo ovo naše skromno promišljanje o životu i djelu blagopokojnog kardinala Franje Kuharića riječima njegova nasljednika Josipa Bozanića:

Vrijedno je vraćati se na životni govor toga pastira zagrebačke Crkve jer iz toga je govora razvidan onaj isti pristup koji resi ljude privučene i prožete kršćanskom svetošću, one koji žive uroñjeni u Kristovu proročku, svećeničku i kraljevsku službu. Takvi svjedoci iznose Kristov nauk u poniznosti, žive ga u vjeri i strpljivosti, a druge ljude upućuju prema svjetlosti neprolaznoga.⁷

⁵ Usp. *Promicatelj života i slobode*, u: *Svjetlo riječi*, Godina XX, Broj 229, str. 8.

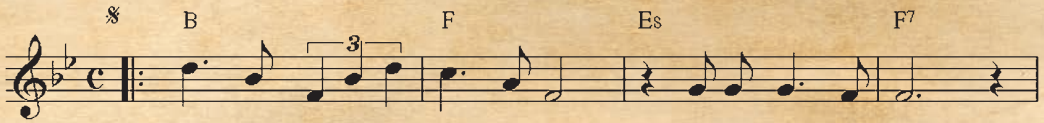
⁶ Isto

⁷ Usp. MIKLENIĆ, I., *Čuvár hrvatske nade i uporište nacionalnoga jedinstva*, u: *Glas Koncila*, Godina LI(2012), Broj 11(1969), str. 1.

Pjevaj imenu njegovu

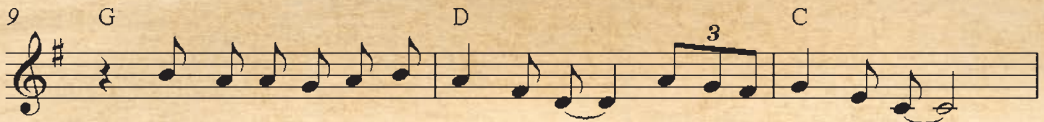
MARIO BRKIĆ, V. godina

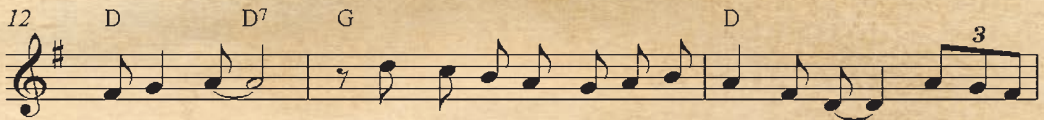
Pje - vaj i-me-nu nje - go-vu, sla-vi Go - spo - da,

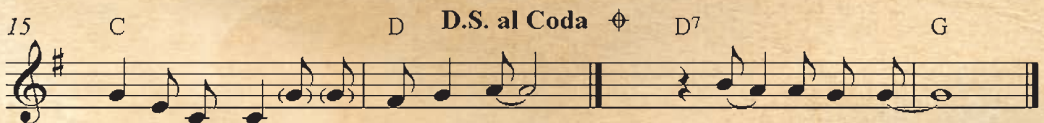
hva - li Bo-ga na ne - bu, I-sus u - skr snu!

1. Ra - duj-mo se o - vim da - ni - ma, ži - vo ga I - su - sa
2. Vje - ru-jem da Bog me po - zi - va slije-di-ti I - su - sa
3. Za - te - be ću Bo - že ži - vje - ti, te - bi ću pre - da - ti

sla - vi - mo! Zbog lju - ba - vi i vo - lje O - če - ve za nas se
za - u - vijek. I za - to spre-mno se o - da - zi - vam nje - ga da
ži - vot svoj, u lju - ba - vi ti že - lim slu - ži - ti, že - lim ti

pre - da - o i us - krs - nu - o. On u - skrs - nu!
pro - sla vljam kroz sav vijek.
pje - va - ti, Bo - že moj!

Piše: ANITA LUČIĆ, II. godina

PRESJEK POVIJESTI KBF-a

Povijest našega Fakulteta, i same zgrade u kojoj se isti danas nalazi, veoma je zanimljiva. Počevši od daleke 1806. godine pa do danas, radio je bez prestanka, čak i u ratnim vremenima. Podatke o povijesti gradnje ove zgrade nigdje ne nalazimo, kao ni nacrt. Ali zato imamo puno podataka što je tu bilo kasnije i kako se samo Učilište razvijalo.

U svojoj višestoljetnoj povijesti grad Đakovo doživio je više tamnih i svijetlih dana. Nakon odlaska Turaka dolazi do gospodarske, duhovne i kulturne obnove. Posebno ujedinjenjem biskupija – bosanske ili đakovačke te srijemske, 1773. – nastaju bolji dani. Prvi biskup sjedinjenih biskupija, Matija Franjo Krtica, pristupa svestranoj obnovi. Ali dobro je znao

da to ne može izvesti sam, potrebni su mu bili suradnici – svećenici, a njih je bilo premalo. Uz to je i Biskupija povećana pripojenjem 27 župa Pečuške i Zagrebačke biskupije te gradom Osijekom. Zato on odmah razmišlja o osnutku vlastitog sjemeništa i bogoslovnog učilišta. Ali to nije išlo jednostavno. U ostvarenju tog nauma priječila ga je ustanova tzv. »generalnih

sjemeništa» cara Josipa II. Njegov nasljednik Leopold II. 20. svibnja 1790., krajem školske godine, dokida generalna sjemeništa, a biskupima daje mogućnost i pravo osnivati vlastita sjemeništa, ujedno i pravo nadzora nad odgojem i naucima. Stoga se biskup Krtica odmah 1804. dao na pripreme radove: osiguranje glavnice, izradu nacrtu buduće zgrade, traženje lokacije za gradnju. Početkom 1805. šalje Namjesništvu nacrt nove zgrade sjemeništa. U nju se trebalo smjestiti 24 pitomca, zajedničke prostorije, stanove za dvojicu profesora, itd. Prema biskupovoj zamisli, zgradu je trebalo podići ili u današnjem biskupskom vrtu ili, vjerojatnije, negdje unutar obrambenih zidova biskupske rezidencije. No u proljeće, 31. svibnja 1805., u početku gradnje biskup Krtica umire ne dočekavši odgovor Namjesništva. Povijest je više puta potvrdila činjenicu: kad se nađe pravi čovjek na pravom mjestu, događaju se dalekosežni pomaci. Taj sklop osobnosti stigao je u osobi Antuna Mandića. Na mjestu današnjeg Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu nalazio se franjevački samostan sa župnom crkvom. Mandić je odlučio da se taj samostan renovira i proširi za potrebe budućeg sjemeništa, a franjevci vrate u svoj matični samostan u Slavonskom Brodu, iz kojeg su otišli prije 19 godina. O svemu tome je poslao izvještaj 23. srpnja 1805. I već se tada vidjelo da radovi na bogosloviji te godine neće moći početi. Inače Mandić je bio učen i stručno osposobljen čovjek. Stoga ne čudi da ga je, na prijedlog cara i kralja Franje, Pio VII. imenovao biskupom bosanskim i srijemskim 14. lipnja 1806. Već 14. srpnja posvetio ga je za biskupa u Budimu biskup Stolnog Biograda Milašin. Neposredni i glavni zadatak sada mu je bio osnivanje bogoslovije. Ujedno je odmah u inozemstvu tražio i profesore. Našao je četvoricu, dva svjetovna svećenika: Franju Jacobija i Bartola Fischera, te dva redovnika pijarista: Inocenta Karatsonyija i Ferdinanda Leitnera. Konačno,

6. studenoga 1806., nakon obavljenih duhovnih vježbi u Sjemeništu, dolazi do svečanog otvaranja. Biskup otvara »Lyceum episcopale«, s dva odsjeka: filozofskim i teološkim. Od toga trena počinje novo doba po Biskupiju, svećenstvo i narod te samo Đakovo. U svojoj oporuci Mandić je izričito napisao: »Sjemenište mi je na srcu«, i Sjemenište je, uz katedralu i siromahe, imenovao nasljednikom sve svoje ostavštine, pa je ono na kraju dobilo 23.000 forinti. Novi ministar kulta i nastave, grof Leo Thun, izdao je 30. lipnja 1850. posebnu naredbu kojom se imaju urediti bogoslovna učilišta. Ta se reforma poklapa s imenovanjem Josipa Jurja Strossmayera đakovačkim biskupom 1849., koji je odmah filozofski studij dao prilagoditi učevnoj osnovi 7. i 8. razreda gimnazije, dodavši neke predmete iz filozofije. Osim toga, Strossmayer se pune 22 godine (1853.-1875.) brinuo i za studij i uzdržavanje franjevačkih bogoslova iz provincije Bosne Srebrne, Kolegij sv. Bonaventure. U arhivskim spisima nalazimo u urudžbenom zapisniku iz 1857., pod brojem 841., da je zgrada franjevaca gotova. Zgrada u kojoj su bili franjevački bogoslovi upravo je ova zgrada našeg KBF-a. Nakon odlaska franjevaca zgrada je bila namijenjena u druge svrhe: u nju su smješteni neki profesori, zatim kaptolski ured i kaptolski arhiv. U jednom dijelu kata, s dvorišne strane, bila je smještena Biskupijska tiskara. Poslije Drugoga svjetskog rata Biskupijska tiskara je nacionalizirana i na dar poslana u Cetinje. Na traženje Narodne Republike Hrvatske (Predsjedništva vlade u Zagrebu) zgrada je preuređena za smještaj Poljoprivredne škole. Nakon što je poljoprivredna škola prestala djelovati, Gradska općinska uprava smjestila je u nju Zdravstvenu stanicu. Podatke o tome možemo pronaći u urudžbenom zapisniku br. 1899. iz 1960. godine, ali tog dokumenta nema u našem Arhivu; navodi se samo da je zgrada nacionalizirana te da se nalazi u Preradovićevoj ulici na broju 15. i

da se sada zove *Dom narodnog zdravlja*. Nakon iseljenja Doma zdravlja, Općina je prostorije u prvom katu namijenila za smještaj Gradskog muzeja (Muzej Đakovštine), a prizemlje dodijelila Financijskoj upravi. Naposljetku je zgrada s pripadajućim dvorišnim zgradama, vrtom i cijelom okućnicom, bez ikakve naknade, nacionalizirana. Thunova reforma školstva ostala je na snazi do apostolskog pisma pape Pija XI. »Deus scientiarum Dominus«, 1931. godine Tada je filozofsko-teološki studij i na Visokoj bogoslovnoj školi produžen na pet godina. Naša bogoslovna škola dobila je ime Visoka bogoslovna škola u Đakovu.

Duh koncilske obnove koji je zahvatio sjemeništa nije mimošao ni Đakovo. Javljaju se uvoditi novi autori i novi predmeti, napose, nov pristup teološkoj znanosti. Zapisnici profesorsko – poglavarskih sjednica svjedoče o nastojanjima da se u teološkom studiju razborito spoje »nova et vetera". Neposredna odrednica bio je Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu. Prema njegovu Statutu i općim crkvenim dokumentima izrađen je 1974. godine Statut Visoke bogoslovne škole u Đakovu. Kongregacija za Katolički odgoj, na molbu Fakulteta, odobrila je afilijaciju 10. siječnja 1987. Time je našim studentima omogućeno da steknu diplomu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Uz Visoku bogoslovnu školu djeluju i instituti: najprije je 1981. osnovan Obiteljski institut, koji je razgranao djelatnost na području obiteljskog apostolata, potom 1986. Institut za teološku kulturu laika koji je počeo djelovati u Osijeku, ali je radi ratnih razaranja premješten u Đakovo, s oko 150 upisanih studenata. Za vrijeme Domovinskoga rata, u zimskom semestru 1991. do sredine veljače 1992., studenti bogoslovije privremeno su se sklonili u Gradišće u Austriji, gdje su nastavili sa studijem u Mattersburgu. Te školske godine VBŠ je prvi puta upisala laike na svoj redovni

studij, djevojke i mladiće, buduće vjeroučitelje i pastoralne suradnike. Povratkom Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu u državno Sveučilište i VBŠ doživljava određene reforme, pa je tako 1994. uslijedila i promjena imena. Visoka bogoslovna škola mijenja naziv u Teologija u Đakovu, usklađujući nazivlje sa Zakonom o visokim učilištima Republike Hrvatske iz 1993. Statut Teologije u Đakovu, usklađen s crkvenim i državnim propisima, Statutom Sveučilišta u Zagrebu i Statutom Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, prihvaćen je 6. rujna 1999. godine na 7. redovitoj sjednici profesora Teologije u Đakovu. Biskupski ordinarijat u Đakovu je 16. rujna 1999. godine potvrdio Statut Teologije u Đakovu, a Fakultetsko vijeće Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu prihvatilo ga je na 1. redovitoj sjednici 29. listopada 1999. godine. Statut Teologije u Đakovu godine stupio je na snagu 28. veljače 2000. Nakon molbe dijecezanskog biskupa mons. dr. Marina Srakića, upućene 7. studenoga 2003. Kongregaciji za katolički odgoj u Rimu o pastoralnoj potrebi uzdignuća Teologije u Đakovu na razinu Katoličkog bogoslovnog fakulteta, Kongregacija je prihvatila molbu te Dekretom br: 194/2004., od 4. lipnja 2005. Godine, osnovala Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Prvi Statut KBF-a odobren »ad experimentum« na pet godina od Kongregacije za katolički odgoj 4. lipnja 2005. godine, prestao je važiti 20. travnja 2010. godine. Toga datuma stupio je na snagu novi Statut KBF-a odobren od Kongregacije za katolički odgoj 25. ožujka 2010. godine.¹

¹ U radu je korištena građa Fakultetskog arhiva; zatim članak Slavka Platza »Osnutak visoke filozofskoteološke škole 1806. u Đakovu i razvoj filozofskog studija« u: Diacovenisa 1/1996.; te članak MARINA SRAKIĆA, »Od Lyceum episcopale do teologije u Đakovu«, u: Vjesnik 12/1994.

Piše: Marko Ivančičević, I. godina

Knjiga Brojeva nam kaže: »Bog nije čovjek da bi slagao, nije sin Adama da bi se kajao. Zar on kada rekne, a ne učini, zar obeća pa se ne ispuni?« (23,19). KKC 1051 kaže da svaki čovjek u času smrti, na posebnom sudu, prima u svojoj besmrtnoj duši vječnu nagradu (ili kaznu) od Krista, suca živih i mrtvih. Iz ovoga dakle znamo da onaj koji se suoči s Bogom u posebnom sudu više ne mijenja svoje odluke, a naravno ni da Bog to ne čini. Krist je isti

GDJE SU BILI? RAZMIŠLJANJE I ŠPEKULACIJE...

U ovom kratkom članku želio bih se pozabaviti fenomenom uskrišenih ljudi. Kao najimpozantniji primjer stoji nam Lazar iz Betanije, prijatelj našega Gospodina, koji je već četiri dana mrtav ležao u grobu kad ga je Gospodin uzdignuo od mrtvih. Također je za zamijetiti izvještaj o mladiću kojega nose u pogrebnoj povorci. No postoje mnogi sveci i svetice koji su uskrišavali ljude, kao, na primjer, sveta Kolleta (Nikolleta), koja je uskrisila nekoliko djece, pa i malih beba, samo da bi ih se moglo krstiti, a sv. Dominik je poznat po tome što je, nakon prinesene misne žrtve, uskrisio sina lokalnog plemića. Želim ovdje razmišljati o tome što je bilo s njihovim dušama, uzimajući u obzir to da je Božji, partikularni, odnosno pojedinačni sud neporeciv i nepromjenjiv te da nakon pojedinačnog suda nema povratka u svijet živih, makar ne na način na koji smo postojali prije suda. Za sve ovo ću naravno podastrijeti dokaze.

Prvo da razmotrimo neopozivu Božju riječ, Božji sud. Sveto pismo nam kaže: *Srž je riječi tvoje istina, vječan je sud pravde tvoje* (Ps 119,160), i: *Uistinu, Gospode Bože, ti si Bog, tvoje su riječi istinite* (2 Sam 7,28). Isto tako

jučer, danas i sutra, a i Summa govori na isti način o Božjoj nepromjenjivosti (I, q.9.,a.1.), spominjući i citat iz Malahije 3,6. Ako smo suđeni, onda je to vječno i nepromjenjivo, te nema povratka na zemlju u prijašnje stanje, u slučaju čega bi se ljudska volja i odluka mogla promijeniti. Teolozi kao Cajetan i Garrigou – Lagrange (naročito u svome djelu *Život vječni*) govore da se ljudska duša poslije smrti fiksira na posljednji čin svoje zemaljske volje te, pošto ulazi u vječnost, više ne može promijeniti svoju odluku glede dobra ili zla. Kažu da duša postaje slična anđelima, koji vide stvarnost u svim aspektima te posjeduju intuitivno znanje i stoga ne mogu naučiti ništa novo i promijeniti svoju volju glede dobra ili zla (Summa I,q.54.,a.4.-5.; q.58., a.5.; q.64, a.2.), a ljudi, zbog prisutnosti u ovome vremenu i zbog ograničenosti intelekta, svaki trenutak saznaju nešto novo te zato mogu mijenjati svoju volju i odluke. Dakle, tako je s ljudskom dušom. Odvaja se od tijela te nepromjenjivo fiksira na jedan odabir, bilo to dobro ili zlo. Dakle, u trenutku posebnoga suda, ljudska duša je nepovratno, neopozivo i nepromjenjivo determinirana svojim zadnjim zemaljskim, ali istinskim činom volje i izbora. Kažem istinskim, jer mi ljudi nešto želimo, hoćemo, mislimo, činimo (više ili manje) na pravi, istinski način ili na manje pravi način. Tako kroz život, a naročito u zadnjem trenutku, osoba može biti istinski pokvarena i zla ili dobra i sveta, a ovo zadnje će pokazati finalnom ustrajnošću u dobru i savršenim pokajanjem ako joj je potrebno.

Dakle, sada, kada smo utvrdili da je posebni sud Božji neopoziv, usmjeravamo naše razmišljanje onima koji su se vratili u život, odnosno njihovim dušama. Raj, Pakao i Čistilište postojali su i u Starome zavjetu. To nam potvrđuje iz prispodoba o Lazaru i bogatašu (Raj, koji se zapravo naziva Krilo Abrahamovo, Limb Otaca, Rub Neba, Predvorje Neba, jer je pravo Nebo i gledanje Božje biti bilo moguće

tek poslije Kristove otkupiteljske žrtve koja je zadovoljila i dala zadovoljštinu Božjoj pravdi i gnjevu) te Druga knjiga o Makabejcima (Čistilište). Budući da su Raj i Pakao vječni, nije moguće da su duše Lazara iz Betanije (ne onaj iz prispodobe), mladića, i ostalih, bile u ikom stanju od navedenih. Isto tako nije moguće da su prošle i pojedinačni sud, jer je to vječna i nepromjenjiva odluka Božja, koji zna sve stvari, te poslije toga slijede Raj (uvjetno i Čistilište) ili Pakao. Ono što možemo znati jest da su ti ljudi bili uistinu mrtvi, odnosno da se njihova duša odvojila od njihova tijela. E, sada dolazi ono pitanje: »Gdje su bili?« Gdje su bile njihove duše? To se ne može sa sigurnošću reći, no možemo znati da je te događaje Bog predvidio, htio i čekao. Mogli bismo reći da je njihova duša bila »na čekanju«, na neki način neaktivna, nakon čega je istinski bila nanovo ujedinjena s njihovim tijelom (no, naravno, ne u slavi, jer to će se zbiti u Onaj Dan). Isto tako, nije vjerojatno da im je duša iskusila vrijeme na isti način kao što ga mi doživljavamo ovdje na zemlji.

Zanimljivost. Sveta Kolleta je uskrisila, kako neki kažu, oko 100 djece, a neku od njih samo da bi bila krštena. U ovome možda možemo vidjeti potporu za vjerovanje u Limb djece ili makar zašto su ljudi tada bili toliko snažno uvjereni u to. Važno je za napomenuti da je, suprotno općem mišljenju, Limb djece još uvijek legitimna teološka pozicija. Internacionalna teološka komisija je 22. travnja 2007. godine izdala dokument pod imenom »Nada u spasenje djece umrle bez krštenja«, koji potvrđuje Limb kao legitimnu teološku poziciju, ali, naravno, podsjeća na to da on od Crkve nije nikada bio dogmatski definiran. Papa Benedikt XVI. potvrdio je taj dokument rekavši da je u skladu s neprekinutim crkvenim Učiteljstvom, no da nije službeni izraz Učiteljstva. O naravi Limba sam kratko pisao u prošleme broju Teofila, u članku pod naslovom »U znaku studenoga«.

Piše: ANTO PRANJKIĆ, II. godina

Isus Krist danas

U povijesti ljudskoga postojanja Isus Krist jedinstvena je pojava. O njemu se nikada nije prestajalo govoriti. Ovo naše vrijeme zbunjuje, jer se u njemu često pojavljuju novi *proroci*, koji određene skupine ljudi naizgled fasciniraju, ali kad se sve sagleda istope se kao *mjehurići od sapunice*, jer ne donose ništa vrijedno ni trajno. I opet u središtu pozornosti ostaje Isus Krist, trajna i sigurna, jedina i neponovljiva, istinita i apsolutna Vrijednost.

Očito je da on i danas osvaja ili uznemiruje *savjesti modernih ljudi*. Pogada ih u sugestivnim formama naše epohe, u kojoj je Isus Krist »superstar« u nekoj glazbenoj komediji ili nekom pariškom filmu, ili se pak iz *Evandjelja vadi »musical«* pod naslovom *Gospel*; ili kad se u Parizu pojavljuje tjednik pod naslovom *ISUS*, broj za brojem posvećen propovijedanju vremena i povijesti *Mesije*. Tim i drugim pokušajima izaziva se dojam da među ličnostima stare i moderne povijesti Isus visoko stoji iznad svih. Pojaviše se tako *kancone »dobre vijesti«, kancone de Andrea; studije o Isu-*

su i njegovu djelu bile su najtraženije na izložbi knjiga u Frankfurtu; milijuni se posjetitelja sa svih strana svijeta izmijeniše u Torinu tijekom izložbe Svetoga platna (ljetu 1979.), znatiželjni čuti što kažu stručnjaci, od kojih su neki cijeli život posvetili ispitivanju tog neobičnog predmeta, o njegovoj autentičnosti. Hipiji pjevaju himne nadahnute evanđeoskom porukom; Isusa prikazuju kao jednoga od njih, preteču hipija, na svoj način. Ni kino ne izostaje improviziranim ili brižljivo pripremljenim »kristologijama«, s najvećim režiserima kao što su Passolini, Zeffirelli, Pontecorvo, da spomenemo samo talijanske.¹

Tako govori u svom djelu *O Kristu, Crkvi i čovjeku* teolog *Stanko Romac*. Tako se, uostalom, i može sagledati stvarnost pogledom na ono izvanjsko što se i danas nudi čovjeku. No, ostaje pitanje: Tko je Isus Krist u mojemu srcu? Tko je on za tebe, brate, sestro? Tko je on za nas kršćane danas?

Književnik *Pijo Polonijo* u svom djelu *Evandeoska razmatranja* kaže:

Druga božanska Osoba, Riječ Božja i Sin Božji, pošto je punih devet mjeseci prebivao pod Prečistim Marijinim Srcem, jedne se hladne zimske noći, 748. godine od osnutka Rima, ispuniivši prastara proročanstva, čežnje, vapaje i molbe

¹ S. ROMAC, *O Kristu, Crkvi i čovjeku*, KS i Hrvatski nadušebrižnički ured u Njemačkoj, Zagreb-Frankfurt/M, 1984., str. 7.

pravednika Staroga zavjeta, ne ozlijedivši ni najmanje, ni duhovno ni fizički, djevičanstvo svoje Majke: rodio u Betlehemu Judinom. Od toga časa »riječ«, koja je u prečistom Marijinom Krilu »tijelom postala, nastanila se među nama«, s čvrstom i neopozivom odlukom »da ostane s nama do konca svijeta«!²

Dakle, književnik *Polonijo* primjećuje da je Isus Krist, iako Bog, nakon devet mjeseci življenja u utrobi Majke, došao na svijet. Ništa neobično. Baš kao i svi mi! Ali, *Riječ tijelom postade i nastani se među nama* – dokaz je Božjega u tom čovjeku. Dokaz je spoja ljudskoga i Božjega. Bog je od početka stvaranja svijeta gajio posebnu ljubav prema čovjeku, koji je bio skrenuo s pravoga puta. A ljubav je, očito, bila toliko velika da je poželio i svojega sina spustiti na zemlju. Među nas. Samo da bi nas spasio.

U očekivanju Mesije sve velike starozavjetne tradicijske linije teže prema jednome: davidizam, profetizam, mudrosna teologija i apokaliptika. Svi ti pokreti dolaze svome cilju u Isusu Kristu, siromašnom, nenasilnom, poniznom, i patničkom Mesiji, Sinu Čovječjemu koji dolazi, koji je kao Logos sama mudrost. U njemu je Bog zauvijek obistinio Sionsko obećanje; u njemu je Bog zauvijek ušao u povijest da bi zasnovao svoju vladavinu kao kraljevstvo slobode i ljubavi.³

Tako piše jedan od najuglednijih svjetskih teologa, njemački stručnjak *Walter Kasper*. Iz ovoga citata dade se primijetiti tko je zapravo Isus Krist. Zašto je on došao na svijet? Dakle, reče Kasper, da bi *Bog zauvijek ispunio Sionsko obećanje*. Bog je, kako se vidi, ispunio ono što je rekao. Sin je stigao. On je na zemlji. Siromašan, nenasilan, ponizan i patnički život imao je Isus Krist. Mnogi od nas, pogotovo ljudi povezani s Crkvom, profesionalno ali i laički, sma-

traju da imaju nešto kristovsko u sebi. Mislimo da nosimo ono što nosi Krist, ali bježimo od pravoga Krista. Jer bježimo od poniznosti, patnje, siromaštva. Bježimo od dobronamjernog savjeta. Bježimo od vladavine kraljevstva slobode i ljubavi.

Poznati hrvatski bibličar *fra Bonaventura Duda* u svojim *Razmišljanjima uz evanđelja* kaže:

Ta težišna riječ je i u Mateja i u Luke u stvari ista. Isus utemeljuje svoju zapovijed o ljubavi prema neprijateljima na ljubavi Božjoj. Budete li tako činili, kaže Isus, »bit ćete sinovi Svevišnjega jer je on dobrostiv i prema nezahvalnicima i prema opakima (Lk 6,35b-36).« Matej je još slikovitiji i ljepši: »Ljubite neprijatelje... da budete sinovi svoga Oca koji je na nebesima, jer on daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da (njegova) kiša pada pravednicima i nepravednicima (Mt 5,43-45).⁴

Danas mnogi od nas teško mogu ljubiti svoje neprijatelje. Kažemo, nije prirodno. Isus Krist je za svojega života govorio drugačije. To je bilo božanski. Na nama je ljudima da odlučimo hoćemo li prihvatiti prirodno ili ćemo ići korak naprijed i približiti se božanskom. Isus Krist je tu. I danas, kao nekad, na isti nam način govori. Njegova *politika nenasilja* našla je mjesta u ponašanju brojnih ljudi u povijesti. I danas, u ovom zlom vremenu, ima ljudi koji ga slijede. I to na svim kontinentima, stazama i bogazama, u svim narodima, klasama i kastama. Isusu ne trebaju novi zakoni. Njemu trebaju ljudi sa svojim težnjama i čežnjama. Njemu trebaju ljudi koji će ponizno i skromno moliti, poput *Tina Ujevića* u *Molitvi za koru kruha i zdjelicu leće*:

Daj pravdu nama i neprijatelju,

Dvije mrlje ulja u istome zelju.⁵

² P. POLONIJO, *Evangeoska razmatranja*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1994., str. 11.

³ W. KASPER, *Bog Isusa Krista – Tajna trojedinog Boga*, U pravi trenutak, Đakovo, 2004., str. 257-258.

⁴ B. DUDA, *Razmišljanja iz evanđelja*, Teovizija, Zagreb, 1996., str. 100.

⁵ Isto

Kutak svakodnevnice

SRCEM MOLITI

Ne mogu ništa reći.
Kada se probudim, uvijek mi je ista slika pred očima...
Kada na kraju dana legnem na počinak,
ta ista slika me isprati u san...

Neshvatljiva Tajno, za nas grešne i slabe...
Koliko sam puta viknuo »Raspni Ga!« - već mi je to postalo rutina...
O, ljudska gluposti koja nemaš granice,
O, ustiju opakih koja izgovaraš presude bez suda...!

Isuse, Sine Božji, smiluj se meni grešniku...

Ti, koji si samo šutio na drvetu križa,
Ti, Presveti, koji si pognuo glavu
i neizmjernom ljubavlju i mirnoćom primio svaki udarac biča...
Po svojim Presvetim Ranama, po kojima imam život,
obnovi moje srce i čuvaj ga od robovanja grijehu...

Zahvaljujem Ti, Spasitelju dobri,
jer si mi srce dotaknuo...

Josip Matezović, III. godina

XXXVI. Međunarodni simpozij profesora filozofije i teologije (Đakovo, 12. – 14. travnja 2012.)

Piše: VALENTINA KADIĆ, III. godina

U četvrtak, 12. travnja 2012. g., održan je XXXVI. međunarodni simpozij profesora filozofije i teologije u prostorijama našeg fakulteta.

Simpozij je započeo navečer oko 17 sati nakon što su se profesori, sudionici Simpozija, smjestili u novoizgrađeni studentski dom. Prvog dana predavanje, pod naslovom »Liturgija kao čimbenik jedinstva«, održao je prof. dr. sc. Petar Bašić. Drugi dan Simpozija započeo je sv. misom u katedrali, dok je nakon doručka predavanje održao doc. dr. sc. Nikola Vranješ. Govorio je o (ne)ostvarenim koncilskim pastoralnim temama u hrvatskoj Crkvi. Nakon njegova predavanja

slijedilo je predavanje doc. dr. sc. Ivice Žižića, pod naslovom; »Filozofija i liturgija u suvremenom dijalogu«. Uslijedila je rasprava, a nakon nje i četvrto predavanje, doc. dr. sc. Franje Velčića: »Crkveni povjesničari pred povijesnim prijemcima suvremene hrvatske povijesti XX. stoljeća«. Svi su se sudionici Simpozija zatim uputili na studijsko putovanje u Vukovar, čime je i zaokružen drugi dan Simpozija.

Zadnji je dan također započeo sv. misom u kapelici Bogoslovnog sjemeništa. Nakon mise i doručka slijedilo je predavanje domaćeg profesora kanonskog prava, dr. sc. Zdenka Ilića, koji je osvježio simpozij govoreći

o novinama (promjenama) u kanonskom pravu. Odmah nakon njega, predavanje su održali dr. sc. Denis Barić i prof. dr. sc. Ružica Razum. Tema njihova predavanja bila je »Inicijalno obrazovanje vjeroučitelja: izazov Crkvi i školi«. Kao i nakon svake teme, slijedila je rasprava, a zatim završno predavanje dr. sc. Silvije Migles o interdisciplinarnom dijalogu i socijalnom nauku Crkve.

Počašćeni takvim događajem na našem fakultetu, domaći profesori, svećenici i gosti zajedno su se uputili na ručak, kojim je Simpozij i završio.

Uskrsna čestitka

Ovogodišnja uskrsna čestitka održana je 4. travnja u Dvorani J.J. Strossmayera. Na samom početku svi prisutni pozdravljeni su izvedbom Mješovitog zbora našega Fakulteta. Nakon toga uslijedio je tradicionalni pozdrav dekana, koji nas je podsjetio na stvarnost, događaje oko nas, na koje ne možemo ostati gluhi i nijemi. Takav događaj je i donošenje novog zakona o umjetnoj oplodnji. Dekan je napomenuo kako smo u stalnom procesu rasta usporedivši nas s Petrom, ali i Judom, ohrabrio nas i potaknuo na stalnu borbu i rad. Podsjetio je kako u ovom svijetu trebamo biti kao Šimun Cirenac i Veronika, pomažući svima, dajući »rubac« i pomažući nositi križ naših bližnjih. Tako možemo donijeti mir svima. Govoreći o Uskrsnuću Gospodinovu, te o nama kao Njegovim voljenim stvorenjima, dekan Aračić svima je čestitao Uskrs. Nakon dekana, Uskrs je čestitao i Krešimir Šaf, predstavnik studenata.

Čestitku je potom uputio nadbiskup Marin Srakić. Istaknuo je kako prva kateheza Crkve bila o Uskrsu, ali da ona nije zaobilazila

događaje koji su se dogodili prije samoga Uskrsnuća, a to su muka i smrt. Isusa se napadalo mrakom laži i kleveta. Nadbiskup je napomenuo kako ni mi nismo daleko od takvih događanja, od takva mraka, samo se današnji mrak ogleda u pravu na klevetu, ubojstvo (pobačaj), pravo na ugrožavanje života... Što nam je činiti? Upućuje nas da radimo isto ono što je činio Petar: da navješćujemo Krista i Radosnu vijest – novu evangelizaciju koja se temelji na starim korijenima i povratku na prvotni entuzijazam. Kraj čestitke popratilo je zbor simboličnom pjesmom Radujte se kršćani!

Predavanje o medicinski potpomognutoj oplodnji

Šestog ožujka ove godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održano je predavanje o medicinski potpomognutoj oplodnji. Održao ga je Dražen Bušić, na poziv od doc. dr. sc. Vladimira Dugalića.

Predavač nas je prvo upoznao s problemom neplodnosti, odnosno s današnjim načinima umjetne oplodnje. Krenuo je od metode *in vitro*. Metoda *in vitro* ne liječi neplodnost, ima tek 16 % uspješnosti. Žena je nakon poroda opet neplodna. Da bi neka klinika bila registrirana kao *in vitro* klinika, mora imati inženjera biotehnike. Žene se »šopaju« hor-

monima koji izazivaju hiperovulaciju. Iako su ovi podaci razočaravajući, ova je metoda danas vrlo aktualna. Jedan pokušaj oplodnje u ovakvoj klinici košta od 10 do 12 tisuća kuna, a u prosjeku su potrebna bar 3 pokušaja da bi oplodnja uspjela. Zakonom su dopuštena tri pokušaja. Govoreći o ovoj metodi, predavač nam je napomenuo da u Hrvatskoj postoji deset *in vitro* klinika te da su njihovi ravnatelji većinom vodeći članovi današnje vlade što nas dovodi do pitanja, zašto je baš sada predložen zakon koji bi odobravao šest pokušaja oplodnje? Govori li se ovdje o sukobu interesa? Predavač je naglasio da, premda je medicina znanost o prevenciji, tretiranju i liječenju tjelesnih i duševnih bolesti i poremećaja, u medicinski potpomognutoj oplodnji nema ništa medicinskog! Prevencija uopće ne postoji, tretiranje nije medicinsko, već samo biološko-tehnološko, ukratko: to liječenje – NIJE!

Također nas je upoznao s Na Pro tehnologijom rekavši da je u liječenju preko 1200 parova uspješnost oko 40%. Kod supružni-

ka koji su prethodno pokušali s medicinski potpomognutom oplodnjom, u prosjeku barem 5 god., uspjeh je bio oko 30%. U slučajevima ponavljajućih spontanih pobačaja, uspjeh je bio oko 70%. Ove, vrlo visoke, brojke govore da se radi o revolucionarnom otkriću. Na kraju nam je govorio o duhovnim uzrocima neplodnosti te kako ih spriječiti. Duhovno savjetovanje, bolesničko pomazanje, blagoslov svećenika, posrednička molitva, hodočašće u svetište i zavjet, molitva otklinjanja – sve ovo može pomoći pri uklanjanju duhovnih uzroka neplodnosti.

Na kraju je pojasnio i razloge zbog kojih Crkva ne dopušta umjetnu oplodnju: 1. zato što su posrijedi eksperimenti na ljudskim bićima, za koje se unaprijed zna da im neće sa sigurnošću omogućiti život – nedopustivi; 2. zato što se protivi dostojanstvu bračnog čina; 3. zato što se kod heterologne oplodnje radi o nakaznoj transformaciji obitelji i ljudske reprodukcije, koja u slučaju surogat majčinstva vrlo vjerojatno može dovesti do nenormalnih genetskih kombinacija.

U ovom broju »Teofila« donosimo novu rubriku: *Pitaj profesora*. Sve češće kolege studenti govore kako dobivaju razne upite o »ispravnom« primanju pričesti – na usta ili na ruku. Internetom kruži mail u kojem se zagovara primanje pričesti na usta, jer je to »svetije«. Iako smo studenti teologije, ponekad je i na najjednostavnija pitanja teško odgovoriti. Zato smo rješenje ovoga »problema« potražili kod profesora Zvonka Pažina.

Pričest na jezik i pričest na ruku

Vele Latini: *Contra factum non est argumentum*. Dakle, evo *facta* (činjenice):

Na posljednjoj su večeri apostoli primili pričest ležeći (»naslonjeni na lakat«), što je bio propis, da bi se naglasilo da su slobodni ljudi. To se vidi iz one zgode kad se Ivan (ležeći ispred Isusa), okrenuo da ga upita tko će ga izdati i pri toj je gesti nužno morao nasloniti glavu na Isusove grudi. Apostoli su tom prigodom, naravno, primili pričest u ruke.

Sve do 4. st. vjernici su nedjeljom nosili euharistiju (pričest) kući, da bi se tijekom tjedna mogli pričestiti prije uzimanja bilo koje hrane, o čemu svjedoče, između ostalih, Tertulijan, Novacijan i Hipolit.

Sve do 9. st. pričest se dijelila isključivo na dlan. Evo kako Ćiril Jeruzalemski (4. st.) opisuje pričest vjernika: »Kad pristupaš, ne dolazi raširenih ručnih zapešća niti razdvojenih prstiju. Desnici ljevicu učini prijestoljem jer će upravo primiti Kralja. Udubljenim dlanom primi Kristovo tijelo, govoreći Amen.« Od 9. st. je – iz straha

od mogućeg obeščašćenja – ušao običaj pričesti na jezik.

Klečanje za vrijeme pričesti na Zapadu se proširilo između 11. i 16. st., a pričesna je ograda konačno uvedena u 16. st.

Prema tome, oni koji zagovaraju pričest na ruku su *tradicionalisti*, a oni koji zagovaraju pričest na jezik su *modernisti*. Ne vidim razloga zašto bi pričest na jezik bila dostojnija od pričesti na ruku, ili obratno. Konačno, ako je naša BK još od 1970. odredila da se pričest može jednako primati na ruku ili na jezik, koji su to »veći katolici od pape«? Zločesta primjedba: i u bakteriološkom i u moralnom smislu jezik je puno »prljaviji« od ruku... Naravno, ostaje obveza svećenika da pripaze da se oni koji primaju pričest na ruku stvarno i pričeste, da ne bi – ne daj Bože! – pričest odnijeli i obeščaštili.

Međutim, ima tu nešto puno važnije. Pripovijeda se da je Sveti sinod Ruske Pravoslavne Crkve početkom 1917. vrlo živo i zauzeto raspravljao o liturgijskim bojama. A te je godine boljševičkom revolucijom Crkvi i ruskom narodu zadan strašan udarac za sljedećih 70 godina. Slično tome, kada se u Hrvatskoj ne želi govoriti o nezaposlenosti, korupciji i divljem kapitalizmu, naširoko se piše o mimohodu homoseksualaca, o ljubavnom životu ove i one pjevačice, o ustašama i partizanima. Bojim se sljedećega: dok u Crkvi raspravljamo o stvarima (koje bi trebale biti jasne) kao što je pitanje pričesti na ruku ili pitanje latinskog jezika u bogoslužju, ne vidimo kako je sve manje polaznika nedjeljne mise, kako se u velikom broju mladih urušavaju kršćanske vrijednosti, kako se u našoj katoličkoj zemlji donose nekatolički zakoni, kako se umjesto življenog primanja sakramenata (npr. krizme) događa sakramentalizacija koja nema puno veze s vjerom, kako se događa urušavanje osnovnih kršćanskih vrijednosti... Čime se to mi bavimo? Zar ne želimo vidjeti koji su nam prioriteti?

Zvonko Pažin

Preporučujemo

Ostaješ onaj koji ljubi
i beskrajno Te razapinjem.
Čavli vojnika u mojim su šakama,
moje su ruke donosile križ,
i još ga nose.
A samo sam nevino dijete,
slučajni prolaznik.
Veronika sam
i prokleti sudac,
svaki sam gubavac nastanjen u plaču
malenosti pred Tobom.
Samo sam grešnik
što odvraća pogled, okrenut u žurbi,
dok se pretvaram u stup soli.
I dok Te beskrajno razapinjem,
Ti ostaješ onaj koji ljubi.

Marija Mišić, V. godina

Ivan Tadić

Antički i suvremeni pogledi na čovjeka - Aristotel, Protagora, Ivan Pavao II.

Crkva u svijetu, Split, 2009., str. 252

Knjigu *Antički i suvremeni pogledi na čovjeka - Aristotel, Protagora, Ivan Pavao II.*, napisao je Ivan Tadić, redoviti profesor filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Ova knjiga nam donosi lijep i pregledan slijed misli – od Aristotela, preko Protagore pa sve do pape Ivana Pavla II. – o čovjeku i njegovu bivstvovanju u svijetu te, u tom smislu, i različite smjernice i stajališta već spomenutih autora. U samom predgovoru autor upućuje na sličnosti koje postoje između antičkoga i današnjeg, suvremenog pogleda na čovjeka kao biće koje je Bog stvorio na svoju sliku: »U antici i u suvremenom dobu uočava se, s jedne strane, težnja etički, odnosno ćudoredno odgojiti čovjeka s vrlinama, što je prepoznato kao dobro za pojedinca i društvo, a s druge strane, uočavaju se misli i zahtjevi koji zagovaraju relativizam i ono što ugrožava čovjeka i njegovo dostojanstvo«, ističe autor u predgovoru knjige (str. 7). Pritom nas upozorava i na sveprisutni relativizam koji ugrožava čovjeka, a prožima njegov život nejasnoćama i navodi ljude na krive putove.

U prvom dijelu knjige Tadić progovara o Aristotelu i njegovoj etičkoj misli. Kako bismo ispravno razumijevali njegovu etičku misao, potrebno je vidjeti i na koji način je sam Aristotel podijelio znanosti i pritom biti svjestan toga kako se kod njega promatranje, kao takvo, pokazalo ključnim prilikom dolaženja do nekih najvažnijih istina. On dijeli znanosti na motriteljske ili teoretske (ἐπιστήμη θεωρητική), koje teže za znanjem, a u tu skupinu ubrajamo: bogoslovlje (θεολογία), ili prvu filozofiju (πρώτη φιλοσοφία), koje istražuje uzroke i prva

ili najviša počela, biće kao biće i nepokretnu supstanciju i Boga; fiziku, ili drugu filozofiju (δευτέρα φιλοσοφία), čiji je predmet istraživanja osjetilna zbilja; te matematiku (μαθηματική), koja proučava ono što je apstrakcijom odvojeno od tvari (str. 10); ćinidbene ili praktične znanosti (ἐπιστήμη πρακτική) su one koje teže za znanjem radi ćudorednoga usavršavanja: etika (ἠθική) – pojedinca, politika (πολιτική) – društva (str. 10); te tvorbene ili poietične znanosti (ἐπιστήμη ποιητική), koje teže za znanjem da bi se nešto proizvelo (str. 10). Cilj motriteljskih znanosti je samo znanje, a to znači da su oslobođene svrhnoga služenja, one su, da tako kažemo, samosvrhovite, samima sebi svrha. Ćinidbene znanosti se odnose na ćovjekovo ponašanje, kako u odnosu prema drugim ljudima, tako i unutar društva općenito. Kada se promatra odnos između države i pojedinca, Aristotel prednost daje državi kao takvoj. I premda je dobro »isto pojedincu i državi, svakako je nešto veće i savršenije postići i održati dobro države; pa iako je poželjno i dobro samo za pojedinca, ljepše je i božanskije postići ga narodu i državama« (Nikomahova etika, I, 2, 1094b 7-10). Aristotel kaže: »Iskustvo je izvor spoznaje, a logika je njezina struktura«; a »Vjerojatna nemogućnost uvijek je bolja od neuvjerljive mogućnosti (...)« (Poetika, 1460a). Aristotel prvotno traži ono dobro i tom istom pridijeva cjelokupnu svrhovitost ljudskoga djelovanja. On isto tako kaže kako svaka odluka teži nekom dobru, pa tako dolazi do pitanja koje bi to dobro bilo i vrlo jednostavno odgovara da je to sreća (εὐδαιμονία), koja se obićno poistovjećuje s pojmovima »dobro živjeti« ili »uspjeti«

Piše: SUZANA MASLAĆ, V. godina

(str. 17). I ovdje nastaju poteškoće, jer svatko na sebi svojstven način dolazi do sreće i na drugačiji način shvaća istu tu sreću. Aristotel donosi tri načina života; prvi je život - život užitaka, drugi - politički i treći - misaoni način života. Njega zanima krajnja svrha čovjekova života i on zaključuje kako samo krjepostan čovjek može živjeti i djelovati u skladu s vlastitim razumom te onda, shodno tome, i postići najveću moguću sreću, odnosno blagostanje. Čini se kako Aristotel ovdje ne uzima u obzir neke fragmentarne dijelove života koje bi onda spajao u sreću kao takvu, već upravo suprotno, sreća mora prožimati cjelokupni čovjekov život kako bi on ostvario nešto što bi se onda moglo nazivati blagostanjem. Budući da je sreća nešto što zavisi od čovjeka, jer je to djelatnost sukladna krjeposti, sretan čovjek u tomu ne može zakazati; pa unatoč i nekim nevoljama kroz koje prolazi, ipak uvijek postoji nada u dobar ishod. U *Nikomahovoj etici* misaono promatranje (θεωρία) prikazano je kao oponašanje (μίμησης) bogova, na kraju Eudemove etike, ta θεωρία ima svoj određeni predmet promatranja, a to je Bog (str. 96). Prema Aristotelu: »mudrost kao misaono promatranje, odnosno motriteljski život (βίος θεωρητικός) najsavršenije je čovjekovo dostignuće. Dakle, onaj tko živi u skladu s umom i njeguje ga, a to je mudrac, najsretniji je i božima najmiliji. On je prvotno sretan, a drugotno je sretan onaj koji živi u skladu s čudorednim krjepostima« (str. 97). Primjećujemo kako je kod Aristotela prvotni predmet etike dobro, koje je čovjeku dostupno, a to je sreća, koja opet zahtijeva krjepostan život. Prisjetimo li se Platona, nalazimo nešto slično i kod njega, ali u smislu jedne ideje dobra te pronalazimo bitnu razliku između ove dvojice velikih grčkih mislilaca, koja je upravo u epistemologijskom promišljanju, gdje Platon tvrdi kako se do najvažnijih istina mora doći samo putem razuma, dok je Aristotel ključnim držao upravo promatranje (θεωρία). Idući dalje, autor nam donosi i tri pojma prijateljstva koja pronalazimo u Aristotela: prijateljstvo radi koristi, radi užitka i prijateljstvo dobrih. Prijateljstvo dobrih je pravo prijateljstvo, u kojemu se međusobno želi dobro. To mogu postići samo oni koji su krjeposni. Kada se radi o užitku, Aristotel ne zagovara užitek kao

životni nazor niti ga posve odbacuje, nego u užitku prepoznaje ono što čovjeka potiče na djelovanje. I upravo zato ga prosuđuje i vrjednuje čudoredno, a mjerilo te prosudbe je čestit čovjek (str. 105). Paralelu povlačimo i s nekim kršćanskim misliocima koji su puno toga preuzeli od Aristotela (npr. Toma Akvinski) i na koje je sam Aristotel ostavio veliki utjecaj, a koji su kasnije svoju filozofiju i svoja učenja proželi njegovom mišlju, i u tom smislu možemo reći kako je poduzeto mnogo truda kako bi se kršćansko učenje što više prilagodilo Aristotelovim teorijama, jer upravo ono što je Aristotel tražio u antičko vrijeme, i za tadašnjeg čovjeka, vrijedi i danas za suvremenog čovjeka - samo gajenje božanskoga u čovjeku i štovanje Boga vodi k sretnom životu (str. 106).

U drugom dijelu knjige autor se posvećuje grčkom sofističkom filozofu, Protagori i njegovu učenju, gdje je sam Protagora promatran kao začetnik suvremenog relativizma, a njegova misao o »čovjeku kao mjeri svih stvari«, postaje *magna charta* cjelokupne zapadne relativističke kulture« (str. 110). On je prvi koji je rekao da o »svakoj stvari postoje dvije međusobno suprotne tvrdnje« (str. 110). Isto tako, Protagora je prvi koji je objasnio važnost napadanja ili odbijanja sugovornikove teze, u smislu natjecanja, te je sudionike rasprava poučio sofizmima i stvorio jednu vrstu eritističkih rasprava, zbog čega i slovi kao začetnik eritizma. Sam govor dijeli na: želju, pitanje, odgovor te naređenje. Autor donosi i nekoliko vrsta zbunjenosti koje je uzrokovala sama Protagorina misao, a to su: aletička, ontološka, čudoredna, bogoslovna i težnja za zaradom, za čime su sofisti težili, čime su i svoju filozofiju sveli na sredstvo za zaradu (str. 146). Tadić donosi i definiciju relativizma, pod kojim podrazumijeva »svako shvaćanje koje ne dopušta nikakva apsolutna načela u području spoznaje i djelovanja« (str. 128). Suvremeni relativizam se nameće putem različitih medija i onda, shodno tome, oblikuje svijest i obrazac življenja i ponašanja u društvenoj svakodnevici, nudeći upravo ono što čovjeku najviše godi. Na kraju, sam autor, na sljedeći način zahvaća i prepravlja Protagorinu misao o čovjeku: »dostojanstvo ljudske osobe je mjera

čovjekova osobnoga i društvenoga ponašanja, onoga koje je već takvo da to i ostane a onoga koje nije takvo da to postane«, a to se, pak, najbolje može ostvariti ako se Boga prizna temeljem i stvoriteljem bitka, apsolutnom istinom, ciljem i glavnim osloncem osobnoga i društvenoga života (str. 147).

Treći dio knjige posvećen je antropološkom vidu enciklika pape Ivana Pavla II., gdje se ukratko donose glavne teme svih pojedinih enciklika koje je Papa napisao. I onda, shodno tome, autor nam prikazuje i glavne značajke svake pojedine enciklike. Među temama koje se najčešće pojavljuju i kojima se Papa bavio su: čovjekova bogolikost, početak i nepovredivost njegova života, pobačaj, eutanazija i društveni odnos prema tomu, sloboda, čudoredni zakon i savjest (str. 149). Papa promatra čovjeka kao osobu s njegovim dostojanstvom, savjesti i slobodom, ističući čudoredne zakone i odgovornost. Promatra čovjeka i kao društveno biće; svesrdno se zalaže za kulturu života nasuprot kulturi smrti koju promiču različite teorije poput subjektivizma, utilitarizma, hedonizma i etičkog relativizma. Čovjek je danas ugrožen u svom dostojanstvu i životnoj putanji, koja od svih ovih teorija posrće i biva uzdrmana, ali ne i potpuno izgubljena. »Promatra čovjeka koji u svomu ontoustroju, ali i svomu čudorednom ustroju zavisi od Boga i usmjeren je prema njemu. Stvoren na sliku Božju, čovjek se dvama krilima, razuma i vjere, može vinuti do spoznaje istine o Bogu i o sebi, a u Kristu može pronaći uporište i cilj svoga života« (str. 157). Čudoredni zakon potječe od Boga i u njemu zadobiva svu svoju izvornost. Papa u svojoj enciklici *Veritatis Splendor* (*Sjaj istine*), u broju 36, govori kako »moralni zakon dolazi od Boga i uvijek u njemu nalazi svoje izvorište: na temelju naravnoga razuma, koji potječe iz božanske mudrosti, on je istodobno čovjekov vlastiti zakon«. Bog čovjeka nikada ne napušta, već se brine za njega, i to preko njegove unutarnje dimenzije - razuma. Pritom ističe veliku važnost savjesti, koju naziva »početom posluha« objektivnoj normi koja utemeljuje i obvezuje na podudarnost njezinih odluka sa zapovijedima i zabranama koje su temelj ljudskog ponašanja (str. 180). Isto tako, Papa ističe kako čovjekoljubive znanosti i filozofija,

kojima se služi društveni nauk Crkve, pomažu u tumačenju čovjekova središnjega mjesta u društvu i boljemu shvaćanju njega kao društvenoga bića, međutim, »jedino mu vjera potpuno otkriva njegov istinski identitet« (str. 185). Kada se, pak, radi o odnosu vjere i razuma, Papa kaže: »Razum, lišen objave, zalazi na stranputicu koja dovodi do opasnosti da se ne vidi krajnji cilj. Vjera bez razuma iznosi osjećaje i iskustvo te tako upada u opasnost da više ne bude sveopća ponuda. Pogrešno je i misliti da je vjera pred razumom moćnija; naprotiv, ona sama dospijeva u opasnost da postane bajkom ili praznovjerjem. Na isti način razum, pred kojim se ne nalazi čvrsta vjera, nije više izazvan promotriti novost i radikalnost samoga 'biti'« (str. 214). U promatranju čovjekova odnosa prema Bogu, govori se o čovjekovu traženju smisla, istine, u čemu se uočava čovjekova transcendentna upućenost prema apsolutnoj istini, tj. Bogu. Autor kaže kako je danas »naglašeno suglasje i autonomija filozofije i bogoslovlja, vjere i razuma, potreba metafizičkoga tumačenja zbilje, oslanjanjem na filozofiju bitka, a u Isusu Kristu, koji otkriva otajstvo Boga i tajnu čovjeka, čovjek nalazi svoju veličinu i smisao svoga postojanja« (str. 228).

Na samome kraju možemo zaključiti da autorove glavne misli upućuju na to kako je potrebno cijeniti i zaštititi čovjekovo dostojanstvo kao onoga koji je stvoren na Božju sliku i priliku, te koji je bogolik po svim svojim dimenzijama koje mu kao čovjeku pripadaju. U vremenu koje je prožeto, i u kojemu stalno »niču« neke nove teorije, koje u bitnome štete ljudskom dostojanstvu i njegovoj slici, koja je prvotno na sliku Stvoriteljevu, treba se truditi postići sklad razuma i vjere (tj. one religiozne dimenzije) te moralnih odrednica koje na tom putu pomažu čovjeku da živi i djeluje, kao čovjeka kojega je Bog stvorio sebi sličnim. I upravo ovdje iščitavamo svu vrijednost Tadićeve knjige koja donosi jedinstven prikaz misli o čovjeku, čovjeku koji je u onom bitnom elementu isti sve vremena antike pa do suvremenog doba, te mu daje smjernice kako postići jedan dostojanstven put života, koji zahtijeva prožetost moralnim, razumskim i onim transcendentnim elementom.

Anonimni autor

Pismo starijeg vojnika mlađemu (pismo rastanka)

Dragi prijatelju!

Peta godina moje formacije u vojarni KBF-a je na izmaku i uskoro odlazim na prvu crtu bojišnice. Stoga mi dopusti, molim te, da ti dam pokoji savjet kao stariji vojnik mlađemu. Ako još sumnjaš da smo u ratu, osvrni se i pogledaj što se događa oko tebe. Neprijatelj nemilosrdno udara po našoj Crkvi, svećenicima, bogoslovima ... Ti si Kristov vojnik bio i prije dolaska ovdje, ali sada ćeš to postati i službeno. Ne daj na Crkvu i svećenike i brani ih kako god znaš od onih koji ih napadaju pred tobom. Ti si mlađi od mene, tek si stigao u vojarnu i sve ti je još novo, a možda si i pomalo zbunjnjen. Ne brini se! Mlad si i još tražiš svoj put, i to je normalno. Normalno je i ako se bojiš, ali ovdje si siguran! Uživaj, stoga, prijatelju u ovim godinama formacije i u sigurnosti zidina KBF-a. Pet godina će proći začas ... Zato upijaj sada znanje, mudrost i iskustvo onih koji te podučavaju, i ne uzoholi se čim nešto naučiš! Ostani ponizan, jer ma koliko bio školovan, uvijek će se naći onaj koji je od tebe školovaniji; ma koliko znao, uvijek može doći netko tko zna više. Ali neka te to ne obeshrabri, nego bude motiv da i ti učiš više i bolje!

Dopusti da ti dam pokoju informaciju i o vojarni i njenom osoblju. Kada uđeš u zgradu, na desnoj strani vidjet ćeš malu stražarnicu. U njoj je svakodnevno gospodin Vlado. On je stražar, pa ga pitaj za smjer i upute kako doći u pojedini dio vojarne. Čim malo prošetáš hodnicima, učit ćeš kako je sve uredno i besprijeckorno. To je rezultat rada vojne logistike. Gospođa Đurđa i Ivanka brinu se za sve, a tu je i vojni strojar gospodin Zvonko. Učionice su velike, svijetle i prozirne i bit će ti ugodan boravak u njima. Za upisne papire i svu dokumentaciju brinu se u vojnoj referadi. Tu je mlada gospođica Marica (da, to je ona lijepa dama crne kose!) i vojni tajnik, profesor Vidović. I ne pokušavaj »muljati« s prijavnicama, odjavnicama i dokumentima! Oni su preiskusni da ih prevariš, a i ne dolikuje ti to činiti u ovoj vojarni. Za sve informacije o najnovijim vojnim tehnologijama komunikacije i veza obrati se vojnom stručnjaku za razvoj, gospodinu Željku. On će te uvijek držati »on line«. Iza vojarne nalazi se vojna knjižnica. Prepuna je knjiga i materijala za razradu vojne taktike. Ne brini da se nećeš moći snaći u njoj, jer tamo su glavni gospođa Tihonija i njeni asistenti Mario i Vlatko. Brzi su, ljubazni i

efikasniji! U podrumu knjižnice nalazi se tajni vojni arhiv koji vodi gospođica Ankica. Tamo nemaš pristup, ali ga možeš dobiti uz posebno odobrenje zapovjedništva vojarne. Ako želiš imati samo za sebe pokoju knjigu, možeš otići k veteranu, profesoru Zirdumu, u malu vojnu tiskaru »UPT«. (Mislim da ta kratica znači »upucaj protivnika teologijom«, ali nisam siguran.) Kad budeš gladan, idi u vojnu menzu. Tamo će ti gospođa Smilja i gospođa Marija skuhati nešto fino, a poslužiti će te konobar francuskog imena i francuskih manira, gospodin Guille (čitaj: Žile). Motivacijske misli starijih vojnika možeš pronaći u propagandnom listiću »Teofilu«, a možeš i ti u njemu napisati nešto i motivirati druge. A bezumne vojnike koji su zalutali ovdje ne slušaj, jer oni ne znaju što govore! Pokušaj im pomoći ako možeš, a ako ne, neka te ne peče savjest jer svatko bira svoj put. Bogoslove poštuju i nastoje razumjeti, jer oni su se odrekli mnogih stvari koje ti i ja možda uzimamo zdravo za gotovo. Pored vojne knjižnice je mala kapelica. Neka te ne zavarava njena veličina! Mala jest, ali tamo se nalazi Glavni Zapovjednik. Možda Njemu sada i nemaš što reći, ali ni ne moraš, klekni tamo ili sjedni, i slušaj, siguran sam da ćeš čuti barem nešto ... Vjeruj mi, nećeš izaći prazan iz nje.

Kao mladi vojnik, dobit ćeš i osnovnu opremu za rat. Ona se sastoji od nekoliko različitih dijelova. Na glavi ćeš nositi kacigu, dobit ćeš pušku s bajunetom, mali nožić, čizme, čuturicu za vodu, a na leđima ćeš nositi ruksak. Puna ratna oprema! Dopusti da ti objasnim što predstavlja koji dio opreme. Ruksak na tvojim leđima je torba puna tvojih dosadašnjih iskustava, znanja, savjeta bake i djeda, roditelja ... Nisi toga možda ni bio svjestan ali s tom si torbom došao ovdje. Vadi iz nje često predmete i služi se njima jer tako ćeš manje griješiti i lakše će ti biti prihvatiti nove izazove pred tobom. Na glavi ćeš nositi kacigu. Ona je napravljena od vjere i dviju Zapovijedi. Nju nikada ne

skidaj s glave! Jer ukoliko je skineš, mogao bi biti pogođen neprijateljskim metkom nevjere, oholosti i egoizma. Tvoje glavno oružje jest tvoja puška. Ona na vrhu ima bajunet. Tvoja puška je strojnica. Iz nje ćeš pucati metke-riječi. Strojica je glasna, neprecizna i troši puno metaka, a slabo pogađa. Ali ne brini. Ona je tvoje znanje i ono što te posebno zanima u teologiji. To usavrši, i pucaj do mile volje! Održavaj svoju pušku i dobro će ti služiti. Na njenu vrhu imaš bajunet. Bajunet služi za borbu prsa u prsa. On je tu za slučaj da ispucaš sve metke i postaneš nesiguran. On je zapravo Biblija, Katekizam i dokumenti Crkve. S njim ne možeš pogriješiti, i zato, kada si nesiguran, njim se služi. U džepu ćeš nositi mali nožić. On je zapravo ono što ti iz teologije i ne ide najbolje, ali ipak ponešto znaš o tome. Kada neprijatelj napadne i na tim područjima, i pomisli da te potpuno razoružao, ti izvadi taj nožić i barem ga malo »grecni«. Na nogama ćeš nositi čizme. One su teške i nezgrapne. Teške su da ne potrčiš prerano u boj, dok još nisi spreman, i ne izgubiš glavu ponesen oduševljen prvim znanjima stečenim u vojarni. Polako samo! Budi strpljiv i vidjet ćeš kako ti s vremenom postaju sve lakše na nogama. Najvažniji dio tvoje opreme je tvoja čuturica za vodu. Vjeruj mi, znam što ti pričam, jer kada se nađeš u Pustinjama svijeta, na prvoj crti bojišnice iz nje ćeš se okrijepiti. Ona se puni jedino presvetom Euharistijom. I ne zavaravaj se da ćeš je napuniti iz pustinjskih bunara medija i hedonizma! Oni su plitki i čim zagrije sunce Pustinje, prazne se i presušuju. Zato se uvijek vraćaj na Izvor i ne lutaj bez njegove blizine Pustinjom! Jer, ostaneš li bez Vode u Pustinji, loše ti se piše! Kada udari sunce u Pustinji, pod kacigom će ti biti vruće i skinut ćeš je, a znaš već što se tada može dogoditi. Puška će ti postati teška i ostavit ćeš je u pijesku da ju hrđa nagriza! Bajunet će ti otupjeti, nožić ispasti u bescilnom koraćanju. Ruksak će te pritiskati i bacit ćeš ga daleko od sebe. Čizme ćeš skinuti i potrcati u

propast kada ti se pričini da vidiš hlad i oazu, a zapravo gledaš bespomoćno kako te neprijatelj razoružava ... Zato upamti moje riječi i vraćaj se redovito Izvoru i imaj Vode uza sebe.

Nadam se da su ti sada neke stvari jasnije. Umalo sam ti zaboravio reći ponešto o možda najvažnijim osobama u vojarni. To su tvoji profesori-zapovjednici. Oni su ujedno i skladištari koji čuvaju i dijele metke vojnicima. Njih slušaj i upijaj što ti govore jer oni su veterani ovoga rata! Kada ostaneš bez metaka, idi k njima i dobit ćeš svaki treći metak, jer prva dva moraš napraviti sam. Njihovi metci su svijetleći i daju ti smjer kada pucaš u tami, da se ne trošiš uzalud bez smjera i cilja. Kada ti neprijatelj predbaci da vjera i razum ne idu zajedno, odi k profesorima Radiću i Čuriću da te naoružaju odgovorima. Kada napadnu Bibliju i kažu da je besmislena, citiraj riječi profesora Tomića, profesora Višatickog, profesora Čatića ... Za metke o sakramentima obrati se profesoru Tukari i profesoru Ragužu. O tajnama Krista pitaj profesora Hranića. Kada si nesiguran u moralnim dvojabama, pitaj profesora

Dugalića i profesora Aničića za savjet. Kada ne znaš kako bi poučavao druge o našoj vjeri i liturgiji, javi se profesoru Pažinu. Obojici. Kada te mladi pitaju savjet, a ti nemaš odgovora javi se profesoru Džiniću. Kada zapneš u odnosima s ljudima-vjernicima u župi ili bilo gdje drugdje, te kada te pitaju za savjet mnoge obitelji, sjeti se riječi profesora i zapovjednika Aračića ... U vojarni su i mnogi mladi profesori koji će ti pomoći i razumjeti te, a ti ih samo pitaj i upijaj što ti govore. Nakon mnogih godina, kada marljivim radom postaneš veteran poput tvojih profesora, dobit ćeš snajper na svoju pušku. Pucat ćeš malo, ali nepogrešivo točno, baš poput njih. S malo riječi moći ćeš puno toga reći. S jednim metkom moći ćeš oboriti neprijatelja.

I za kraj ti želim poručiti da se ne bojiš! Budi strpljiv i marljiv! Moli se i radi! Poslušaj moje savjete i postani dobar i vjeran Kristov vojnik. Neka te Bog blagoslovi i pokaže ti pravi put! Zbogom, prijatelju, i možda se sretnemo opet! Možda baš u borbi, rame uz rame...

“

**Uistinu, Bog je tako ljubio svijet
te je dao svoga Sina Jedinorođenca
da nijedan koji u njega vjeruje
ne propadne, nego da ima život vječni.**

(Iv 3,16)

”

ISSN 1846-1336